

Порадник із інфомедійної грамотності

ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ:
НАВЧИТЬСЯ САМ - НАВЧИ ІНШИХ!

когнітивні викривлення
розрізнати
пропаганда
питання-пастки
реклама
маніпуляція
фейки

аналіз
критичне мислення
застосовувати
свідоме споживання
стійкість
оцінка
об'єктивність
протигія

ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

Чернігів 2021

УДК 373.3/.5.013:07(075:3)

Г37

Порадник укладено колективом викладачів філологічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Упорядники: к.п.н. Гергуль С.М.; к.п.н., доцент Городнича Л.В.; к.філол. н., доцент Деркач Н.В.; к.філос.н., доцент Ольховик М.В., д.п.н., доцент Лілік О.О.; к.філол.н., доцент Сазонова О.В.; к.філол.н., доцент Чередник Т.П.

Рецензенти:

Биконя О.П. – доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземних мов Академії Державної пенітенціарної служби

Стеченко Т.О. – кандидат педагогічних наук, доцент, декан філологічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Тараненко О.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики, фахівець з управління проектами та програмами Ради з міжнародних досліджень і обмінів (IREX)

Відповідальні редактори: Гергуль С.М., Ольховик М.В.

Порадник з інфомедійної грамотності для учнів та вчителів сучасних закладів освіти: Практикум [Текст] / Упорядники: С.М. Гергуль та ін. Чернігів: Десна Поліграф, 2021. 212 с.

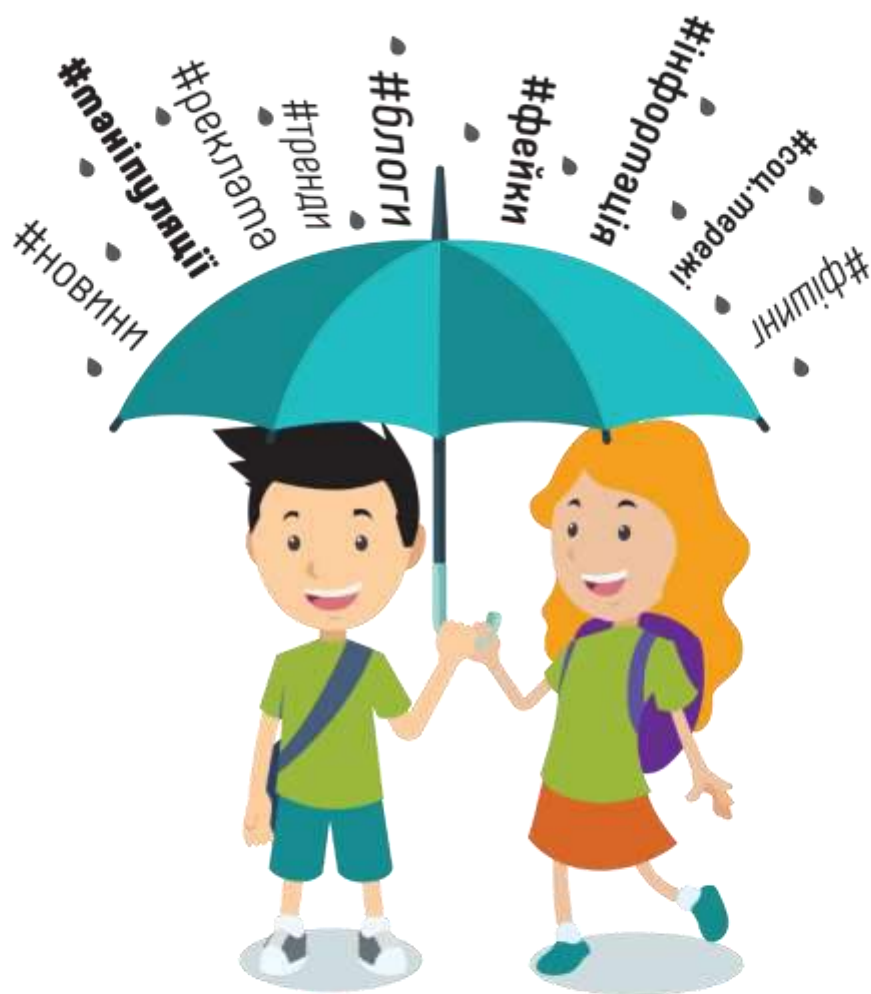
Навчально-методичний посібник містить конструктор вправ, сценарії позакласних заходів і фрагменти уроків з інфомедійної грамотності для основної школи, а також сценарії заходів для різновікових груп у межах теми «медіаграмотність протягом життя». Порадник стане у нагоді вчителям, зокрема, української та англійської мов, української та зарубіжної літератур, студентам, вихователям, громадським організаціям і всім зацікавленим у проблематиці медіа- та інфограмотності.

Матеріали розроблені в рамках грантової програми проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX (Рада наукових досліджень та обмінів) за підтримки Посольств Великої Британії та США, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Зміст матеріалів не обов'язково відображає думку та не є офіційною позицією IREX, а також Урядів Великої Британії та США. Дані матеріали дозволяється використовувати із навчальною метою та за умови, якщо це здійснюється безоплатно для кінцевого споживача. Обов'язковим є посилання на проєкт «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність».

УДК 373.3/.5.013:07(075:3)

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (Протокол № 6 від 27 січня 2021 р.)

© Гергуль С.М., Городнича Л.В., Деркач Н.В., Ольховик М.В., Лілік О.О., Сазонова О.В., Чередник Т.П., 2021.

ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

ЗМІСТ

Передмова	5
РОЗДІЛ 1. Конструктор вправ для власного заходу.....	6
1.1. Вправи з критичного мислення.....	6
1.2. Вправи з текстовим контентом (газети, інтернет-ресурси, сайти першоджерел).....	14
1.3. Вправи з візуальним контентом (фото, відео, Instagram, Tik-Tok).....	21
1.4. Вправи на виявлення фактів, фейків та мову ворожнечі	32
РОЗДІЛ 2. Сценарії, фрагменти уроків, позакласні заходи.....	39
2.1. Формування інфомедійної грамотності на уроках української мови та літератури.....	39
2.2. Формування інфомедійної грамотності на уроках англійської мови.....	56
2.3. Формування інфомедійної грамотності на уроках зарубіжної літератури.....	85
2.4. Приклади формування інфомедійної грамотності у процесі виховної роботи з учнями основної школи.....	115
2.5. Позакласні заходи для 5-х-11-х класів.....	130
2.6. Навчання протягом життя	175
Післямова	201
Гімнастика для очей.....	203
Корисні матеріали.....	204

Передмова

Наприкінці грудня 2020 року ЮНЕСКО була прийнята Сеульська декларація про медійну та інформаційну грамотність для всіх і при всезагальній участі: захист від дезінфодемії, яка проголосила нові поглиблені європейські принципи щодо політики інфомедійної грамотності в Європі. «Ми розуміємо, що інфомедійна грамотність сама по собі не панацея від усіх проблем, включаючи пандемію, але наголошуємо на тому, що медіа- та інформаційна грамотність отримала подальше визнання і оцінку в усіх освітніх, соціальних і економічних системах і застосовувалась в якості більш активного підходу для побудови стійкого та інклюзивного суспільства. Ми підкреслюємо, що підвищення медійної та інформаційної грамотності для всіх, забезпечить стійке укріплення критичного мислення людей і здатність розбиратись у тому, як відбувається їхня взаємодія з інформаційними і комунікаційними технологіями, особливо під час кризи (Seoul Declaration on Media and Information Literacy for Everyone and by Everyone: A Defence against Disinfodemics https://en.unesco.org/sites/default/files/seoul_declaration_mil_disinfodemic_en.pdf).

Відтак, освіта стає в авангарді цих процесів, а вимога бути завжди інфомедійно озброєним невід'ємною характеристикою успішної сучасної людини, незалежно від віку, статі, культури. Пропонований шановній аудиторії Порадник з інфомедійної грамотності, сподіваємось, стане якісним і потужним інструментом у боротьбі з дезінфодемією. Усі матеріали розроблені колективом викладачів філологічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка під час реалізації проекту «Інфомедійна грамотність: навчись сам - навчи інших», який відбувається в рамках грантової програми міжнародного проекту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність», що реалізується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств Великої Британії та США в Україні у партнерстві з Міністерством освіти і науки України й Академією Української Преси.

Порадник розрахований на учителів основної школи, зокрема учителів української мови та літератури, англійської мови та зарубіжної літератури. Сценарії уроків і позакласних заходів можуть стати у нагоді класним керівникам, вихователям, усім, хто опікується виховною роботою. Ідея про те, що людина має прагнути критично мислити в інформаційному просторі протягом усього життя, втілилась в розробку сценаріїв для різновікових груп. У той же час перший розділ порадника пропонує загальний конструктор, набір вправ, з яких кожен може змоделювати власний захід на будь-який смак. Корисні поради наприкінці збірника допоможуть зорієнтуватись у вже досить різнобарвному матеріалі та ресурсах, що висвітлюють проблематику інфомедійної грамотності.

РОЗДІЛ І.

КОНСТРУКТОР ВПРАВ ДЛЯ ВЛАСНОГО ЗАХОДУ

1.1. Вправи з критичного мислення

Мета: пропедевтичний рівень, використовують на початку тренінгу з будь-якої інфомедійної тематики для визначення загального рівня обізнаності учасників і ступеню усвідомленості ними інформації.

Вправа 1. ОПИТУВАННЯ

Онлайн-інструмент: Zoom / оффлайн тренінг дозволяє використовувати дошку, плакати, мобільні телефони

Інструкція: Учасникам пропонується протягом 3-5 хв пройти опитування. Питань має бути 2-4, не більше. Формулювати їх потрібно таким чином, щоб було питання, відповідаючи на яке, учасник оцінює себе і свої якості, та питання, відповідаючи на яке, він оцінює якості інших.

Хід проведення і матеріал:

Варіант І.

1. Приклади питань

Наскільки Ви впевнені, що не піддастесь маніпуляціям і фейкам?

- так, мене складно провести,
- ні, я ще погано орієнтуюсь в інформації)

Чи змогли б Ви подати інформацію з метою маніпуляції?

- ні, я не думаю, що у нас стільки недалеко людей;
- так, я б зробив це з легкістю)

АБО як варіант

Фейкова інформація та інформативні маніпуляції у вашому житті

так, часто потрапляю на гачок;

ні, мною неможливо маніпулювати; думаю це стосується більше старшого покоління

Як Ви думаєте, якщо представити фейкову новину, наприклад, про початок аудиторних занять з наступного тижня у вашому ЗВО, як відреагують люди?

- ні, хто ж повірить у таку брехню?;
- звичайно, думаю відсотків 60 повірять або хоча б перепитають;
- я та можливо декілька друзів зрозуміємо, що це фейк

2. *Аналіз відповідей.* Підказка: зазвичай більшість людей вважають свій рівень грамотності досить високим, при цьому думають, що з легкістю зможуть маніпулювати іншими.

3. Це відноситься до так званих когнітивних помилок: «PlanningFalacy» – омана планування (кожна людина вважає свій рівень кращий за середній) та «підтверджувальне упередження» – відповідно до того, як сформульовано питання, розум направлений на пошук підтвердження.

Варіант 2. ЗНАЙОМСТВО-КРИГОЛАМИ

Онлайн-інструмент: Zoom / оффлайн тренінг дозволяє використовувати дошку, плакати, мобільні телефони

1. Моїм джерелом інформації є:

- телебачення
- газети
- радіо
- інтернет
- соціальні мережі
- інше

2. Як часто я перевіряю інформацію, яку отримую?

- постійно
- час від часу
- ніколи

3. Мій рівень медіаграмотності, на мою думку,

- високий
- середній
- низький
- я ніколи не цікавився цим питанням

4. У якій соціальній мережі я зареєстрований?

- ФБ
- Інстаграм
- Тік-ток
- Твіттер
- інші

5. Яка тема, на мою думку, є найбільш важливою для вивчення студентами?

- Розуміти різницю між інформуванням та форми впливу
- Знати, що таке журналістські стандарти та які існують форми їх порушення
- Володіти інструментами перевірки інформації, вміти викривати фейки

- Знати, що таке інформаційна бульбашка і який ризик перебування у ній
- Вміти створювати власний якісний контент та нести відповідальність за поширення інформації у соціальних
- Усі теми важливі

Після опитування проаналізуйте відповіді та з'ясуйте особливості учасників, чи є загальні тенденції, єдність в групі чи навпаки.

Вправа 3. «ОПИТУВАННЯ»

Мета: розвивати медіаграмотність, стійкість до впливів, фактчекінг
Онлайн-інструмент або інше обладнання: GoogleForms

Інструкція: студенти отримують посилання на опитування і відповідають на питання

Хід проведення та матеріал:

1. Студенти отримують посилання на GoogleForms
2. Протягом певного часу відповідають на питання (20 хв)
3. Викладач аналізує відповіді студентів
4. Висновок

Електронний додаток

Орієнтовні варіанти питань:

1. Медіаграмотність – це:

- стан захищеності кожного індивіда від недостовірної або небезпечної інформації, що завдає шкоди здоров'ю людини, її моральності й особистісному розвитку
- сукупність знань, навичок та умінь, які дозволяють людям аналізувати, критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів і форм для різних типів медіа, а також розуміти й аналізувати складні процеси функціонування медіа в суспільстві, та їхній вплив
- частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа

2. У якому разі інтернет ЗМІ звільняється від відповідальності за поширення недостовірної інформації?

- У жодному. Згідно із Законом України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», ЗМІ мають нести відповідальність за поширення недостовірної інформації, фейків, пропаганди тощо
- Редакція, журналіст звільняються від відповідальності за публікацію відомостей, які не відповідають дійсності, у разі, якщо ці відомості одержано від інформаційних агентств або від засновника (співзасновників)
- У разі, якщо інформація була взята із особистих сторінок політиків та посадовців у соціальних мережах

3. Які розлади здоров'я, на вашу думку, може викликати споживання «вірусної» інформації?

- Ніякі, інформація навряд чи може негативно вплинути на стан здоров'я.
- Часткова або цілковита втрата інтенційності особистості, ефект роздвоєння свідомості та «подвійної моралі»
- Есенціальна гіпертонія, психогенна сліпота або глухота

4. Як захистити себе від негативного впливу неякісної інформації?

- Викинути всі гаджети
- Поставити собі чіткі обмеження на користування соцмережами, месенджерами та визначити, скільки часу в день ти виділяєш на прочитання новин.
- Влаштувати собі так званий «інформаційний детокс» 1 раз на місяць

Вправа 4. ВИЗНАЧТЕ МАНІПУЛЯТИВНЕ ПИТАННЯ

Онлайн-інструмент або інше обладнання: Jamboard, Zoom, презентація

Інструкція: на початку заняття можна активізувати учасників за допомогою маніпулятивних питань, які ще в логіці називаються «питання-пастки». Форма гри може бути як пасивною – учасники відгадують запропоновані види питань, так і активною – тренер/вчитель/ведучий пропонує придумати певні різновиди маніпулятивних питань, наприклад, для інтерв'ю з відомим громадським активістом.

Приклади питань:

Чи ви дійсно вважаєте, що ваші принципи вартують життя багатьох громадян цієї країни? (упереджене питання)

Журналістка Сидорець вчинила ганебно, зробивши це соціопитування, чи Ви вважаєте, це найкраще дослідження за останні роки на цю тему?(чорно-біле питання)

Скажіть, ви впевнені, що на наступних виборах нарешті будете голосувати свідомо?(софістичне питання)

Яким чином ви збираєтесь відстоювати свою позицію, адже всім зрозуміло хто правий?(упереджене питання)

Придумайте три *упереджені питання*, які б Ви задали Греті Тунберг щодо її активної громадської позиції, залишаючись прибічником «здорового глузду» і корисних наукових відкриттів.

Сформулюйте софістичне питання, яке поставило б в глухий кут вашого співрозмовника у темі «Життя кожної окремої людини вартує в мільйон разів дорожче, ніж все майно найбагатшої людини на Землі» (Ернесто ЧеГевара).

Назвіть три можливі різновиди новинного матеріалу, де журналіст може використати чорно-біле питання і для чого.

Вправа 5. ГРА-ЗНАЙОМСТВО

Правда чи фейк «Чи дійсно ви постійно «в тонусі» в медіапросторі»?

Онлайн-інструмент або інше обладнання: Jamboard, презентація

Інструкція: підбирати питання / судження для цієї гри потрібно, орієнтуючись на 1) професійні інтереси учасників тренінгу/заняття, 2) актуальність інформації та її «топовість» (наприклад, тиждень як пройшли вибори в США і це ще будоражить соціальні мережі).

Хід проведення і матеріал:

1. Учасникам показують твердження, які потрібно визначити як фейкові чи правдиві.

1 варіант гри:

- Трамп оскаржив результати виборів у Луїзіані
- Цьогоріч Нобелівську премію отримала жінка-вчений за альтернативні джерела світу
- Британські вчені стверджують, що нові вакцини від COVID-19 негативно впливають на репродуктивну функцію людини
- Балі - це острів, що належить Індонезії, розташований на схід від острова Ява, один із групи Зондських островів

2 варіант гри:

Ваші дії, коли ви бачите такий заголовок у новинах: «COVID-19: ЛІКУВАННЯ. (Покрокова інструкція роботи з хворими для сімейних лікарів і всіх небайдужих від діючого лікаря, у якого на рахунок близько 25000 видужавших)»:

- поширю, навіть читати не буду! Раптом це змінить чиєсь життя на краще!
- навіть не буду витратити свій час на цей матеріал. Мене просто провокують клікнути на заголовок
- виглядає сумнівно. Але варто почитати — можливо в цьому тексті є щось важливе

Після опитування важливо зрозуміти, як сприймається інформація, чи є необхідність її перевіряти, які джерела для цього потрібні. Обговорити, що таке клікбейтні заголовки.

Вправа 6. КОГНІТИВНИЙ ПРИНЦИП «ЛЮЗІЯ ЗНАННЯ»: чому ми тримаємо себе в омані

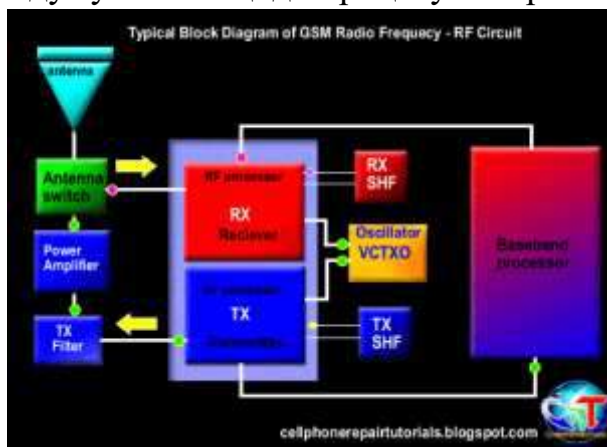
Мета: показати учасникам, що сучасний світ занадто складний для простого оцінювання навколишнього світу та звернути їх увагу на складні когнітивні процеси в людській природі, які можуть заважати критично мислити навіть дуже розумній людині.

Онлайн-інструмент або інше обладнання: презентація, фото, відео

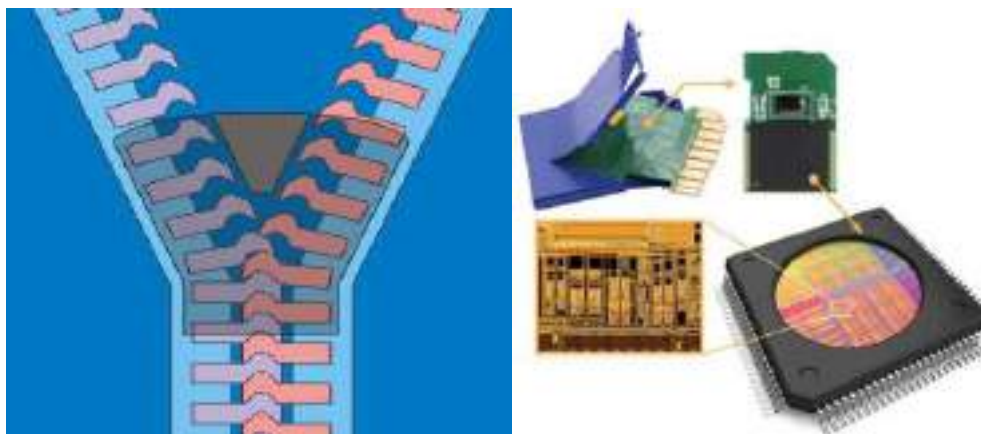
Інструкція: підбираються картинки явищ і механізмів, які постійно оточують людину, якими ми користуємось завжди і не уявляємо без цього свого життя. Залежно від аудиторії картинки можна змінювати: від процесу створення жувальної гумки та дизайну популярних кросівок до мікросхем у телефоні та як потрапляє електричний струм у кожен оселю. На початку вправи можна провести опитування в чаті / в аудиторії за допомогою наліпок і дошки «Назвіть три речі, якими ви постійно користуєтесь».

Хід проведення і матеріал:

1. Показати підібрані фото, відео побутових приладів або / та процесів вироблення популярних продуктів. Учасники мають вгадати, що це і чи дійсно вони задумувались щодо процесу створення.

Хто хоча б раз задавав собі питання, як це працює?

2. Як результат учасникам пропонується бесіда щодо ілюзорності наших знань в сучасному світі та пропонується назвати основні наслідки (конкретні історичні події), коли ілюзія знання приводила людство до жахливих / ганебних ситуацій.

Вправа 7. ФЕНОМЕН НАЇВНОГО РЕАЛІЗМУ

Мета: показати учасникам складність людської когнітивної природи, тим самим допомогти зробити висновок, що самовпевненість веде до негативних наслідків, особливо у споживанні інформації.

Інструкція: учасникам пропонується швидко прочитати популярні в соціальних мережах фрагменти текстів, які показують особливості нашого сприйняття текстів.

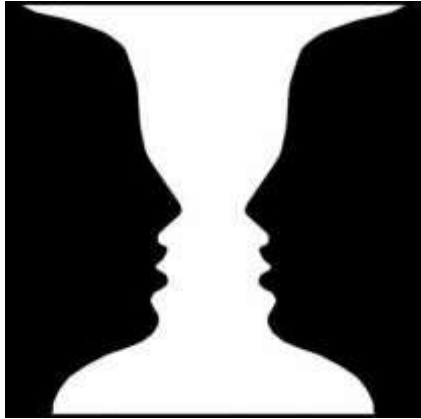
ЦЗ ПО81ДОМЛЗНН9 ДОПОМ4Г4Є ПО64ЧИ7И, Н4 9К1 Н4ДЗ8ИЧ4ЙН1
РЗЧ1 ЗД473Н Н4Ш МО30К. НЗЙМ081РН1 РЗЧ1! 4ЛЗ ЧИ РОЗУМ1Є73 8И ЦЗ
ПО81ДОМЛЗНН9 ДОСИ7Ь ДО6РЗ, ЩО6 8ИЗН4ЧИ7И, 9К4 ЦИФР4 З4М1НЮЄ
Л17ЗРУ "А"? (приклад з онлайн-курсу «Наука повсякденного мислення», онлайн-платформа «Prometheus»)

2. Обговорення особливостей цього феномену.

Він демонструє переконаність у власному сприйнятті об'єктів і подій такими, які вони насправді; віра в свою неупередженість і щодо розуміння наявних даних або інформації. Очікування від інших раціональних спостерігачів тих же реакцій, дій і думок, що й у себе, за умови, що їм була доступна та ж інформація.

Пояснення неприйняття своєї точки зору яким-небудь індивідом через його егоїзм, ідеологію, власну ліню

Вправа 8. ЕФЕКТ ОЧІКУВАННЯ ЯК КОГНІТИВНИЙ ПРИНЦИП

Мета: показати учасникам тренінгу/заняття складність критичного мислення в ситуації, коли людину ставлять в задані умови.

Онлайн-інструмент або інше обладнання: Jamboard, Zoom-кімнати

Інструкція: на початку показують дві відомі картинки з гештальт-психології, але заздалегідь конкретизуючи що саме на них зображено (дві людини в профіль, молода жінка). Обговорюються чи є людини, які побачили зразу не те, що очікували.

Хід проведення і матеріал:

1. Робота в групах. Кожна група отримує своє завдання від модератора. Обирається одна тема на дві групи, лише перша група має погодитись з твердженням і висунути три аргументи «за», друга група має не погодитись з цим твердженням і висунути три аргументи «проти».

Пропоновані теми:

- Глобальне потепління. 1 група: глобальне потепління – реальна загроза існуванню людства; 2 група: глобальне потепління – фейк певних світових промислових груп
- COVID-19. 1 група: коронавірус – це реальна загроза людству; 2 група: коронавірус – це перебільшена інформаційна бульбашка

2. Обговорення результатів. Люди схильні недооцінювати вплив їхніх вірувань і переконань на власні спостереження і судження.

Ефект очікування говорить, що на формування певних навичок упродовж життя впливають якісь конкретні очікування. Ми ігноруємо все, що не пов'язано з конкретним повідомленням, на якому зосереджені. У нас є здатність виділяти те, що збігається з нашими очікуваннями і відкидати те, що їм не відповідає.

1.2. Вправи з текстовим контентом (газети, інтернет-ресурси, сайти першоджерел)

Вправа 9. ОБІЗНАНИЙ, ОТЖЕ ПОПЕРЕДЖЕНИЙ (ідея взята з онлайн-курсу «Фактчек: довіряй-перевіряй», онлайн-платформа EdEra)

Мета: ознайомити учасників з основними інформаційними ресурсами України та світу, де можна отримати первинну інформацію щодо основних сфер життя суспільства.

Інструкція: показати один з важливих ресурсів українського життя - Державна служба статистики України або Держкомстат — <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Хід проведення і матеріал:

1. Учасникам пропонується проаналізувати джерело – сайт Державної служби статистики України – і відповісти на запитання: «Чи відповідає реальності твердження про те, що смертність в Чернігівській області майже в 3 рази перевищує народжуваність за останні 8 місяців?»

2. Використовуючи додаток [«Коефіцієнт корисності депутата»](#) учасникам пропонується надати відповідь: Скільки років наймолодшому депутату Верховної Ради? Яка корисність і відсоток відвідувань засідань экс-депутата В.Вакарчука?

<https://voxukraine.org/ipr/>

3. Знайомство зі світовою статистикою. У 2017 році VoxUkraine спільно з Українською Правдою створив проєкт [«Україна в глобальних рейтингах»](#). Учасникам пропонується знайти Міжнародний індекс рабства і відповісти на питання: Від яких різновидів рабства найбільше потерпає сучасне людство за останні три роки.

Вправа 10. ДЕЗІНФОДЕМІЯ

Термін ДЕЗІНФОДЕМІЯ був у 2020 р. введений ЮНЕСКО . Це поєднання двох слів – дезінформація + пандемія

Мета: ознайомити учасників з останнім документом світового масштабу щодо інфомедійної грамотності.

Інструкція: Сеульська декларація про медійну та інформаційну грамотність для всіх і при загальній участі: захист від дезінфодемії - <https://bit.ly/3ok3kpg>

Обговорити з учасниками основні положення декларації, пропоновані методи її реалізації та особливо їхнє бачення можливості впровадження основних ідей Сеульської декларації в Україні, в їхньому місті, селищі, громаді.

«Включити ресурси для інтеграції заходів в області медійної та інформаційної грамотності в свої національні стратегії реагування на COVID-19; формувати супротив до дезінформації з урахуванням можливих майбутніх криз».

«Стимулювати залучення молоді і громадянського суспільства в якості активних учасників в розробку політики інфомедійної грамотності так, щоб їх голоси були почуті».

Завдання: запропонуйте 5 дієвих кроків на наступні 5 років щодо реалізації положень Сеульської декларації в вашому місті, що конкретно ви можете зробити вже зараз.

Вправа 11. ПРИГАДУЄМО ТИПИ КОНТЕНТУ

Мета: з'ясувати рівень обізнаності аудиторії із типами контенту

Інструкція: проводимо опитування у Zoom

1. Думаю, у нас сьогодні буде класний Воркшоп

- Факт
- Судження

2. Сьогодні 20 листопада 2020 року (дата проведення заходу)

- Факт
- Судження

3. Свято наближається!

- Реклама Кока-кола
- Інформація

4. На філологічному факультеті НУЧК навчається 12-річний учень-вундеркінд

- Фейк
- Факт

5. Ворожі іноземні господарства хочуть знищити український бізнес. Стань на захист власного виробника! Купуй українське!

- Пропаганда
- Повідомлення

Вправа 12. ТИПИ КОНТЕНТУ

Мета: навчити розрізняти типи контенту та самостійно добирати зразки (приклади) до кожного типу.

Інструкція: ми познайомилися із такими типами контенту:

- факт
- судження
- інформація
- реклама
- соціальна реклама
- пропаганда
- PR-компанія

Самостійно доберіть приклад (фото або новину, повідомлення тощо), які б проілюстрували кожний тип контенту.

Корисні матеріали:

Шість типів контенту у медіа | VeryVerified: онлайн-курс з медіаграмотності <https://bit.ly/3ikOInX>

Вправа 13. «РЕДАКЦІЯ ГАЗЕТИ»

Мета: розвивати медіаграмотність, критичне мислення, інформаційну грамотність, інноваційність.

Онлайн-інструмент: Google-doc

Інструкція: учні отримують посилання на Google-doc, в якому є декілька статей з періодичних видань, уважно їх читають та мають змогу відредагувати не лише текст з наявними помилками, а й перевірити достовірність інформації. Така вправа буде гарно розвивати критичне мислення, навички редагування та перевірки достовірності інформації

Хід проведення та матеріал:

1. Учитель дає учням посилання, за яким вони переходять на Google-doc.
2. Кожен учень має вносити виправлення, скопіювавши документ і створивши новий документ, або виділяти свої виправлення іншим кольором.
3. Після виконання завдання учні під керівництвом учителя аналізують виправлення та коментують їх. Також перевіряють достовірність інформації.
4. Підсумок завдання – бесіда з учнями (навіщо перевіряти достовірність інформації...)

Вправа 14. «ФЕЙКОВІ ІСТОРІЇ»

Мета: розвивати медіаграмотність, критичне мислення, інформаційну грамотність, інноваційність.

Онлайн-інструмент: Kahoot

Інструкція: Учитель (викладач) пояснює учням (студентам), що таке фейкові новини та як їх відрізнити від правдивих. Учитель (викладач) дає учням (студентам) посилання на тест на онлайн-платформі, на якій учень (студент) відповідає на питання про фейкові новини та визначає їх.

Хід проведення та матеріал

1. Пояснення поняття «фейкові новини»
2. Учні дають відповіді на питання.

Можливі питання:

- *За використання російської мови на вулиці будуть штрафувати*
  - *Королева Англії робить ром*
  - *Міністр освіти відмінить літеру «ї»*
3. Підбиття підсумків (бесіда: як відрізнити фейк, чи можна його перевірити...)

Вправа 15. «НАПИШИ СТАТТЮ / КОЛОНКУ / ПОСТ / ІСТОРІЮ»

Мета: розвивати медіаграмотність, критичне мислення, інформаційну грамотність, інноваційність.

Онлайн-інструмент або інше обладнання: Jamboard

Інструкція: учитель дає учням посилання на сторінку Jamboard, де учні пишуть статтю на запропоновану учителем тему.

Хід проведення та матеріал:

1. Учитель дає учням посилання.
2. Учні пишуть замітки до статті
3. Підбиття підсумків (як потрібно писати статтю, як перевірити інформацію, яку подаєш в статті)

Вправа 16. ЗАЛИШТЕ КОМЕНТАР

Мета: розвивати критичне мислення; соціальну толерантність

Інструкція: Прочитайте ситуації, визначте де булінг, де маніпуляція, де провокація

1. *Сімейна вечеря, син/донька відмовляються їсти через відсутність апетиту. Мати при всі починає кричати, що дитина і так нічого не їсть і взагалі анорексичка. (булінг)*
2. *Уже скоро цены на газ в Укрaїнестaнyт не по карману многим” (емоційна маніпуляція)*
3. *Автор книжки пише, що якщо читачі не куплятимуть книги, він викинеться з вікна. (маніпуляція)*
4. *На роботі колежанки обговорювали іншу співробітницю, під кінець дня плітки поширилися по всьому офісу. (булінг)*
5. *В одеситки навпроти мерії впала стеля (маніпуляція)*
6. *Всі курять і ти покури, тобі шо, слабо? (провокація)*

Вправа 17. СТВОРИ ПОВІДОМЛЕННЯ

Мета: сформувати вміння створювати повідомлення, враховуючи журналістські стандарти.

Інструкція: створіть повідомлення про подію, яка відбувається у вашому навчальному закладі, місті тощо. Спитайтесь на журналістські стандарти.

Хід проведення

Уявіть, що ви працюєте журналістом у відомій та популярній газеті. Вам потрібно написати повідомлення про подію.

Наприклад, про медіашколу проекту “Інфомедійна грамотність: навчись сам - навчи інших”, яка сьогодні відбувається у Чернігові.

ОПЕРАТИВНІСТЬ Що відбувається? Де? Коли?

ТОЧНІСТЬ Хто є учасниками?

ДОСТОВІРНІСТЬ Мета проекту, організатори, посилання на офіційні ресурси

ПОВНОТА Бекграунд, контекст події: як виникла ідея, що передувала початку роботи

ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ Різноманітні коментарі (організаторів, учасників, незалежних експертів, студентства тощо)

ВІДОКРЕМЛЕННЯ ФАКТІВ ВІД СУДЖЕНЬ Висвітлення матеріалу; заголовок та фактологічний лід, фото

Вправа-знайомство 18. «ТРИ ФАКТИ ПРО СЕБЕ»

Мета: познайомити учасників, навчити формулювати факти про себе, використовувати онлайн-інструмент padlet

Інструкція: сформулюйте три важливі, на вашу думку, факти про себе, запишіть їх на дошці padlet, завантажте своє фото або зображення, яке може асоціюватися із вами.

Обговорення: давайте зараз подивимося, чи дійсно ви писали факти, чи можливо, є і судження? Наприклад, «я щаслива бути сьогодні на цьому заході» – це факт чи судження? «Я смачно готую», «майстерно граю на гітарі» тощо.

Вправа 19. ВСТАНОВИ ВІДПОВІДНІСТЬ

Мета: з'ясувати рівень знань аудиторії щодо власників українських каналів.

Інструкція: уважно подивіться на фото чи знайомі вам ці люди? Хто вони? Тепер подивіться на наступне зображення. Це логотипи чого? Як ви думаєте, який зв'язок існує між цими людьми та логотипами українських телеканалів?

Чи знайомі вам ці люди?

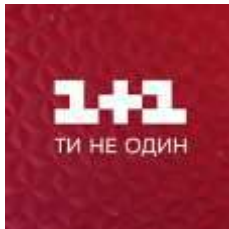

Чому важливо знати? У 2017 р. Інститут масової інформації разом із організацією репортери без кордонів провели дослідження та з'ясували, що 10 з 11 обраних українських каналів прямо чи опосередковано були пов'язані із політиками. Також було визначено, 75 % усієї української аудиторії переважно дивляться канали 4 впливових людей. Як ви думаєте, які це канали та які це люди?

- Віктор Пінчук - Н, СТБ, ISTV
- Ігор Коломойський - 1+1
- Дмитро Фірташ - Інтер
- Рінат Ахметов - Україна
РАДІО - 92 % населення

Запитай себе, коли ти дивишся телевізор, хто повідомляє тобі новини?

Чи знайомі вам ці зображення?

<https://verified.ed-era.com/ua/u2/pa>

Вправа 20. ПЕРЕВІР ІНФОРМАЦІЮ

Мета: навчити перевіряти інформацію.

Інструкція: на фото подано інформацію про те, що у Чернігові працює 36 шкіл. Перевірте, чи ця інформація достовірною?

Хід проведення. Звертаємо увагу учасників на некоректне формулювання «школа». У Чернігові працюють різні типи закладів освіти. Для того, щоб це з'ясувати варто звернутися до офіційних джерел. А саме сайту управління освіти Чернігівської міської ради <http://osvita.ch.ua/>

1.3. Вправи з візуальним контентом (фото, відео, Instagram, Tik-Tok)

Вправа 21. «АНАЛІЗ ФОТО»

Мета:розвивати інформаційну грамотність, критичне мислення, візуальну грамотність

Онлайн-інструмент або інші обладнання: Imegeedited, Padlet

Інструкція:студенти аналізують фото блогера за допомогою спеціального сервера, який покаже кількість монтажу та фотошопу на ньому; аналізоване фото можна прикріпити на сторінку в Padlet, поділитися ним з іншими

Хід проведення та матеріал:

1. Кожен студент обирає блогера і фото.

2. Потрібно завантажити фото на сервер Imadeedited і проаналізувати його
3. Поділитися фото з підписом на Padlet, щоб інші учасники побачили
4. Висновки

Приклад

Вправа 22. «РЕКЛАМНА ПАУЗА»

Мета: розвивати критичне мислення, медіаграмотність.

Онлайн-інструмент: Kahootquizze

Інструкція: перейти за посиланням для виконання вправи, натиснути «play» і «practice»

Хід проведення та матеріал

У сучасному українському законодавстві соціальна реклама інтерпретується як «інформація, поширена будь-яким способом, в будь-якій формі і з використанням будь-яких коштів, адресована невизначеному колу осіб і спрямована на досягнення благодійних та інших суспільно корисних цілей, а також забезпечення інтересів держави». Місія соціальної реклами – це зміна ставлення людей до проблем суспільства, а в довгостроковій перспективі – пропозиція нових соціальних цінностей, затребуваних суспільством.

Комерційна реклама — це реклама товарів і послуг, призначених для споживання як фізичними особами, так і підприємствами, організаціями. Основною маркетинговою метою будь-якої комерційної реклами є створення попиту на той або інший товар або послугу.

Контекстна реклама — принцип розміщення реклами, коли реклама орієнтується на зміст інтернет-сторінки вручну або автоматично, може бути у вигляді банера чи текстового оголошення.

Інструкція: Подивіться відео та визначте тип реклами

Електронний додаток

Вправа 23. ФОТОФЕЙКИ

Мета:розвивати критичне мислення; візуальну грамотність, інформаційну грамотність, цифрову безпеку.

Інструкція

Розгляньте фото та підписи до них. Скажіть, яким чином були створені фейки (фотошоп, або фото справжнє, а коментарі фейкові, або це кадри з фільму і т.д.)

Хід проведення та матеріал

Групи учасників отримують картки з фото. Спочатку самостійно аналізують та висувають здогадки, як це було створено. Потім всі разом обговорюють і тренер повідомляє як насправді були зроблені ці фейки.

Додаток

1. «Що насправді відбувається на зйомках National Geographic»

2. «Акули в затопленому Науковому центрі Кувейта»

3. «Ось як дівчина ловить машину»

4. «Через хвилину після вбивства Джона Кенеді»

5. «Японський місячний кавун»

6. «Велосипед хлопчика, який прив'язав його до дерева коли йшов на війну і так і не повернувся»

7. Діти слухають спів пташок

8. Скульптура «Хвіст кита» зупинив потяг

У Нідерландах із рейок зійшов потяг. Скульптура кита запобігла його падінню з 10-метрової висоти.

9. Джон Леннон і ЧеГавара грають на гітарі

Відповіді

1. фотошоп
2. акули – фотошоп
3. Надпис – фейк. Це була реклама одягу.
4. Надпис – фейк. Це сцена з фільму
5. фотошоп
6. фотошоп
7. надпис - фейк
8. правда
9. фотошоп

Вправа 24. ВІРТУАЛЬНІ ІНФЛЮЕНСЕРИ

Мета: розвивати критичне мислення, цифрову безпеку, інформаційну грамотність.

Онлайн-інструмент: Googlephoto

Інструкція: Визначте, хто зображений на фото за допомогою Googlephoto. Перейдіть за QR кодом на сторінку того, хто зображений на фото, проаналізуйте його акаунт.

Хід проведення та матеріал

Фото

Фото 1

Фото 2

Фото 3

Фото 4

Матеріал до вправи:

Віртуальні, або цифрові, інфлюенсери — це вигадані персонажі, яких створено за допомогою комп'ютера і які мають свою аудиторію фоловерів. Можуть мати як людський, так і казковий вигляд. У кожного з віртуальних інфлюенсерів є свої акаунти в соціальних мережах. Найпопулярнішим майданчиком є Instagram, деякі додатково мають профіль у TikTok або канал на YouTube.

Кількість віртуальних інфлюенсерів щодня зростає — зараз це вже кілька сотень аватарів.

Найупливовішою серед них є ЛілМікела. Це образ 19-річної дівчини з іспано-бразильським корінням, яка, за задумом, мешкає в Лос-Анджелесі, записує власні треки та знімається в рекламі. Мікелу та її сторінку в Instagram створили учасники лос-анджелеського стартапу [Brud](#) у 2016 році. А вже до 2018 року акаунт віртуальної дівчини набрав понад мільйон підписників. Зараз у профілі Мікели вже майже 3 мільйони фоловерів.

Вона займає активну громадянську позицію: підтримує рух BlackLivesMatter, LGBTQ+ ком'юніті та бореться за права біженців. Заробляє Мікелана співпраці з брендами, серед яких LouisVuitton, Moschino, Prada, CalvinKlein, Samsung та багато інших.

Один з нечисленних чоловіків серед VI — [Блавко](#) — зухвалий та розкутий, за сценарієм, хлопець Мікели.

З-поміж віртуальних інфлюенсерів популярною є також японська модель [Імма](#). Щоправда, вона не повністю комп'ютерна — з віртуального у неї тільки голова, а ось тіло — цілком реальної людини.

Попитом серед брендів і прихильністю серед підписників користується і темношкіра супермодель [Шуду](#). Вона співпрацювала з FentyBeauty та Tiffany&Co і має всі шанси розширити свою комерційну співпрацю з брендами.

Кожна із цих моделей має від 150 тисяч підписників і сміливо співпрацює з брендами.

Складно сказати, що їхній контент, як і зовнішність, чимось відрізняється від контенту реальних інфлюенсерів. Вони так само

розповідають про своє життя, діляться переживаннями, обговорюють насувні питання, підтримують важливі соціальні ініціативи та співпрацюють із брендами.

віртуальні інфлюенсери зазвичай поводяться, як і реальні лідери думок: займають активну громадянську позицію, постійно щось рекламують і повноцінно живуть своїм комп'ютерним життям. Утім, несправжність таких ві-моделей все ще незвична для більшості з нас, що робить їх привабливими та цікавими. Проте часом у соціальних мережах складно відрізнити, де робот, а де — надміру відредаговані фото справжньої людини

Тому, працюючи в соціальних мережах, ми завжди маємо усвідомлювати ризик наслідування справжньої або віртуальної людини, особливо важливо це пояснити підліткам, які дуже часто обирають собі приклад для наслідування.

Джерело <https://bit.ly/3bzZSDF>

Вправа 25. «ПАПАРАЦІ»

Мета: розвивати медіаграмотність, критичне мислення, стійкість до впливів, інноваційність

Обладнання: фото за газет

Інструкція: Використовуючи фото, створіть репортаж/новину, розмістивши фото так, щоб вони відповідали головному сюжету. Коли будете створювати новину пам'ятайте про журналістські стандарти.

Вправа 26. РЕКЛАМА та СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА

Мета: показати різницю між традиційною та соціальною рекламою, навчити розрізняти їх, розвивати творчі здібності, запропонувавши створити власну рекламу або соціальну рекламу.

Інструкція: заплющити очі та пригадайте рекламу. Дайте відповідь на запитання:

- Які емоції, як правило, викликає реклама?
- Яка реклама запам'яталася вам найбільше? Чому?
- До чого апелює дана реклама?

Уважно подивіться на зображення. Які типи реклами ви можете розрізнити?

Соціальна реклама

- яка її мета?
- які засоби використано?
- які мають бути наслідки?

Реклама - гукати, кричати знову (лат.reclamare). Основне завдання – привернути увагу. Створення психозу “брак часу”, апеляція до прогресу – це стало ще краще (наприклад корм для котів. ХТО ЙОГО КУШТУВАВ?), комплекс переваги (тільки з таким продуктом ти станеш унікальним) ТОЩО. **Заклик - іди і купи!**

Соціальна реклама – це інформація, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей, розповсюдження якої не має на меті отримання матеріального прибутку.

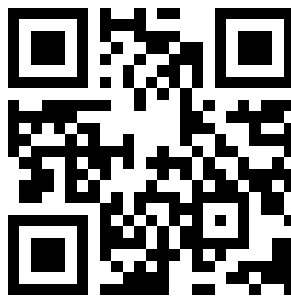
Проблему необхідності економити споживання водних ресурсів піднімає своєю **соціальною рекламою Colgate**. У сучасній ванній кімнаті зображена дівчинка, яка мешкає у регіоні, де відчувається тотальна нестача води. Напис до рекламного плакату: “На те,що ти витрачаєш за 2 хвилини, вона може жити 2 дні”.

Пекінська компанія Ogilvy розмістила рекламні плакати із зображенням батьків та дітей, які знаходяться у побуті, проте розділені смартфоном. Слоган компанії «Themoreyouconnect, thelessyouconnect», «Чим

більше ти спілкуєшся, тим менше ти спілкуєшся». Основна мета цієї соціальної реклами - привернути увагу сучасною людини до **проблеми залежності від гаджетів**.

Компанія ARAV із Португалії своєю соціальною рекламою порушує проблему дитячої праці. Щоб продемонструвати недоречність, на пості зображені іграшки, які повинні працювати (телепузик)

<https://bit.ly/2Ngg4A3>

Яку соціальну рекламу ви можете пригадати? Яка її мета?
Коли реклама стає корисною для людини?

Вправа 27. СТЕРЕОТИПИ

Мета: розвивати критичне мислення, соціальну толерантність

Обладнання: Презентація

Інструкція: Подивіться на зображення на фото. На думку автора цей персонаж представляє одне з міст України. Назвіть місто, представник якого зображений на фото

Джерело: Тік Ток

Відповіді автора відео: Київ, Львів, Чернігів, Одеса, Харків, Дніпро. Але можливі інші відповіді учасників, тому що перевіряється наскільки стереотипно вони мислять відповідно до цих образів.

1.4. Вправи на виявлення фактів, фейків та мову ворожнечі

Вправа 28. «ФАКТ АБО СУДЖЕННЯ»

Мета: розвивати вміння відрізнити факти від суджень, аналізувати інформацію.

Онлайн-інструмент: Learningapps.org

Інструкція: перейти за посиланням чи QR-кодом для виконання вправи. Виберіть твердження, що є фактом або судженням.

Електронний додаток

Вправа 29. TRUE OR FALSE FACTS ABOUT BRITISH LIFE

Мета: розвивати критичне мислення; стійкість до впливів, фактчекінг.

Онлайн-інструмент: Googleform

Інструкція: перейти за посиланням чи QR-кодом для виконання вправи.

Хід проведення та матеріал

Можна використовувати на уроках англійської мови з теми культура або на виховних годинах та позакласних заходах.

Матеріал до вправи:

1. *People from the North speak clearer and more slowly, specially people from Scotland*

2. *If you play music on a public building such as a shop, a bank, a pub, an office, etc, you have to pay royalties.*

3. *British wear jeans very often, to go to work, to go to discos, etc.*

4. *In Britain, you have to pay taxes (about £100 a year) for every TV set you have at home.*

5. *Pubs close at 11:30, ten minutes before closing they ring a bell or call out "last orders" so that you can order your last drinks.*

6. *If you go to a big supermarket, you need a special blue coin to use a trolley.*

7. *If you live in Britain you will be offered a cup of tea at least 5 times a day.*

8. *In most small towns the dustbin man will comes only once a week.*

9. *There are bicycles carriages everywhere.*

10. *The main meal is usually after 5 p.m.*

11. *You can't use a radio or a razor machine in the bathroom because there are no sockets to fit a plug.*

12. *British people prefer to have a bath than a shower. But they do it only on Sundays.*

Електронний додаток

Вправа 30. ФАКТ АБО СУДЖЕННЯ

Тема: «ІСТОРІЯ АНГЛІЇ»

Мета: розвивати критичне мислення; стійкість до впливів, фактчекінг.

Онлайн-інструмент: платформа «На урок»

Інструкція: Визначте, речення є фактом чи судженням.

Вправа 31. DEEPFAKE

Мета: розвивати критичне мислення, цифрову безпеку, інформаційну грамотність

Онлайн-інструмент: Youtube

Інструкція: Подивіться відео. Визначте, який вид маніпуляції використовується і як від нього захиститися?

Додаткові відео з теми:

Вправа 32. ГРА «ЗІПСОВАНИЙ ТЕЛЕФОН»

Мета: розвивати медіаграмотність, критичне мислення, стійкість до впливів.

Обладнання: відеоряд (або тренер може самостійно зачитати новину)

Інструкція: першому учаснику (групі учасників) пропонується переглянути сюжет новин. Далі учасник має переказати іншому цю історію за хвилину і так далі. В кінці всі присутні переглядають сюжет, вони мають проаналізувати скільки відсотків інформації залишилось від першоджерела.

Вправа 33. ЗНАЙОМСТВО З МОВОЮ ВОРОЖНЕЧІ

Мета: підвести учасників до роботи з блоком вправ щодо мови ворожнечі в текстах і повідомленнях.

Інструкція: прочитайте: що не так з текстами?

Хід проведення і матеріали:

1. Прочитайте заголовки. Що ви помітили?

«За санаторно-курортне оздоровлення інвалідів внаслідок трудового каліцтва сплачено ..» («Суспільний кореспондент» від 01.12.2017);

«Учора мужчини і жєнщини «не тої» орієнтації марширували вулицями Варшави» («Хвиля Дєсни» від 12.06.2016).

«За статистикою їх [чоловіків] грабують удвічі частіше, ніж жінок. В міліції цей факт пояснюють просто – жінки рідше напиваються до безпам'ятного стану і вже тим паче не гуляють у такому вигляді по вулицях» («SVOBODA.FM» від 10.07.2016);

«Сучасна чернігівчанка має вищий за чоловіка освітній рівень» («Суспільний кореспондент» від 06.03.2018).

«Хохли будуть кєпкувати з кацапів, кацапи зневажатимуть хохлів, хохли й кацапи скалитимуть зуби з бульбашів» («Хвиля Дєсни» від 23.06.2015).

2. Обговорення: Мова ненависті є критерієм фільтру інформації.

Це публічна комунікативна діяльність, в основі якої лежить ксєнофобія, що є чинником виникнення ворожнечі, ненависті, дискримінації, насилля.

Від 40 до 61% усього обсягу висловів мови нетерпимості припадає на журналістські висловлювання. Мову ненависті журналісти використовують за таких причин: для залучення більшої аудиторії; для привернення уваги до непопулярних тем; для посилення емоційного впливу; для розпалювання ненависті; через стереотипне мислення; під час цитування.

Вправа 34. АНАЛІЗ МОВИ ВОРОЖНЕЧІ

Мета: розвивати соціальну толерантність

Інструкція: Ви об'єднуєтесь в групи по 4 чоловіки. Вам запропоновано декілька статей, де журналісти вживають мову ворожнечі. Проаналізуйте та

скажіть з якою метою вони це роблять. Як це впливає на читача. Та як можна прибрати мову ворожнечі з заголовків, щоб назва досі могла привернути увагу.

Хід проведення та матеріал

Учасники самостійно працюють в своїх мікрогрупах, потім всі разом обговорюють під керівництвом викладача.

Додаток

1. «У Вишневому двоє чорношкірих побили жінку»

<https://bit.ly/2K8OMdE>

---

2. «Зустрінеш іноземця – повідом поліції»

<https://bit.ly/3oEESj9>

---

3. «Львів перетворюється у циганський табір»

<https://bit.ly/2LsZEDJ>

---

4. «25 травня гей-парад у Києві – чи дозволимо ми це неподобство???»

<https://bit.ly/3bzyN7u>

Відповіді

Причини застосування мови ворожнечі та як це впливає на читача

1. Журналісти хочуть посилити цікавість до своєї новини. Заголовок «Чоловіки побили дівчину» значно менше приваблює око, аніж «Чорношкірі побили українку»
2. Відсутність елементарної толерантності. Розуміється як пряме підбурювання до дискримінації.
3. Відсутність толерантності. Створення негативного образу етнічної, релігійної чи певної соціальної групи.
4. Відсутність толерантності. Згадка певної сексуальної меншини в принизливому або образливому контексті

РОЗДІЛ II. СЦЕНАРІЇ, ФРАГМЕНТИ УРОКІВ, ПОЗАКЛАСНІ ЗАХОДИ

2.1. Формування інфомедійної грамотності на уроках української мови та літератури

Пропонуються шляхи формування компетентностей у контексті творчості Тараса Шевченка. Вивчення творчості митця проходить наскрізною лінією через увесь курс української літератури 5-9 класів. Запропоновані завдання розраховані на учнів 5-9 класу, вони можуть використовуватися або на різних уроках, або в контексті підсумкового уроку в 9 класі за творчістю митця «Світова велич Тараса Шевченка».

5 клас (українська література)
Зміст навчального матеріалу
1. Тема. Рідна Україна. Світ природи. Тарас Шевченко. «За сонцем хмаронька пливе...», «Садок вишневий коло хати...». Україна часів Т. Шевченка. Розповідь про поета, його дитинство (на основі повісті Степана Васильченка «В бур'янах» або Оксани Іваненко «Тарасові шляхи»)
Мета – формувати працювати з джерелами, відрізнити факти від суджень, шукати й систематизувати інформацію
Компетентність – інформаційна грамотність
Завдання – створити віртуальну сторінку в Facebook, використовуючи матеріали з повісті Степана Васильченка або Оксани Іваненко

6 клас
Зміст навчального матеріалу
1. Тема. Тарас Шевченко. «Думка» («Тече вода в синє море»), «Іван Підкова» (без вступу) Відомості про перебування поета в Петербурзі. Патріотичні мотиви творів Т. Шевченка. Зображення історичного минулого. Героїзм та відвага козаків та їхнього ватажка. Специфіка ліричних і ліро-епічних творів

Мета – формувати вміння обґрунтовувати власну позицію, вміння проводити паралелі, вміння аналізувати передумови та причини події; вміння шукати інформацію, працювати з джерелами, відрізняти факти від суджень, систематизувати інформацію, відрізняти плагіат, відрізняти факти від суджень

Компетентність – критичне мислення, інформаційна грамотність

Завдання. Використовуючи матеріал про Івана Підкову як гетьмана запорізького козацтва <https://cutt.ly/9jmfW7e>

складіть біографію козацького ватажка, зіставте її із художнім твором «Іван Підкова» Т. Шевченка, перевірте правильність поданої в художньому творі інформації

7 клас

Зміст навчального матеріалу

1. Тема. Тарас Шевченко. «Мені тринадцятий минало...», «Тополя», «Як умру, то поховайте...» Життєпис поета (вкуп з неволі, навчання в Петербурзькій академії мистецтв, збірка «Кобзар»). Мотив усеперемагаючого життєлюбства, доброти, любові. Зміна емоційного стану незахищеної дитячої душі у великому і складному світі («Мені тринадцятий минало...»). Ідея незнищенності справжнього кохання, краси, вірності («Тополя»). «Як умру, то поховайте...» – твір, що єднає минуле, теперішнє і майбутнє. Історія його написання. Ідея єднання з рідною землею. Мрія про щасливе майбутнє свого народу, віра в нього

Мета – формувати вміння шукати інформацію, працювати з джерелами, відрізняти факти від суджень, систематизувати інформацію, відрізняти плагіат, відрізняти факти від суджень

Компетентність – інформаційна грамотність

Завдання. Заголовку «Заповіт» первинно не було. Віршупершеопублікованопідназвою «Думка» у збірці «Новые стихотворения Пушкина и Шевченки». У першому посмертному виданні «Кобзаря» (1867) вірш одержав «Заповіт», яка стала традиційною. Перевірте, чи правдива інформація за посиланням. <https://cutt.ly/ljmf6iY>

8 клас

Зміст навчального матеріалу

1. Тема. Світ української поезії Тарас Шевченко. «Думи мої, думи мої...» (1847), «Ой три шляхи широкії...», «Мені однаково, чи буду...» Життєпис поета (участь у Кирило-Мефодіївському братстві, арешт, перебування в казематі, заслання). Усвідомлення власної місії поета. Роздуми автора про власну долю, долю України, плинність, скороминущість життя людини на землі, про її долю.

Мета – продемонструвати, як працює емоційний маятник медіатексту, щоб школярі збагнули, що його вплив заснований на маніпуляції емоціями, а не проникненні в глибину характеру героя; формувати вміння аналізувати тексти медіа, вміння ідентифікувати стереотипи і протидіяти їм

Компетентність – медіаграмотність, соціальна толерантність

Завдання.

Шевченко. Постпрочитання <https://cutt.ly/cjmgzYU>

Таке буває тільки зі справжніми геніями. Це та сила тексту, яка двісті років тримає у напрузі багато людей, це те неловиме відчуття майбутнього, яке генію вдається передбачити. Постпрочитання — це те відчуття, що змушує прочитати ще раз, або зловити себе на думці, що те, що читав колись тепер звучить зовсім по-новому, бо змінився контекст, змінилося саме життя і історія зайшла на новий виток своєї спіралі. Так і з Шевченком — кожного разу виникає чергове постпрочитання.

Так у нас вже прийнято, що на початку березня вся свідомо Україна занурюється у вир Шевченківських днів. Чиновники і діячі різних рівнів покладають квіти до пам'ятників, діти у школах беруть участь у різних конкурсах-читаннях, а поважні літературознавці розповідають про те, яке величезне значення мав та й має Шевченко для України. І все це дуже добре, але створює враження дещо зайвої академічності. Ми вкотре сакралізуємо те, що вже давно сакралізовано і не потребує цього знову. Натомість

Шевченко потребує чергового постпрочитання, бо в Україні змінився контекст, змінилася ідеологічна ситуація, зрештою в Україні відбулась революція. Багато хто говорить. Що ця революція не досягла своїх практичних цілей, але дала поштовх до глибинної зміни національної свідомості. І тут варто згадати про Шевченка, далеко не в класичному, академічному значенні. Основний мотив боротьби за свою державу заклав саме Шевченко, бо де, як не у його творчості звучить стабільний призив до соціальної справедливості. До суспільної ситуації, коли люди багаті не використовують людей бідних для свого подальшого збагачення. І ця тема за двісті з гаком років все така ж актуальна, бо більша половина країни і досі ходить на панщину. Хоча тепер це називається по-іншому, але факт залишається фактом. Рушійною силою революції і було прагнення до цієї соціальної справедливості. Були, звичайно і інші чинники, але цей був головним. Саме тому її і назвали революцією Гідності. Бо таке емпіричне формулювання передбачає повагу до права людини на духовному рівні. Просто закономірного конституційного права на гідне життя, на працю і гідну оплату, на відпочинок і ще багато на що. І людям далеким від постпрочитання Шевченка здавалось дивним, чому народ по той бік барикад бунтує. Насправді діло не в матеріальних статках, а у власній гідності та повазі один до одного. Це ті передумови, які породжують цивілізоване суспільство. І примат цього явища завжди відстоював Шевченко.

Тема друга — зовнішній ворог. Шевченковий Кавказ один з перших творів, який засуджував імперські апетити Росії. Сьогодні постпрочитання цього твору дає колосальний ефект усвідомлення всієї могутності Шевченкового передбачення:

«...Лягло костьми
Людей муштрованих чимало.
А сльоз, а крові? Напоїть
Всіх імператорів би стало
З дітьми і внуками, втопить
В сльозах удов'їх...»

Зважаючи на сучасний стан відносин з Росією таке прочитання Шевченка особливо актуальне. Це той випадок, коли за неможливості використовувати сучасні канали масової комунікації, можна використовувати масову літературу. І, варто зауважити, сучасні автори користуються цим дуже активно. А все починалося з Шевченка. Власне, гострий суспільний резонанс і створює національний дух. Таке постпрочитання зараз особливо необхідне, бо в ньому розставлені правильні акценти і речі названі своїми іменами.

Тема Шевченка — вічна. Її можна продовжувати до безконечності і не тільки з огляду на суспільну необхідність, а й на ліричність, релігійність чи

мотивуючу складову. Єдине: хочеться щоб чергове постпрочитання залишило по собі позитивні емоції, але це залежить від поточного контексту, об'єктивної реальності, а їх зміна невіддільна окремії людини. Змінити контекст може тільки добре організована маса — про це також писав Шевченко.

Вправи. Поділіть медіатекст на сюжетні блоки, визначте, які емоції викликає той чи інший блок (негативні емоції страху, зневіри, відчаю, заперечення; позитивні – радощів, заспокоєння, довіри; нейтральний – знак дорівнює). Що нового ви дізналися? Визначте, факти чи судження викладено у статті.

9 клас

Зміст навчального матеріалу

Тема 1. Тарас Шевченко. «До Основ'яненка» Геніальний поет, мислитель, пророк національного відродження в Україні. Рання творчість. Перші поетичні твори баладного та елегійного жанрів («Причинна», «Думи мої...»). Оглядове вивчення історичної теми у творчості Кобзаря («Іван Підкова», «Тарасова ніч», «Гайдамаки»). Вісь неперервності історичного часу («До Основ'яненка»)

Мета – формувати вміння шукати інформацію, працювати з джерелами, відрізняти факти від суджень, систематизувати інформацію, відрізняти плагіат, аналізувати зображення

Компетентність – інформаційна грамотність, візуальна грамотність

Завдання. Визначте, хто на світлинах, яка роль цих персоналій в історії України, використайте посилання <https://cutt.ly/ojmhzzs>

Тема 2. Тарас Шевченко. «Кавказ» Пристрасний відгук на тогочасну загарбницьку імперську політику. Продовження теми національно-визвольної боротьби. Узагальнена ідея поеми — неприйняття насильства, поневолення людей, осуд загарбницьких воєн.

Мета – формувати вміння шукати інформацію, працювати з джерелами, відрізняти факти від суджень, систематизувати інформацію, вирізняти плагіат, аналізувати зображення

Компетентність – інформаційна грамотність, критичне мислення, візуальна грамотність

Завдання. 1. З'ясуйте, хто зображений на фото (командувач Окремим Кавказьким корпусом генерал Олексій Петрович Єрмолов, Шаміль), чому ці постаті важливі, коли мовиться про Російсько-кавказьку війну? Скористайтеся посиланнями

1. <https://cutt.ly/ejmjgCR>

2. <https://cutt.ly/Mjmjvtm>

Завдання 2. Розгляньте картину маляра-баталіста Петра Миколайовича Грузинського «Залишення горцями власного аулу», що за події зображені на ній. Переконайтеся, що правильно відтворено її назву, для цього зайдіть за посиланням

<https://cutt.ly/djmkRit>

(правильна - «Залишення горянами аулу під час наближення російських військ»)

«Залишення горянами власного [аула](#), при наближенні російських військ», [Петро Грузинський](#), 1872 р.

Тема 3. Тарас Шевченко. «І мертвим, і живим, і ненарожденним...» Продовження теми «землячків» у посланні. Викриття конформізму значної частини української еліти. Засудження комплексу меншовартості, національного безпам'ятства та байдужості до рідної мови. Критичний перегляд національної історії задля перспективи її кращого майбутнього.

Настрoєві інтонації твору (суперечка, пересторога, погроза, заклик тощо)

Мета – формувати вміння ідентифікувати стереотипи, вміння ідентифікувати інструменти маніпуляції, вміння шукати інформацію в різних джерелах, робити висновки й узагальнення

Компетентність – критичне мислення, інформаційна грамотність, соціальна толерантність, стійкість до впливів

Завдання. Визначте, які маніпулятивні прийоми ведуча Світлана Усенко використовує у документальному фільмі-розслідуванні «Таємниці генія Шевченка» («1+1») аби розкрити таємницю походження Тараса Григоровича <https://cutt.ly/tjWatlb>

Які стереотипні уявлення пробують спростувати у документальному фільмі каналу «Інтер» «Тарас Шевченко. 200 років самотності» <https://cutt.ly/rjWabAW>

Тема 4.Тема жіночої долі Тарас Шевченко. «Катерина», «Наймичка», «У нашій раї на землі...» «Вічна» тема матері й сина. Еволюція жіночого образу у творах Т. Шевченка. Різні типи втілення теми жіночої долі: романтичний («Катерина»), реалістично-побутовий («Наймичка»). Трагедія жінки-матері, боротьба за своє материнство,

жорстокість народної моралі («У нашім раї на землі...»). Наскрізний ліризм творів Т. Шевченка про жіночу долю

Мета – формувати вміння обґрунтовувати свою позицію, використовуючи аргументацію, вміння визначати та аналізувати жанри журналістських повідомлень, вміння відрізняти факти від суджень, вміння аналізувати ілюстрації

Компетентність – інформаційна грамотність, візуальна грамотність

Завдання. Знайдіть за посиланням картини: “Хлопчик- жебрак, що дає хліб собаці”, (1840), «Циганка-ворожка» 1841р. (циганка, яка гадає українській дівчині). “Катерина” (1842). З’ясуйте, що їх об’єднує.

<https://cutt.ly/vjWaOaQ>

Складіть, спираючись на посилання фото, галерею ранніх робіт Т. Шевченка, використовуючи посилання, зазначте, які картини схвально оцінила тогочасна критика, а які засудила, узагальніть отриману інформацію.

<https://tarasshevchenko.at.ua/photo>

Тема 5. Лірика Т. Шевченка періоду арешту й заслання і після повернення з нього. «Доля», «Росли укупочці, зросли...». Риси автобіографізму в образі ліричного героя. Ностальгія за ідилією родинного життя, висока філософія життя людини на землі.

Мета – формувати вміння ідентифікувати мову ворожнечі та протидіяти їй, вміння шукати інформацію в різних джерелах, вміння ідентифікувати інструменти маніпуляцій

Компетентність – соціальна толерантність, інформаційна грамотність, стійкість до впливів

Завдання. Спростування фейкових посилань, у яких є мова ворожнечі.

«Хохол залишиться хохлом,
Хоч ти пусти його в Європу.
Де треба діяти розумом,
Він напружує тільки жопу.
І тому-то на Русі
Заповідано аж Мономахом:
"Зв'язатися Боже збав!
З трьома - жидом, хохлом і ляхом".
Підступний жид, хоч і сліпий,
Чванливий лях - гірше бляді,
Хохол ж - з'їсть з тобою хліб,
І тут же в суп тобі нагадит».

Полное собрание сочинений (ПОВНИЙ ЗБІРНИК ТВОРІВ), Т.Г.
Шевченко, 1914 г. Издание Л.М. Ротенберга. Екатеринослав, 1914 г.,
701 стр. с портретом поэта, его биографией, критической статьёй и
50 рисунками художника.

На основі «Колеса емоцій» американського психолога Роберта Плутчика визначте емоцію, яка у вас виникла, позначте її на дошці pupillet, поясніть, чому саме така емоція.

2. <https://cutt.ly/BjWgEaX>

Тема 7. Підсумковий урок: Світова велич українського поета
Визначні діячі світової культури про Шевченка. Його вплив на літератури інших народів. Шевченко та історико-культурний поступ України. Ушанування пам'яті поета в Україні й за кордоном.

Мета – формувати вміння шукати інформацію в різних джерелах, вміння аналізувати зображення, вміння робити висновки й узагальнення

Компетентність – візуальна грамотність, інформаційна грамотність

Завдання. До 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка телеканал «Інтер» створив інтерактивна карту пам'ятників Шевченку. Скористатись цією картою ви можете тут:

<http://shevchenko.glg.in.ua>

Вправи. Знайдіть відповідь на запитання і фотографію об'єкта через інтерактивну карту або через сервіс googlemaps.

1. У якому місті встановлено найвищий пам'ятник Тарасу Шевченку? (Ковель Волинська область, 7 м, 20 тон)
2. Де створено перший пам'ятник Тарасу Шевченку? (Перший пам'ятник Т. Шевченку відкрито у 1881 році до 20-річчя від дня смерті митця у м. Форт-Шевченко (Казахстан) під керівництвом

І. О. Ускова, який був комендантом Новопетровського укріплення, коли Шевченко перебував там на засланні.)

3. Де в Україні встановлено перший пам'ятник Шевченку (встановлено у Харкові у садибі Алчевських у 1881 році)
4. У якому місті пам'ятник Шевченку має форму бандури (столиця Австралії Канберра, подарований у 1999 році, поставлений лише в 2005).
5. Найвіддаленішими від Києва пам'ятниками Шевченку у світі є (пам'ятники поету у Вашингтоні (7847 км), Буенос-Айресі (12 826 км) та Канберрі (14 913 км).)
6. Який малюнок є найбільшим портретом Кобзаря (графіті в Харкові., а фасаді 17-поверхового будинку на Садовому проїзді, понад 500 квадратних метів).
7. У яких містах є пам'ятники молодому Шевченку (Вінниця, 2014 рік, Славути Хмельницької області, Чернігів).
8. У якому місті є пам'ятник Тарасу Шевченку в образі античного патриція (У Римі височіє оригінальний пам'ятник, де Шевченко зображений в ролі римського патриція, він урочисто відкритий 1973 року перед греко-католицьким собором Святої Софії.)
9. У якому місті є пам'ятник малому Тарасу Шевченку (Розташований він на в'їзді до села Шевченкове Звенигородського району Черкаської області.).
10. Які ще об'єкти в Україні і за кордоном носять ім'я Тараса Шевченка.

Висновок: Велика кількість пам'ятників Т.Шевченку свідчить про визнання величчя постаті митця в Україні і світі. Водночас це дає змогу формувати в учнів навички пошуку інформації і зображень за допомогою онлайн-сервісів.

Українська мова (9 клас)

Тема. Розвиток зв'язного мовлення. Усний переказ тексту публіцистичного стилю

Мета: ознайомлення учнів з основами фактчекінгу, формування вмінь перевіряти факти, відокремлювати їх від суджень, вмінь правильно добирати аргументи.

Вправа «Аналіз спростованого фейку»

ЗАВДАННЯ: Прочитайте статтю-спростування Юрія Винничука «Красива мильна бульбашка»:

<https://zbruc.eu/node/72439>

У процесі роботи спируйтесь на інфографіку «Маніпуляції та фейки в соцмережах»

<https://cutt.ly/djWg4pk>

Дайте відповіді на запитання:

- який саме фейк намагається спростувати Юрій Винничук?
- які аргументи наводить автор для спростування цього фейку?
- на які джерела він посилається?
- прізвища яких науковців згадує автор статті для спростування фейку?
- у чому, на думку автора, полягає проблема з цитуванням джерел?
- про які фейки ще згадує Ю.Винничук у своїй статті?
- яку роль, на вашу думку, відіграють ці фейки у формуванні національної свідомості українців? чи потрібно їх розвінчувати?
- чому автор вживає вислів «красива мильна бульбашка», винесений у заголовок?
- цей заголовок є, на вашу думку, інформаційним чи маніпулятивним?
- який би ви підібрали заголовок для статті?
- за матеріалами цієї статті сформулюйте 7-9 запитань для інтерв'ю з Юрієм Винничуком?

Красива мильна бульбашка

... є те, що нас єднає із деякими народами, – пірнання в далеку історію з метою витягнути за вуха якийсь черговий міф. Таким міфом (чи бульбашкою) є, зокрема, дуже популярна фантазія про якусь таємничу конференцію у 1934 р. у Парижі, де українська мова зайняла третє місце

після французької і перської. З датою, щоправда, плутанина (то 1928, то 1934), з мовами теж, бо на місці французької вигулькує італійська, а на місці перської іврит, а на місці української – не повірите! – білоруська. Бо й білоруси плекають ту саму легенду, смачно катуляючи її на язичку і пригощаючи довірливих. Отак ця приємна для кожного українського серця мультка мандрує з сайту на сайт, ба й перескочила в підручники, хоча жодних достовірних даних про цей конкурс нема. Дивно, що українська преса 1934-го року анічогісінько про це не пише. Підозрюю, відразу знайдуться розумники, які почнуть нарікати на советську цензуру. Але ж була преса західноукраїнська та емігрантська. Був у Франції Ілько Борщак, який пильно відстежував усе, що пишуть у Франції про Україну, та не один міф розвіяв. Зокрема і про «Енеїду» Котляревського під пахвою в Наполеона, який начебто таким чином учив українську, щоб явитися перед нами, як пра-Саакашвілі, і підняти народ на борню. А от про ту конференцію – ані сліду. Навіть журнал «Рідна мова», який саме в цей час у Варшаві редагував Іван Огієнко. А де-де, а в такому журналі подібна блага вість мала би тішити читачів уже з перших сторінок щонайменше протягом року. Та ба! Та й що це за скупі відомості про конкурс: лише назва міста і рік? Якась же інституція повинна була його організувати, якість фахівці за цим мали б стояти, та й якісь представники різних мов мали б бути присутні. Але ми нічого про це не знаємо. Навіть точної дати нема. І недарма ж нема – тоді б легше можна було виявити фейк.

Можна відкопати безліч цитат відомих учених, не конче українців, які дуже високо ставили українську мову. Наприклад, Ізмаїл Срезневський у 1834 р. писав: «этотязыкесть один избогатеишихязыковславянских, он едвалиуступаетбогемскому в обилиислов и выражений, польскому в живописности, сербскому в приятности... языкпоэтический, музыкальный, живописный». У статті «Дбаймо про фонетичну красу мови» (1917) Володимир Самійленко, який володів романськими мовами і міг порівняти їх, зауважив, що українська мова: «коли не займає першого місця по евфонічності, то тільки через те, що в кількох словах, – небагатьох, але часто вживаних, – допускає негармонійне з'єднання шелестівок: бг, пхн, тхн – бгати, пхнути, тхнути – і взагалі порушує фонетичну рівновагу в бік консонантизму трохи частіш, ніж мови італійська й іспанська». Тобто бачимо, що тут порівняння не на користь української. Але загалом порівняння з італійською доволі часті. От тільки грішать вони фальсифікатом.

Зокрема, мандрує по інтернету і по різних виданнях висловлювання поета-романтика Амвросія Метлинського. Блогер

maksymus (Максим Бистрицький) [наводить](#) три різні цитати начебто одного тексту: «Наша українська мова з огляду на милозвучність належить до найкрасших мов на світі. Учені, порівнюючи нашу мову з всімипрочими мовами говорять, що вона по італійській, яку признано за найзвучнішу мову, займає зараз друге місце поміж всіми мовами світу. Що до краси поміж слов'янськими мовами займає перше місце.» (Календар сирітського дому, 1916); «Учені мовознавці признають, що українська мова – це одна з найкращих мов світу. З європейських мов може йти в парі з нею лише італійська мова, а між слов'янськими мовами, то українська мова зайняла перше місце.» (Календар української родини, 1943); «Українська мова, зовсім самостійна й рівноядна з іншими слов'янськими мовами, належить до найкращих у світі. Милозвучністю та музикальністю дорівнює їй тільки одна італійська мова. До того ж вона така гнучка, й цвітиста висловом, що нею можна виявляти не тільки найніжніші порухи душі й серця, але й висловлювати найскладніші наукові ідеї» (Велика історія України, 1948). Як бачимо, цитати добряче відрізняються, хоча походити можуть лише з одного джерела: зі статті А. Метлинського «Заметкиотносительноюжнорусскогоязыка». Стаття писана російською мовою і була востаннє опублікована в антології «Українські поети-романтики 20-40-х років XIX ст.». Раніше її в перекладі українською уривками друкували у львівському виданні творів А. Метлинського у 1914 р. Однак і ці цитати є фейками, бо в Метлинського нема порівняння з італійською, натомість є порівняння інше: «языкюжноруссасвоеймягкостью и негоюпохож то на виолончель, то на флейту и общеюмелодиейприближается к славеноцерковному, которыйзвучитвеличественным органом».

Але ні, нам хочеться конче порівняння з італійською, незважаючи на усі пхн-ткн. Що ж, в американській газеті [«Свобода» 1 жовтня 1893 року](#) таке порівняння з'явилося: «Наша руска мова якъ каже одинъученыйпфесоръБантисъ-Камѣнскійєсть второю по италіяньской що до звучности, що до солодкости, що до придатностипѣдъбезсмертноти всесвѣтнихъ музикальныхъ композиторѣвъ». Тут, звісно, руська – українська, бо в той час галичани себе називали русинами. Але чи справді Бантис-Каменський щось таке писав – невідомо. Та навіть якби й писав – що з того? Його словам дуже далеко до всесвітнього конкурсу мов.

Коли ця легенда з'явилася? Я пригадую її ще з початку 70-тих років. Вперше почув про неї з вуст викладача української мови в Івано-Франківському педінституті (нині Прикарпатський університет). Пізніше не раз чув з різних вуст, та й сам прикладався до її ширення. Очевидно, ця легенда народилася там, де й легенда про розстріляних

харківських студентів у 1950-тих роках та розстріляний (хоч і неіснуючий) з'їзд кобзарів – у діаспорі.

Наприкінці 1980-тих, коли цензура луснула, легенду стали поширювати уже всі, кому не ліньки. Зокрема і Юліан Семьонов в інтерв'ю журналу «Україна» від 13 квітня 1990 року:

«Юліан Семенов: До речі, дуже люблю українську мову. Чарівна мова. Не випадково ж вона посіла третє місце в Парижі ...

Кор. Даруйте, що Ви маєте на увазі?

Юліан Семенов: Як що? Конкурс мов, який відбувся 1934 року в Парижі. Хіба ви не чули? Наш «великій кормчий», звичайно, не міг дозволити, щоб народи Советського Союзу брали участь у цьому досить своєрідному фестивалі. Російську мову представляла російська еміграція, а українську – поети і професори, які теж волею примхливої долі опинилися за кордоном.

І як, гадаєте, розподілилися місця? Перше дісталось французькій. Не тому, що конкурс відбувався в Парижі. Я знаю цю мову – дуже милозвучна й гарна. Друге присудили перській. До речі, я вивчав фарсі в університеті. Мова, багата на образи, метафори, епітети... Третьою була українська. Чомусь в Україні про те мало кому відомо».

Для журналістів, попри їхню філологічну освіту, одкровення Семьонова виявилось відкриттям. Видно, до Києва діаспорні фантазії на ту пору ще не докотилися.

Але зараз досить набрати на Гуглі «конкурс краси мов у Парижі в 1934» – і сипоне на вас лавина барвистих мильних бульбашок, якими можна без кінця милуватися і передавати далі. Але в жодному випадку не торкатися пальчиком.

Юрій Винничук

Висновки. Знання й уміння з перевірки фактів допоможуть орієнтуватися не лише в сучасному просторі новин та інформації, а й навчать добирати аргументи. Українська мова та література тривалий час були під забороною, відтак, подекуди історичні дослідження були замінені міфами. Саме ґрунтовні знання з історії нашої держави, історії формування її мови й літератури дадуть можливість оперувати фактами й не піддаватися впливу міфів про українську мову та історію нашої країни.

2.2. Формування інфомедійної грамотності на уроках англійської мови

ACTIVITY 1: VERIFICATION OF QUOTATIONS

The activity can be held while studying any topic. It allows students to check whether the quotation under question really belongs to the person that it is attributed to on the slide.

Activity objective:

🌀 formation of the skills of quotations verification using the Internet resources.

Media literacy skills:

🌀 critical reasoning;

🌀 verification of information – searching for sources that contain original information;

🌀 identifying fakes.

Resources and materials required:

Online format

🌀 a presentation with samples of quotations with false and correct attribution; Internet access.

Offline format

🌀 handouts with samples of quotations with false and correct attribution; Internet access.

DESCRIPTION OF THE ACTIVITY:

Instructor: According to Cambridge online dictionary [1], a quotation is *a phrase or short piece of writing taken from a longer work of literature, poetry, etc. or what someone else has said*. Quite widespread on the Internet and social networks are quotations by famous people containing interesting generalizations about certain states of affairs, witty observations regarding human life. Can you recollect any of the well-known quotations by famous people?

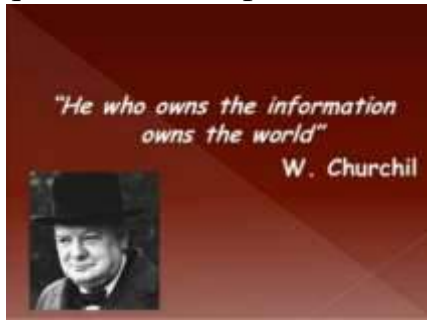
Students: Students' own answers, e.g. *I came. I saw. I conquered.* (attributed to Julius Caesar).

Instructor: Well, there are countless quotations on the Web and we use them quite often in our studying. Where exactly?

Students: Students' own answers, e.g. in various reports, presentations, essays, articles.

Instructor: Thank you. In fact, in these types of papers correct attribution of quotations is important. But even if the author of the quotation is stated we cannot

always be 100% sure that the attribution of the quote is correct. Here is an example: you've probably heard the quotation – *He who owns the information owns the world* – which in this slide/handout is attributed to Winston Churchill. By the way, is everything ok with the spelling in the slide?

Students: ... (Actually, not – W. Churchill's surname is misspelt).

Instructor: Let us google this quote. We can see that a vast majority of sources believe that these words belong to Nathan Mayer Rothschild (/ˈneɪθ(ə)n ˈmeɪq ˈrɒθstʃaɪld/) and other parts of the equation in the story include Napoleon, the Battle of Waterloo, pigeons and a possible source of Rothschild's enormous wealth. Shall we believe them?

(The account of the story is available at the Global Capital site [2], but the quote is not mentioned there).

Students: ... (Probably, not – the sources do not seem to be reliable: blogs, unofficial websites).

Instructor: What sources can be considered reliable, then?

Students: Students' own answers, e.g. encyclopedias, academic sources (articles or monographs).

Instructor: Ok, so we have to conduct some research to find out the truth. Actually, it is a hard act to perform, as the quote is more than 200 years old. Moreover, when we arrive at a source [3] which says that the whole story may be a sham.

Now, Sir Winston Churchill is a very popular quotation personality. I would like to offer you a set of 10 quotations. Five of them are rightly attributed to W. Churchill while the other five are false. Please, divide into 2-3 teams and conduct a search within 5 minutes. The team that copes best will be a winner.

1. If you're not a liberal when you're 25, you have no heart. If you're not a conservative by the time you're 35, you have no brain.
2. We shape our dwellings, and afterwards our dwellings shape us.
3. Dictators ride to and fro on tigers from which they dare not dismount. And the tigers are getting hungry.

4. When you're 20, you care what everyone thinks, when you're 40 you stop caring what everyone thinks, when you're 60, you realise no one was ever thinking about you in the first place.

5. Courage is what it takes to stand up and speak; courage is also what it takes to sit down and listen.

6. Solitary trees, if they grow at all, grow strong.

7. If you're going through hell, keep going.

8. All the great things are simple, and many can be expressed in a single word: freedom; justice; honor; duty; mercy; hope.

9. Success is never found. Failure is never fatal. Courage is the only thing.

10. With integrity, nothing else counts. Without integrity, nothing else counts. (FALSE)

Answers: 1 – FALSE; 2 – TRUE; 3 – TRUE; 4 – FALSE; 5 – FALSE; 6 – TRUE; 7 – FALSE; 8 – TRUE; 9 – TRUE; 10 – FALSE.

Instructor: Thank you! By the way, why does it happen that the quotes are falsely attributed to people other than their real authors?

Students: Students' own answers, e.g. it happens as a result of an error or improper research, it's an attempt of disinformation due to some reasons, etc.

CONCLUSION: Quite often the information available on the Internet or social networks is erroneous or outright fake. Remember, that it is important to verify the information which you get, as well as not to share the information unless you are sure that it is genuine and safe.

REFERENCES:

1. Quotation [Internet resource] // Cambridge online dictionary. – Access mode: <http://bit.ly/39rhvTz>.

2. Old Money: Battle of Waterloo – making a killing [Internet resource] // Global Capital. – 2015. – Access mode: <https://bit.ly/3snNugi>

3. The Rothschild Libel: Why has it taken 200 years for an anti-Semitic slur that emerged from the Battle of Waterloo to be dismissed? [Internet resource] // Independent. – 2015. – Access mode: <https://bit.ly/3bzTo7P>.

ACTIVITY 2: VERIFICATION OF IMAGES

The activity can be held while studying any topic. It allows students to check whether the image under question is genuine and whether it is placed in the right informational context.

Activity objective

🌀 formation of skills of verification of images using the Internet resources.

Media literacy skills:

🌀 critical reasoning;

🌀 verification of information – searching for sources that contain original information;

🌀 identifying fakes;

🌀 visual literacy skill – an ability to analyze photos, posters and other visual information.

Resources and materials required:

Online, offline formats

🌀 PC or mobile phones; .jpg or .pdf files with images; Internet access.

DESCRIPTION OF THE ACTIVITY:

Instructor: Nowadays using Google Image Search service we are able to find any photo we need instantaneously. But are these photos 100% genuine? Have a look at

this one! (on the left): It looks terrific! How can we check whether it is genuine or fake?

Students: Students' possible answers, e.g. Verify it using Google Images service.

Instructor: Yes, so let's try it. And we arrive at a number of links entitled "Fake Cliff in Brazil Pictures". Besides, one of the articles provides us with an insight into the world of masterful photo installations: [1].

Now, who does this painting belong to, in your opinion? (on the right)

Students: Students' possible answers, ranging from "I don't know" to "It must be Pablo Picasso".

Instructor: The inscription below which I cut off in the previous photo says that it is one of Pablo Picasso's paintings found in Spain. Let's check it. (Google search connects us to multiple websites presenting this image as Pablo Picasso's painting).

Matching task. **Instructor:** Now let's find out who these paintings belong to (see paintings below)?

- a) Banksy
- b) Robert Daniels (Multicultural painting)
- c) Gustav Klimt (Flower Garden)

Image 1.

Image 2.

Image 3.

(Correct answer: 1c; 2b; 3a)

CONCLUSION: Not only written information but also images can be misattributed or fake. Remember, that it may be useful to verify visual information as well and not share the information unless you are sure that it is genuine.

REFERENCES:

1. See Deceptive Images And Power of Photographers(Photos) [Internet resource] // Opera News. – 2020. – Access mode: <https://bit.ly/35BOgfM>

Link to the next activity:

Instructor: Have a look at Pablo Picasso’s painting again – what association with the news might arise while looking at this painting?

Students: Students’ possible answers, e.g. “In this image a person’s face is distorted which is typical of some of P. Picasso’s paintings. The information in news items is also often said to be distorted and certain events may be misinterpreted.”

ACTIVITY 3:FAKE NEWS

The activity can be held while studying any topic. It allows students to check whether the information contained in the news is true or fake.

Activity objective

🌀 formation of skills of verification information contained in news articles or messages on the Internet.

Media literacy skills:

- 🌀 critical reasoning;
- 🌀 verification of information – searching for sources that contain original information;
- 🌀 identifying fakes.

Resources and materials required:

Online format

🌀 PC; PowerPoint presentation; mp3 recording; Internet access.

Offlineformat

🌀 Multimedia equipment; PowerPoint presentation / handouts; mp3 recording and a music player; Internet access.

DESCRIPTION OF THE ACTIVITY:

Instructor: Nowadays media give us a lot of information. Information is of great importance for us because we make our decisions, build plans on the basis of various

data. Some news items are solid and genuine, but there is also abundance of fake news, not supported by any credible evidence.

Remember! Fake news stories attempt to pass off false claims that are not supported by any credible evidence as real ones.

Instructor: But why are fake news created in the first place?

Students: Students' possible answers, e.g. financial reasons (making profit), political reasons (exerting influence and persuading people to do smth.)

Instructor: Read a news item (below). Do you think it is true or false? Why? Check this information on the Internet. Find the information that refutes it or some credible source that supports it.

Students: Students' possible answers, e.g. This information is true according to an article in *The Saturday Evening Post*, an American magazine. The author of the article is Jeff Nilsson, the director of Post archives. He is a specialist in American history, with graduate studies at the University of Wisconsin, University of New Mexico, and Eastern Michigan University [1; 2]?

When Benjamin Franklin emerged as the publisher of the Pennsylvania Gazette, he used it to plant ironic satires, and other false stories. Once he created a fake newspaper article describing American forces discovering that Native Americans had scalped 700 boys, girls, soldiers and infants and prepared a bag of the scalps and a letter of support to King George. Franklin was angry that many Native Americans fought for the British during the Revolutionary War and wanted to drum up public hatred of Native Americans.

Instructor: Have you heard of any other occasions when the media behaved irresponsibly?

Students: Students' possible answers.

Instructor: Now let's have a look at the story which happened in the USA on Halloween, October 30th, 1938 and caused significant uproar. We'll see how fiction can cause a lot of trouble when it is taken at face value. Have a look at the picture – what famous book does it illustrate?

Students: Students' possible answers, a desired answer is *The War of the Worlds* – a science fiction novel by an English author H.G. Wells.

Instructor: Now you will hear a documentary about a famous radio broadcast. Listen and complete the sentences. You will hear the recording twice.

Mercury Theatre's 1. _____ was a programme entitled 'Chase and Sanborn Hour'.

Welles' adaptation of *War of the Worlds* involved shortening the story and 2. _____ the setting.

Welles came on air and those who were tuned in heard him setting 3. _____.

A(n) 4. _____ interrupted the music to announce the sightings of explosions on Mars.

The script was such that the interview with the astronomer sounded particularly 5. _____. Many listeners missed the announcements that the programme was only a(n) 6. _____ story.

The commentary and interviews sounded so real and 7. _____ that people who had missed the announcements had no idea they were just a story.

Some people improvised gas masks; there were even reports of some early births and 8. _____. This incident shows how 9. _____ can mislead audiences [3].

Answers: 1) (leading) competition; 2) updating; 3) the scene; 4) special bulletin; 5) realistic; 6) novel-based; 7) authoritative; 8) miscarriages; 9) the power of radio.

CONCLUSION:Instructor: In 1938, Orson Welles' radio broadcast of *War Of The World* featuring a "fake" Martian invasion brought about mass hysteria among people listening to the broadcast. This "panic" has since been proven mostly false, sustained and promoted by sensational and false newspaper headlines of that time. Obviously, people lacked reliable and fast-acting fact checking tools back then. But nowadays fake news is ubiquitous, so we have to develop critical reasoning and master fact checking tools to keep safe under the avalanche of information.

REFERENCES:

1. Ben Franklin Used Fake News [Internet resource] // The Saturday Evening Post. – 2017. – Access mode: <https://bit.ly/39riYcK>

2. Jeff Nilsson [Internet resource] // The Saturday Evening Post. – Access mode: <https://bit.ly/35BXAQZ>

3. Evans V., Dooley J. Upstream Proficiency. Student's Book. – Berkshire: Express Publishing, 2007. – 278 p. (P. 61).

Link to the next activity:

Instructor: Still, breaking news seems so appealing that we can't but press the button to read it...

ACTIVITY 4: CLICKBAIT & FAKE NEWS

The activity can be held while studying any topic. It allows students to recognize clickbait news headlines and be selective while considering which news to read.

Activity objective

🌀 formation of skills of news fact checking using the Internet resources.

Media literacy skills:

🌀 critical reasoning;

🌀 verification of information – searching for sources that contain original information;

🌀 identifying fakes and manipulation tools (clickbait headlines).

Resources and materials required:

Online format

🌀 PC; PowerPoint presentation; Jamboard; Mentimeter; Internet access.

Offline format

🌀 Multimedia equipment; PowerPoint presentation / handouts; blackboard; Mentimeter; Internet access.

DESCRIPTION OF THE ACTIVITY:

Instructor: Have you ever heard this term – CLICKBAIT? What does it mean?

Students: Students' possible answers.

Remember! The term “clickbait” is used to denote sensational headlines or images designed to attract visitors to visit a page or link with the intent of generating advertising funds.

Instructor: You will watch a video featuring a man from Macedonia who creates fake news in order to make money on clickbait effect [1]. While watching the video, please choose the correct answer:

1. Dmitry is
A. 20   B. 25   C. 18
2. His biggest cash cow is
A. Hillary Clinton   B. Donald Trump   C. Vladimir Putin
3. According to the cited source, in the last three months of the presidential election campaign (2016) the most viral fake news stories outperformed the most viral real news stories on Facebook.
A. True   B. False   C. Not given
4. The most read news articles are usually the ones containing the clickbait words like ... (tick all the ones mentioned in the video)
A. Wow!   B. This is what ...   C. Breaking news!   D. Oh, my God!
5. Dmitry believes that ...
A. Fake news didn't alter the elections.
B. Fake news did influence the public opinion during the elections.

Answers: 1C; 2B; 3A; 4A, C, D; 5A.

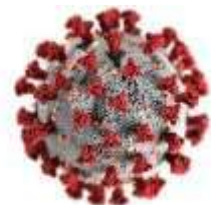
Instructor: What do you think? Is fake news potentially able to influence any important events in the society? Can you provide any examples?

Students: Students' possible answers, e.g. It potentially may happen. Possibly, they provide examples. Although it has not been proven that fake news on the Internet and social media influenced the US elections, Google and Facebook introduced new tools to help journalists fight fake news [2; 3].

Instructor: One more example is connected with the current Covid-19 pandemic [4]:

FAKE NEWS AND THE CORONAVIRUS PANDEMIC

The outbreak of the coronavirus pandemic has brought another wave of fake news stories. Articles giving out advice on how to treat coronavirus have been shared across the globe and, in some cases, put lives at risk. From theories saying 5G masts are linked to coronavirus, and President Trump wondering whether drinking bleach could help

cure the virus, the pandemic has been inundated with misinformation, with the NHS taking action to combat fake news online.

Instructor: Can you think of any similar ridiculous news connected with COVID-19 that you have come across on the Internet or social networks?

Students: Students' possible answers.

Instructor: Now, please, go to [5], choose a headline which first attracts your attention. Explain, what made it interesting for you?

Students: Students' possible answers, e.g. it's news about people that are interesting to me (e.g. celebrities) / about my city / that sounds sensational / about things that are interesting to me (related to my occupation, hobbies, health and lifestyle issues, etc.).

Instructor: Let us see how clickbait headlines are cooked. For more information go to [6]:

* piggybacking – mentioning a celebrity / company in relation to the post.

Instructor: Try to create attractive news headlines using these prompts. *The instructor gives students a link to Jamboard where they can create suitable headlines and write them on stickers.*

Students: Students work with Jamboard and create headlines. An example of a Jamboard activity is provided below:

*This Jamboard was created by the students on November 24th (2020), during the training session

Instructor: Do you believe you can identify fake news? *It is possible to vote here by answering a simple question on Mentimeter: "Can you identify fake news? Yes, I can. No, I can't."* And then the instructor comments on the percentage rate of both answers.

Students: Students' possible answers. It is quite typical that they answer they can.

Instructor: Ok, now watch a video presenting a Stanford study of the percentage and social background of people susceptible to fake news [7]. Watch the video and answer the following questions:

- 1) How many students took part in the survey? _____
- 2) What percentage of students "struggle to accurately determine the worthiness of the source they get their news from"? _____
- 3) Why does it happen (according to the video)? _____

Answers: 1. 7800 students. 2. 80-90% of the students. 3. The students have never been taught how to vet these sites.

Students: Students give their answers.

Instructor: By the way, what do you think, is this true or fake news? *It is possible to ask this question on Mentimeter: "Do you believe this news is A. true; B. false?"*

Students: Give their answers orally or on Mentimeter.

Instructor: Let's check it. Google the information about Stanford Study that finds that most students don't know when news is fake. Try to find a reliable source which will help you substantiate or refute this information.

Students: Possibly, students find an article at [8]. It is The Wall Street Journal site, so this information seems to be reliable and the news is genuine. Besides, the article contains a link to Stanford Digital Repository [9] where we find a document entitled “Evaluating information: the cornerstone of civic online reasoning” in which details of the research are set forth. So, we may conclude that the survey itself and the news covering it is genuine.

Instructor: Now it’s time to try your fact-checking skills and have a quiz. Divide into teams (*3-4 students in each one, on Zoom this division is performed automatically, while offline any group division techniques may be applied*). Have a look at the quiz sheet – it contains 6 news headlines – 3 of them are clickbait ones leading you to fake news, while 3 are original news. You will have 7 minutes to conduct a research and state whether the news is true or false.

QUIZ: CAN YOU IDENTIFY FAKE NEWS?

1. Study about butter, funded by butter industry, finds that butter is bad for you.
2. Muslim Student ‘Fabricated’ Hijab-Grab by Trump Supporters.
3. 18-year old sues parents for posting baby pictures on Facebook.
4. The Corona beer founder just made everyone in his home village a millionaire.
5. Spanish government attempts to ban memes.
6. ISIS bans pigeon breeding on roofs – punishable by public flogging – because of ‘privacy concerns’

Answers: 1 – TRUE; 2 – TRUE; 3 – FALSE; 4 – FALSE; 5 – TRUE; 6 – FALSE.
For possible links to investigate these news items see References [10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18].

CONCLUSION: Whenever it is possible, do your best to check whether the news of interest is true or fake and do not share it unless you are sure that it is genuine and safe.

REFERENCES:

1. Fake News: How A Partying Macedonian Teen Earns Thousands Publishing Lies | NBC News [Internet resource] // YouTube. – Access mode: <https://bit.ly/3bLrKVx>

2. Google Introduces New Tools to Help Journalists Fight Fake News [Internet resource] // Fortune. – 2019. – Access mode: <https://bit.ly/3ska6hF>

3. Facebook targets 'false news' amid growing pressure from advertisers [Internet resource]// BBC News. – 2020. – Access mode: <https://bbc.in/39wXqv6>.

4. True or False? How much is fake news influencing our lives? [Internet resource] // University of Derby. – 2020. – Access mode: <https://bit.ly/3il4qQ1> .

5. The World's Most Interesting News Articles From All That's Interesting [Internet resource] // ATI. – 2020. – Access mode: <https://bit.ly/3oFUKSn> .

6. Hennessey J. 12 Surprising Examples of Clickbait Headlines That Work [Internet resource] // SEJ (Search Engine Journal). – 22.04.2020. – Access mode: <https://bit.ly/3snUc5Z> .

7. Study Finds Shocking Number of Students Don't Know When News is Fake [Internet resource] // YouTube. – 23.11.2016. – Access mode: <https://cutt.ly/HjmyToU>

8. Shellenbarger S. Most Students Don't Know When News Is Fake, Stanford Study Finds [Internet resource] // The Wall Street Journal. – 21.11.2016. – Access mode: <https://cutt.ly/ojmyDwC>

9. Wineburg S. et al. Evaluating Information: The Cornerstone of Civic Online Reasoning [Internet resource] // Stanford Digital Repository. – 22.11.2016. – Access mode: <https://cutt.ly/5jmuuUU>

10. Ferdman R.A. A study about butter, funded by the butter industry, found that butter is bad for you [Internet resource] // The Washington Post. – 7.08.2015. – Access mode: <https://cutt.ly/Njmujnu>

11. Muslim woman 'made up NY subway hate attack' by Trump fans [Internet resource] // BBC News. – 15.12.2016. – Access mode: <https://cutt.ly/EjmuTX6> .

12. May A. 18-year-old sues parents for posting baby pictures on Facebook [Internet resource] // USA Today. – 16.09.2016. – Access mode: <https://cutt.ly/KjmuG7R>.

13. Perez F. Story of Austrian teen suing parents over Facebook pictures debunked [Internet resource] // Deutsche Welle. – 19.09.2016. – Access mode: <https://cutt.ly/2jmuMFF>.

14. Payton M. The Corona beer founder just made everyone in his home village a millionaire [Internet resource] // The Independent. – 25.11.2016 (12:25). – Access mode: <https://cutt.ly/ljmieJf>

15. Griffin A. Corona founder didn't actually leave all his money to us, village residents confirm [Internet resource] // The Independent. – 25.11.2016 (13:02). – Access mode: <https://cutt.ly/Yjmif2D>.

16. Spanish government attempts to ban memes [Internet resource] // Euro Weekly News Media. – 10.11.2016. – Access mode: <https://cutt.ly/ajmivGk> .

17. Hall J., Verkaik R. ISIS bans pigeon breeding on roofs – punishable by public flogging – because of ‘privacy concerns’ [Internet resource] // The Daily Mail. – 2.06.2015. – Access mode: <https://cutt.ly/RjmiYEu> .

18. Smith S. ISIS didn’t ban pigeon breeding because of bird genitals [Internet resource] // iMediaEthics. – 16.06.2016. – Access mode: <https://cutt.ly/jjmiHyu> .

ACTIVITY 5: IMAGE EFFECTS

The activity can be held while studying any topic. It allows students to reflect on the true value of images that we find on the Internet and social networks and consider ethical issues associated with the use of photos in various informational contexts.

Activity objective

🌀 formation of skills of critical approach to the analysis of images found on the Internet and social networks.

Media literacy skills:

- 🌀 critical thinking;
- 🌀 an ability to assess and interpret visual information;
- 🌀 an ability to analyze photos, posters and other visual information.

Resources and materials required:

Online format

🌀 a PC or mobile phones; multimedia equipment; a PowerPoint presentation; Internet access.

Offline format

🌀 a PC or mobile phones; multimedia equipment; a PowerPoint presentation / handouts; Internet access.

DESCRIPTION OF THE ACTIVITY:

Instructor: What is image? How can we define this word?

Students: Students give their answers, possibly concentrating on two important meanings: 1) *a photograph, painting, or other work of art that represents a person or thing* and 2) *an opinion that people have about someone or something, which may not be a true one* [1].

Instructor: *The instructor may highlight both meanings in the slides of the presentation and conclude that the way we look, e.g. in the photos that we post online, may influence people's opinion about us, especially if this image is the only source of information about us. That is why people are often quite sensitive about how they come out in the photos. Have a look at these photos – who is the public figure represented in them?*

1.

2.

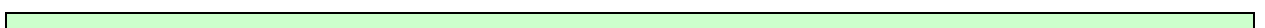
3.

Students: Students say that it is Boris Johnson, the Prime Minister of the United Kingdom. **Instructor:** Are the photos complimentary or not?

Students: Image 1 is complimentary, while 2 and 3 obviously aren't.

Instructor: Boris Johnson is known for funny and entertaining photos of him that are in abundance on the Internet (See also [2]). In a way, they have become a part of his image, but is this image positive? Read the extract from the article and note down positive and negative traits of character that are attributed to Boris Johnson by the Britons according to the YouGov study. (read “A STRONG, LIKEABLE LEADER, BUT NOT ONE THAT CAN BE TRUSTED”, full article [3])

A STRONG, LIKEABLE LEADER, BUT NOT ONE THAT CAN BE TRUSTED

When looking at how Boris Johnson might be different to his predecessors, it is also interesting to look at the kind of qualities and characteristics that the public associate with him.

On the positive side, he is perceived as someone who is more likeable (43%) than dislikeable (41%) and also more strong (41%) than weak (34%).

However, on most of the qualities we tested he tends to be seen more negatively. The most dramatic example of this is on trustworthiness, with just one in five (20%) thinking he is trustworthy compared to three times that number (58%) who think he is untrustworthy.

Britons also consider him to be more indecisive (43%) than decisive (38%) and far more think he is incompetent (53%) than competent (29%). When it comes to the concerns of ordinary people, significantly more think he is out of touch (63%) than in-touch (17%).

When asked to give a word they associate with the new Conservative leader, people that have a favourable view of Boris Johnson describe him as “charismatic”, “eccentric”, “flamboyant”, “different”, and “intelligent”.

The top five words associated with him by people who have an unfavourable view are “buffoon”, “idiot”, “liar”, “clown”, and “untrustworthy”.

Moreover, if he were at Hogwarts, he would be in Slytherin.

Students: *Positive features:* likeable, strong, charismatic, eccentric, flamboyant, different, intelligent. *Negative features:* untrustworthy, indecisive, incompetent, out of touch, buffoon, idiot, liar, clown.

Instructor: Whether the photos really influenced B. Johnson’s image is a contestable issue, of course. But imagine that you are a famous personality – what you reaction would be to uncomplimentary photos?

Students: Students respond that they would feel embarrassed / humiliated / irritated / frustrated / neutral, etc.

Instructor: It is natural that we have just mentioned feelings, because images appeal, rather, to a person's feelings and emotions. By picking up suitable images it is quite easy to target and manipulate the emotional side of people.

Instructor: Have a look at the pictures. Both of them represent people in uniforms on their police duty. What differences and/or similarities can be seen in the pictures? Work in pairs. You have three minutes to compare the pictures and speculate on what emotions they are likely to experience and why. Use any of the phrases from the list (below) to compare the pictures and speculate on them.

Students: *Students are divided into pairs on Zoom or in class and work for three minutes.*

Instructor: Welcome back / The time is up. Please, summarize the ideas that you have expressed during the discussion.

Comparing: similarity	Comparing: contrast	Speculating:
<ul style="list-style-type: none"> ✚ Both ... ✚ Each ... ✚ Similarly ... ✚ Likewise ... ✚ In the same way ... ✚ We can also see that ... 	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Meanwhile ... ✚ whereas ... ✚ By contrast ... ✚ On the other hand ... 	<ul style="list-style-type: none"> ✚ He/She/They could/might/may be ... ✚ He/She/They seem/appear to be ... ✚ I suppose/assume/imagine that ... ✚ It could/might/may be that ... ✚ I can't be sure/certain, but perhaps ... ✚ Although I can't be sure, perhaps ... ✚ It seems like ... ✚ Perhaps / Maybe ... ✚ If I were ...

Students: Students give their answers, possibly explaining that in Picture 1 the policemen are featured as aggressive attackers, probably, trying to squelch public protest (a description of the events is given at [4]). Contrary to that, in Picture 2 the police are happy and optimistic and the people around them seem to approve of their performance.

Instructor: Now I would like you to speak for half a minute in class, explaining what emotions these pictures arouse in you personally and why.

Students: Students give their answers, presumably they do not approve of the policemen's actions and appearances in Picture 1 and consider the police officers in Picture 2 likeable, positive and gregarious.

Instructor: So, viewers and readers can easily be manipulated by mere demonstrations of images projecting a biased view upon the situation. We tend to be "infected" by strong emotions programmed by a crafty selection of images. By the way, why are there so many overtly negative news stories focused on cruelty and violence?

Students: Students give their answers, e.g. because "negative" news tends to arouse more powerful emotions in the viewers and readers and thus is more likely to attract their attention and make them addicted to watching TV or Internet channels.

Instructor: Thank you, besides, according to Steven Pinker from *The Guardian*: "Whether or not the world really is getting worse, the nature of news will make us think that it is". Now I will ask you a few questions on *Mentimeter*:

- ☞ Should news show violent scenes?
- ☞ Does violence in the media have an effect on people?
- ☞ What effect could it possibly have on them?

Instructor: *Discusses the results of the survey briefly.*

Instructor: Thank you. So choosing an appropriate image may make a journalist resolve a certain ethical dilemma, like the one you will be asked to discuss in the next task. Read the description of the dilemma and work with a partner for four minutes. Summarize it. Make a decision and be ready to substantiate it. Discuss the guidelines you could give journalists faced with it [5].

A DRAMATIC PHOTO

The Sunday edition of the *Daily Chronicle* is planning to feature an in-depth article on the wars between the two rival gangs. The newspaper's photographer has a horrific photo of a police officer walking down a street carrying a young gang member who has been severely wounded by gunshots. Behind them, lying near the pavement, are the dead bodies of two other gang members. There is a lively debate going on in the newsroom as to whether the photo should be put on

the front page of the newspaper to accompany the article. What do you think? Should the newspaper use the photo? Give your reasons.

CONCLUSION: Targeting people's emotions through the use of photo images may be a powerful instrument of manipulation. Thus, the ability to overcome one's emotional state and start thinking critically is an essential skill which should be mastered.

REFERENCES:

1. Image [Internet resource] // MacMillan online dictionary. – Access mode: <http://bit.ly/3nUzZ40>

2. The Funniest Photos of Boris Johnson [Internet resource] // LBC News. – Access mode: <https://cutt.ly/ZjmoIyb>.

3. Curtis C. Everything we know about what the public think of Boris Johnson [Internet resource] // YouGov. – 23.07.2019. – Access mode: <https://cutt.ly/ojmoHPC>.

4. Anesi C. Eyewitness: 'Brutal G20 demo police put us through hell' [Internet resource] // The-Latest.com. – 04.02.2009. – Access mode: <https://cutt.ly/VjmoNd5>

5. New Language Leader. Student's Book. – Harlow: Pearson Education Limited, 2015. – P. 83.

ACTIVITY 6: POWER OF EMOTION

The activity can be held while studying any topic. It allows students to develop basic skills of emotional literacy.

Activity objective

🌀 formation of emotional literacy skills.

Media literacy skills:

🌀 critical reasoning;

🌀 verification of information – searching for sources that contain original information;

🌀 identifying fakes;

🌀 an ability to identify the influence that the media have on our emotions and acquire control of it.

Resources and materials required:

Online format

🌀 a .jpg or .pdf file with the image; PowerPoint presentation; a recording with relaxing New Age music; Internet access.

Offline format

🌀 a PC or a mobile phone; a .jpg or .pdf file with the image; multimedia equipment; PowerPoint presentation / handouts; mp3 recording and a music player; Internet access.

DESCRIPTION OF THE ACTIVITY:

Instructor: Now let us regard the issue of emotions that different images are programmed to arouse in readers in more detail. Have a look at these images and say what emotions they are associated with, in your opinion.

3.

Students: Give their answers, e.g. Image 1 – rage, fury, anger, fear, despair, etc. Image 2 – despair, frustration, despondency, devastation, grief, etc. Image 3 – happiness, exhilaration, euphoria, etc.

Instructor: Yeah, and what is important, strong emotions can make us feel a certain way, manipulate our reactions. They tell us: PAY ATTENTION, LEARN MORE.

How can we deal with emotions? According to Dr. Daniel Seigel: **to overcome a**

strong emotion we have only to

identify it. A powerful tool that

can be useful here is

the Plutchik Wheel of

emotions. It is this beautiful

flower in the picture (in the

slide), but to understand how to

interpret and use it you will

probably need to watch the

video: ABC of Emotions: *How to use the FEELINGS WHEEL to develop Emotional Literacy* with Josh Friedman [1]. It lasts for 23 minutes. But there's a synopsis below.

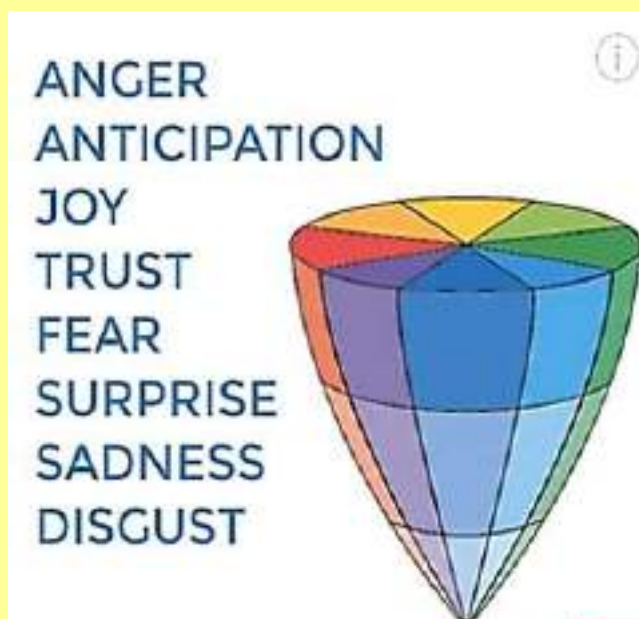
Instructor: Read the synopsis of ideas expressed in the video and then work in pairs to discuss the following questions with your partner:

- 🌀 Can emotions influence the way we perceive information? In what way?
- 🌀 What is the construction of the Plutchik wheel?
- 🌀 How can we use the Plutchik wheel to identify our feelings?
- 🌀 What is emotional literacy? How can we use the ideas from the video in our everyday life to grow more emotionally intelligent?

HOW TO USE THE FEELINGS WHEEL TO DEVELOP EMOTIONAL LITERACY

When we make decisions, emotions tell us what is important and what to pay attention to. The essence of emotional intelligence can be shaped in the following way: as soon as we start naming our feelings and emotions we build a bridge between the felt experience and the linguistic centres of our brain. Thus, we bring together the different parts of our brain to make sense of what is happening around us, and that is going to lead us towards better decisions. With our rational brain we can make a list of options what to do or consider, but it's our emotional brain that says – this thing on the list is important.

The emotional basis of our society is quite universal – people almost universally respond to certain kinds of images, shapes, sounds, colours and light. Dr. Robert Plutchik (1927–2006) studied how animals express emotions. He found there were some basic emotions that existed in all the animals and those emotions were associated with physiological behaviours for survival. Then he developed a model of eight basic emotions linked to physiological signals of survival: anger, anticipation, joy, trust, fear, surprise, sadness, disgust. Because humans are animals, we have the same basic emotions.

The Plutchik model is an ice-cream cone. At the top of it different emotions are distinct from each other, they are intense and saturated. But as we move towards the tip of the cone, the emotions are getting more and more blurry and they are more subtle in colour. Ultimately, they become almost the same at the very tip. When our emotions are very intense, we tend to notice only the loudest one instead of understanding the complexity of emotions – and that is not emotionally intelligent. To

understand it we have to go to the tip of the cone and pay attention to more than one feeling at a time.

When we unfold the ice-cream cone, we can see a flower with eight petals. In the middle are eight basic emotions. The intensity varies in each petal. Besides, Plutchik put the feelings opposite each other on the wheel because they cause opposite physiological responses (e.g. trust (embracing and connecting to somebody) – disgust (rejecting and pushing away)).

Emotions work in harmony with our basic human needs. They will escalate if the stimulus continues and nothing changes (e.g. boredom may grow into disgust) or de-escalate if something is done to change the overpowering emotion

(e.g. making a bored person engaged in something may further lead into growing acceptance and trust). Emotions drive people, and people act and perform.

Just naming feelings can help us reduce the intensity of our reactions. The following tips will help you use the emotion wheel effectively: ● pause and notice the feeling you experience; ● name this feeling (e.g. disappointment); ● look at the model to discover what other feelings may be there, say, a little bit of anger and sadness. In this way we make sense of our complex and layered feelings.

Emotions shape our perception of the world and they shape us. When we focus on one thing, are possessed by one strong emotion, we ignore the others. We need to become more agile, more able to tune into multiple messages, look around and notice what really matters.

Students: Give their answers.

Instructor: Have a look at Picture 1. What emotion does immediately occupy you when you look at it? Use the Plutchik Wheel to define it [2].

Students: Give their answers.

Picture 1.

Instructor: Now have a look at a wider visual context. What do you think of it?

Picture 2.

Students: Give their answers. It is likely that at this point they express ideas that the photo is probably fake.

Instructor: Ok. Now let us check this photo.

Students: Students perform the Google image search and arrive at [3] to find out that the photo is a shot from the 2009 film Fortress Brest about a real occasion in which Ukrainians and Russians fought together against the Nazis. It has no relation to Donbass whatsoever.

Instructor: Whenever you feel stressed and overpowered by emotions, perform this powerful relaxation technique [4]. You may choose to set this image to the screen:

Tool description. This exercise invites you to become aware of your emotions. It is your chance to get to know them. By practicing emotional awareness in this way, you can build your emotional intelligence.

Emotional awareness meditation script

1. Sit comfortably.
2. Let your spine be straight and long, and let your shoulders drop.
3. Gently close your eyes.
4. Notice how your body is making contact with the surface.
5. Notice your breath. Inhale and exhale.
6. Scan your body slowly, observing any feelings or emotions.
7. They may be multiple, so choose one feeling or emotion to focus on.
8. Notice where in your body this emotion is located.
9. Is it big or small?
10. Is it heavy, or light?
11. Does it have a color?
12. If you could touch this feeling with your hand, what would its texture be like?
13. Try to give a name to this feeling or emotion.
13. Continue to get to know this emotion for a couple of minutes.
14. Now, when you have reached a level of comfort with understanding of this feeling, gently open your eyes and bring your attention back to the room you are in.

Instructor: Have you felt anything? I really felt butterflies in my stomach.

CONCLUSION: Manipulative photos, fake news, clickbait headlines are constructed to deceive us, exploit our emotional side and disarm our critical thinking. Developing emotional literacy skills is essential in attaining a healthy and sensible approach towards information consumption in the Information Age.

REFERENCES:

1. Friedman J. How to use the FEELINGS WHEEL to develop Emotional Literacy [Internet resource] // YouTube. – Access mode: <https://cutt.ly/bjmsF7c>

2. Plutchik's Wheel of Emotions: Exploring the Emotion Wheel [Internet resource] // Zik.ua. – Access mode: <https://cutt.ly/qjms5hJ>

3. Roblin S. How Putin's Fake News Machine Spread From Ukraine Across the Globe [Internet resource]. – 18.12.2016. – Access mode: <https://cutt.ly/ejmdmae>

4. Pennock S.F., Alberts H. Emotional intelligence exercises. – Maastricht: Positive Psychology.com, 2019. – 25 p.

2.3. Формування інфомедійної грамотності на уроках зарубіжної літератури

11 КЛАС

Тема уроку: СРІБНЕ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ВИМІРІ

(Історія однієї загадки: чернігівський слід у поезії А. Ахматової)

Мета:

- узагальнити попередньовивчений матеріал;
- мотивувати учнів на поглиблення знань за темою;
- формувати / розвивати медіа-інформаційні компетентності через розвиток критичного мислення (вміння аналізувати подану/отриману інформацію в контекстному просторі, формулювати питання, обґрунтовувати власну позицію);
- вдосконалити навички роботи з інтернет-ресурсами, ІТ-технологіями;
- набути навички розпізнавання в інформаційному тексті наявних маніпулятивних стратегій;
- набути досвід аналізу візуального контенту.
-

Тип уроку: урок-дослідження, розвитку мовлення та формування інфомедійної грамотності

Обладнання: презентація, матеріали ЗМІ, поетичні тексти для аналізу (онлайн-інструменти під час дистанційного навчання)

I. Повідомлення теми уроку

Обговорення теми уроку (з'ясувати, чи є в учнів інформація щодо зв'язків А. Ахматової та Чернігівщини, чи знають вірші поетеси, в яких є згадка про Чернігівщину, чи є бажання зробити невеличке дослідження щодо наявності таких зв'язків).

II. Мотивація до діяльності

Опитування: чи мають учні досвід проведення історико-літературних досліджень, які навички, на їх думку, треба мати для проведення будь-якого дослідження, і історико-літературного, зокрема? Чи є потреба в таких експериментах? Чи зміниться щось в їхньому житті під час пошуку?

Робота з джамбордом: учні висловлюють свої очікування від уроку.

III. Актуалізація попередньо отриманих КЗУН

Бесіда:

- Чому, час з 90-х років XIX ст по 20-ті роки XX ст. (тобто всього 30 років) був визначений як **Срібне століття**?
- Якими здобутками позначився цей період в мистецтві?

- Кого з представників російського Срібного століття запам'ятали і чому? (робота з фотоматеріалами – портрети поетів Срібної доби)
- Що, на вашу думку, було особливого в мистецькому розвитку того часу? (розподіл на спільноти за філософськими та естетико-художніми вподобаннями /згадати про символізм, акмеїзм, футуризм, Імажинізм та їх представників)
- Поясніть, чому А. Ахматова зайняла провідне місце в літературі порубіжної доби?

ІV. Презентація нового навчального матеріалу (додаткова мотивація)

Словникова робота (нагар, звонниці, донник)

Читання поезії А.Ахматової

Про стихи Нарбута

В.Н.

Это — выжимки бессонниц,

Это — свеч кривых **нагар**,

Это — сотен белых **звонниц**

Первый утренний удар...

Это — теплый подоконник

Под **черниговской** луной,

Это — пчелы, это — **донник**,
Это — пыль, и мрак, и зной.

1940 г.

Факти: вірш написаний у 1940 році // опублікований в 1960-му під назвою «Про стихи» і без посвяти, В 1961 році у збірці віршів текст поданий під назвою «Про стихи» і з посвятою «Владимиру Нарбуту». Пізніше друкується під назвою «Про стихи Нарбута».

У. Опрацювання нового навчального матеріалу

Визначаємо проблему для дослідження:

- чи випадково є згадка про чернігівську луну?
- Хто такий Володимир Нарбут?
- Чому такою непростотою була історія друкування вірша?

УІ. Застосування набутих компетенцій, а також ЗУН

- Маємо здобути інформацію, яка допоможе розібратися з цими загадками.

1)З'ясуємо, чи була коли-небудь А.Ахматова на Чернігівщині?

Який інструмент, які сайти можемо застосувати? (Пошукач Гугл Вікіпедія тощо)

2)Як поетеса ставилася до України? (групова робота зі статтями інтернет-видань на виявлення маніпулятивних стратегій 3-рі групи)

Група 1. Макаренко В. Почему Анна Ахматова не любила столицу Украины?

Група 2. Яськов В. Ахматова не любила Украину. Тем не менее в Киев почему-то есть ее улица

Група 3. Скворцов Дм. Очередное открытие украинских законодателей: «Анна Ахматова — великая украинка!»

Результати аналізу наданих статей

- Як би ви оцінили якість роботи журналістів?

- Наведіть, будь ласка, ознаки маніпуляції.

- Маніпулятивний заголовок
- Емоційно упереджена новина
- Повністю вигадана новина, фейк чи частково правдива
- Конспірологія/ псевдонаука
- Хибна аргументація
- Політичні змови

Додаткова інформація (роки висловлювань)

1) Лідія Чуковська у мемуарно-біографічному творі «Записки про Анну Ахматову» наводить такий діалог із поетесою:

Я запитала Анну Андріївну, чи любить вона Шевченка.

- Ні. У мене в Києві було дуже важке життя, і я країну ту не полюбила і мову... «Мамо», «ходімо», - вона скривилася, - не люблю. Мене обурила ця зневага (кінець 40-х).

- Але ж Шевченко поет рівня Міцкевича! - сказала я.

Вона не відповіла.

2) За свідченнями ж українського журналіста і поета Тереня Масенка та письменника Миколи Бажана, який супроводжував її в Італію у 1964 році на вручення премії «Етна Таорміна», у роки юності живучи в Києві, Анна Ахматова полюбила українську мову. Терень Масенко у своєму творі «Роман пам'яті» описує, як Ахматова взяла в руки його «Книгу лірики» й почала читати вголос легко й точно з чистою вимовою і правильними наголосами. Далі наводить діалог:

- Ви так добре знаєте українську мову, - кажу я.

- Вона рідна мені, це мова моєї матері.

3) Літературознавець Григорій Кочур писав, що Ахматову образило припущення, що вона не в змозі самотійно зрозуміти українську мову при перекладі віршів Івана Франка (1958). Автор зазначив, що на це Ахматова різко відповіла: «Ви, здається, забули, що моє прізвище Горенко!»

([Ахматова Анна Андріївна — Вікіпедія \(wikipedia.org\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Ахматова_Анна_Андріївна))

<https://cutt.ly/8jWkXbF>

Висновки: ставлення поетеси до України змінювалося: від болю, образи (батько, драма в родині), до розуміння причетності до долі цього краю.

Особистість В.Нарбута

Нарбут Володимир Іванович

Яворская А. Нарбут Владимир Иванович (1888-1938)

[Нарбут Владимир Иванович \(odessa-memory.info\)](http://odessa-memory.info)

Познайомившись з біографією В.Нарбута, з'ясували, що поет був пов'язаний долею з Чернігівщиною, оскільки народився в Глухівському повіті, котрий входив до складу Чернігівської губернії. Але до дати написання вірша з посвятою поет не дожив. Згадаємо один з віршів В. Нарбута.

Читання тексту вірша

Налег и землю давит **Зной**,
И так победно, так могуче,
Что там, вверху, над крутизной
Застыли мраморные **тучи**.

И не идут, оцепенев,
И словно ждут в выси кого-то...
В лесу качает птица напев
Зеленоокая **Дремота**.

Оса забила под траву.

Кукушкизовы все ленивей.
И где-то там — в лесу? на ниве?
Звонитпротяжное: ау...

1909

Поетичний діалог не має обмежень у часі і просторі. Ходили чутки, що Нарбут загинув в Охотському морі в 1940 році. Можливо, А.А., почувши страшну новину, в такий спосіб віддала данину пам'яті? А може, згадала і ще одного поета з акмеїстського братства. В 1940 році було 30-річчя весілля Ахматової і Гумільова. Вони вінчалися в Миколаївській церкві на Дарниці, як в той час входила до складу Чернігівської губернії. Чернігівська луна сколихнула спогади про двох близьких закатованих поетів.

З 1918 року Гумільов та Ахматова були розлучені, і кожен жив вже своїм життям, але все одно поетеса вважала себе вдовою вбитого в 1921 році колишнього чоловіка.

Його ім'я не можна було згадувати, а Ахматова писала про нього в віршах.

Тихо льется тихий Дон,
Желтыймесяцвходит в дом.

Входит в шапкенабекрень,
Видит*желтый*месяцтень.

Этаженщинабольна,
Этаженщина одна.
Муж в могиле, сын в тюрьме,
Помолитесь обо мне.

1963 (1938)

VII. Контроль за засвоєнням нового навчального матеріалу

Узагальнення здобутого: історія, література, історійко-літературне дослідження, робота з різноплановими інструментами, з пошуковиком Гугл, а також з різними платформами.

VIII. Підсумки уроку

Наш урок завершується, але дослідження можна продовжувати.

- Чи дізналися ви сьогодні чогось нового?
- Який досвід ви набули на уроці?
- Чи потрібно розвивати себе як інфомедіаграмотну людину?

IX. Рефлексія

5 хв для визначення 5 слів, що відбивають тему сьогоднішнього уроку (стікери на джамборд).

Ігри, вікторини та дослідження на уроках зарубіжної літератури

Інфомедійне дослідження «Працюють експерти...»

Мета: розвивати критичне мислення та тренувати навички виявлення можливих маніпуляцій, навчити учнів/студентів з'ясувати достовірність інформації, поданої журналістами різних видань.

Завдання: 1) Уважно прочитати текст. 2) Заповнити таблицю (додаток №1), проаналізувати результат та зробити висновки, чи є подана інформація достовірною. 3) Обговорити питання щодо необхідності напрацювання сучасною людиною навичок інфомедійної грамотності.

№1 Дослідники Оксфордського університету довели, що соцмережі не шкодять підліткам

№2 54% українців не дотримуються інформаційної гігієни в Facebook

№3 П'ять способів, як соцмережі змінюють наш мозок

№4 Дослідники навчили штучний інтелект розрізняти сарказм у Twitter

Аспект аналізу	Наявність ознак	+	-
ДЖЕРЕЛА	Відсутність джерел інформації		
	Анонімні джерела		
	Інформація, взята із соцмереж, з «порожніх» акаунтів		
	Лінк на підозрілі або маловідомі джерела		
	Інформація від організацій, які були помічені в поширенні неправдивих даних		
	Недостовірні цитати (перекручення того, що сказали насправді / повністю вигадані цитати / неправильний переклад цитати)		
ЕКСПЕРТИ	Представники організацій, яких не існує в реальності		
	Експерти без вказування інституції, яку представляють		
	Анонімні експерти (“вчені вважають...”)		
	Політично заангажовані експерти		
ЕМОЦІЇ	Думка чи оцінка подається як факт		
	Заголовок не відповідає новині або є надміру емоційним		
	Емоційне накручування в матеріалі		
	Апеляція до забобонів, теорій змови		
	Автор вживає в матеріалі слова, що викликають підвищені емоції (позитивні або негативні)		
	Навішування ярликів, поширення стереотипів		
ПОДАННЯ ФАКТІВ	Соціологічні дані без вказання вибірки, замовника, географії, похибки, дати		
	Однобоке подання фактів, оцінок і коментарів, неправомірні узагальнення		

	Викривлене подання новини: реальні факти змішуються з неправдою		
	Недостовірні фото, відео, які використовуються як підтвердження інформації		
	Недостовірний або спотворений переклад цитати, коментаря з іноземних джерел		

ДОДАТОК 1

ЯК ВИЗНАЧИТИ ТА ЗЛОВИТИ ФЕЙК?(За матеріалами Інституту масової інформації)

<https://cutt.ly/YjWlCX1>

ГРА «СВЯТКУЄМО РАЗОМ»: свята в інфомедіасфері: ТАК - НІ

Мета: актуалізувати знання учнів/студентів стосовно розвитку ІТ-сфери

Завдання : відповісти ТАК – НІ на запитання, чи є таке свято?

ТАК	свято	Ні
так	день Вікіпедії (15.01)	
	День флешки	ні
	День Дудла Гугла	ні
так	День безпечного Інтернету (Другий вівторок 02)	
так	День спротиву масовому нагляду в Інтернеті (11.02)	
	День політика на ФБ. В цей день політик може опублікувати пост будь-якого обсягу	ні
	День заборони мови ворожнечі в соцмережах	ні
	День спамера	ні
так	день пам'яті Ісидора Севільського, покровителя Інтернету (4.04)	
	День мовчання на Ютубі	ні
так	Всесвітній день інформаційного суспільства (17.05)	
так	День блогера (14.06)	
так	День соціальних мереж (30.06)	
	День медіатроля	ні
так	День блогу. В цей день кожний блогер має опублікувати на своїй сторінці п'ять посилань на щоденники інших блогерів (31.08)	
так	Міжнародний день комп'ютерної безпеки (30.11)	
так	Міжнародний день комп'ютерної грамотності (2.12)	
	День особистості в соцмережах	ні

Дискусія після проведення гри, обговорення питання:«Як би ви охарактеризували політику формування святочного календаря інфомедіасфери?»

ГРА «Яка соцмережа «доросліше»?»

Побудувати ланцюжок за послідовністю народження соціальних мереж

**Фейсбук (2004) Ютуб (2005) Твіттер (2006) Інстаграм (2010)
Телеграм (2013)Тік-Ток (2016)**

Вікторина «Чи вірите ви, що...» (на матеріалі біографії А.К.Дойла)

Мета: формувати у учнів/студентів навичку оцінювати питання з точки зору правильності його формулювання. В запропонованих питаннях є ознаки певного маніпулювання інформацією.

Завдання: надайте відповідь на запитання...

Чи вірите ви:

1) ...що справжнє прізвище письменника Конан Дойл? (**ні**, оскільки Конан – це друге ім'я) ...що Дойл ілюстрував твори Д.Дефо і Льюїса Керрола? (**так**, **батько** К.Д. був художником і ілюстратором)

2) ...що Дойл був знайомий з Вальтером Скоттом? (**так**, **дід**, прізвище якого теж Дойл, товаришував із письменником. В питанні не конкретизовано, про якого саме Дойла йдеться.)

3) ...що Дойл любив школу? (**ні**, йому дошкуляли брати Моріарті, прізвище яких від ввів у свої твори, зробив проф. Моріарті сильним і небезпечним противником Шерлока Холмса)

4) ... що Дойл був в Арктиці? (**так**, Дойл провів сім місяців в Арктиці як корабельний лікар на китобійному судні)

5) ...що команда з крикету, в якій грав Дойл мала арабську назву? (**так**, Баррі вибрав для команди назву "Allahakbarries", оскільки вважав, що в перекладі це означає "Небеса допомагають нам". У дійсності фраза перекладається як "Аллах великий").

6) що Редьярда Кіплінга, Джеймса Баррі, Герберта Уеллса, Артура Конана Дойла, Гілберта Честертона, Джерома К. Джерома, Алана Мілна поєднував один вид спорту? (**так**, всі вони грали в крикет і були членами однієї команди)

7) ...що Мауглі, Пітера Пена, доктора Моро, Шерлока Холмса, патера Брауна, пса Монморансі і Вінні-Пуха об'єднувала любов до одного виду спорту? (**так**, тому що в крикет грали їх творці).

8) ...що Дойл брав участь в 1 світовій війні? (**ні**, **хоча** хотів цього, **але** йому відмовили через вік).

9) ...що Дойл брав участь в автоперегонах? (**так**, з 1903 року став автомобілістом, а в 1911 році брав участь у міжнародних автоперегонах)

10) ...що Дойл керував літаком? (**ні**, **хоча** з 1911 року неодноразово літав).

11) ...що Дойл спілкувався з духами Вальтера Скотта і Вільяма Шекспіра? (**ні**, хоча брав участь в спиритичних сеансах і був головою Європейського спиритичного союзу).

12) ... що Дойл під час 1-ої світової війни був розвідником? (**ні**, **але** за дорученням міністерства закордонних справ був

спецкореспондентом трьох фронтів: британського, італійського та французького).

13) ...що після смерті Р.Стівенсона Дойл дописав його незавершений роман «Сент-Ів»? (**ні, але** наслідники звертались до Дойла з таким проханням. Дойл відмовився, сказав «Боюсь не впоратися».

14) ...що Дойл товаришував з О.Уайльдом? (**ні, хоча** і були знайомі).

15) ...що Бернард Шоу вважав Дойла посереднім письменником і людиною невеликого розуму? (**так**, письменники недолюбливали один одного)

16) ...що Дойл помер в саду з трояндою в руці і словами: «Зупинись мить, ти прекрасна!» (**ні**, останніми словами було звернення до дружини: «Як ти прекрасна!»).

*******Жовтим** визначені питання, що в основі мають один і той же факт, але по-різному презентований.

МЕДІАЗАГАДКА або МЕДІАДОСЛІДЖЕННЯ: ЯК ВИГЛЯДАВ МАЦУО БАСЬО?

МЕТА: навчити учнів/студентів перевіряти відповідність візуального контенту змісту інформації

ЗАВДАННЯ: перевірити правильність презентації портрета японського поета Мацуо Басьо.

Презентація до уроку зарубіжної літератури з теми "МацуоБасьо. Хайку. Одухотворення природи – характерна ознака японської культури." (naurok.com.ua)
<https://cutt.ly/cjWU7hL>

[Мацуо Басьо - презентація з зарубіжної літератури \(svitppt.com.ua\)](https://cutt.ly/CjWIxxX)
<https://cutt.ly/CjWIxxX>

[Басьо Мацуо. Біографія Мацуо Басьо — УкрЛіб \(ukrlib.com.ua\)](https://cutt.ly/AjWIIn7)
<https://cutt.ly/AjWIIn7>

Всеукраїнська Електронна Енциклопедія.
МацуоБасьо (1644-1694)
<https://cutt.ly/xjWIBX1>

Презентація "МацуоБасьо - краса у великому і малому"
<https://cutt.ly/yjWOYFD>

Іван Дудка Конкурс Юних читців МацуоБасьо Хоку на YouTube
<https://cutt.ly/OjWONE3>

Презентація на тему:МацуоБасьо

<https://cutt.ly/ojWPo8D>

Фотолабораторія «Довіряємо, але.... перевіряємо!»

Мета: працювати над формуванням візуальної грамотності, необхідній вчителю літератури, розвивати у студентів потребу у перевірці візуального контенту, що пропонується ЗМІ, журналістами, авторами навчальних підручників та посібників.

Завдання: провести перевірку правильності підпису портретів, представлених в Інтернеті

1.Хто ці поважні люди?

2. У шкільному підручнику **Зарубіжна література (7 клас)** в розділі, присвяченому В.Бикову, в різні роки були надані різні портрети письменника. Який з цих портретів правильний?

<p style="text-align: center;">СИЛА ЛЮДСЬКИХ ПОЧУТТІВ ПРОТИ СИЛИ ВІЙНИ</p> <p style="text-align: center;">Літературний багаж. Які загальнонавчальські цінності утверджують літературні твори, присвячені Другій світовій війні?</p> <div style="display: flex; align-items: center;"><div style="margin-left: 10px;"><p>Василь Володимирович Биков — відомий білоруський прозаїк, удостоєний на батьківщині почесного звання «народний письменник», людина щедрого таланту й кришталевого сумління, яку визнають своєю Білорусі. Биков увійшов в історію літератури як митець воєнної теми, але завжди говорив, що війна йому не цікава. <i>«Значно більше мені хочеться розмірковувати не про війну, а про моральний світ людини і можливості її духу»</i>, — зауважував він.</p><p>Майбутній письменник з'явився на світ 19 червня 1924 р. в селі Бички Вітебської області. Батьки його були простими селянами. З дитинства хлопчик захоплювався малюванням, тому після закінчення восьмирічки вступив на скульптурне відділення Вітебського художнього училища. Утім, педагогічне навчання довелося покинути: стипендії було скасовано, а родина платити за Василеву освіту не могла. Незважаючи на скрутні обставини, наполегливий юнак не опустив руки і в червні 1941 р. екстерном склав іспити за десятий клас.</p><p>Коли почалася Велика Вітчизняна війна, Биков працював на будівництві оборонних споруд в Україні. У Білгороді він відстав від своєї колонії і ледь не був розстріляний червоноармійцями за підозрою в шпигунстві. У 1942 р. Василя мобілізували. Спочатку він служив у піхоті, потім — у винищувальній протитанковій артилерії. На фронті майбутній письменник пережив чимало випробувань, двічі був поранений, потрапив до списків зниклих безвісти, його ім'я навіть залишилося на одній з братських могил.</p></div></div> <p style="text-align: center;">Василь Биков (1924—2003)</p>

СИЛА ЛЮДСЬКИХ ПОЧУТТІВ ПРОТИ СИЛИ ВІЙНИ

Літературна розминка. Які загальнолюдські цінності утверджують літературні твори, присвячені Другій світовій війні?

Василь Володимирович Биков — відомий білоруський прозаїк, удостоєний на батьківщині почесного звання «народний письменник», людина щедрого таланту й кришталевого сумління, яку називають совістю Білорусі. Биков увійшов в історію літератури як митець воєнної теми, але завжди говорив, що війна йому не цікава. «Значно більше мені хочеться розмірковувати не про війну, а про моральний світ людини й можливості її духу», — зауважував він.

Майбутній письменник з'явився на світ 19 червня 1924 р. в селі Бички Вітебської області. Батьки його були простими селянами. З дитинства хлопчик захоплювався малюванням, тому після закінчення восьмилітньої вступив на скульптурне відділення Вітебського художнього училища. Однак невдовзі навчання довелося покинути: стипендії було скасовано, а родина платити за Василю освіту не могла. Незважаючи на скрутні обставини, наполегливий юнак не опустив руки й в червні 1941 р. екстерном склав іспити за десятий клас.

Коли почалася Друга Світова війна, Биков працював на будівництві оборонних споруд в Україні. У Білгороді він відстав від своєї колони і його ледь не розстріляли червоноармійці за підозрою в шпигунстві. У 1942 р. Василя мобілізували. Спочатку він служив у піхоті, потім — у винищувальній протитанковій артилерії.

На фронті майбутній письменник пережив чимало випробувань, двічі був поранений, потрапляв до списків зниклих безвісти, його ім'я навіть залишилося на одній з братських могил.

Василь Биков
(1924–2003)

91

Волощук

Є.В.

Зарубіжна
література : підруч.
для 7-го кл.
загальноосвіт.
навч. закл. / Євгенія
Волощук, Олена
Слободянюк. —
Київ : Генеза, 2020.
— 240 с.

<https://cutt.ly/WjWGwyK>

3. У 2012 році в інтернет-мережі з'явилась новина про те, що знайдений прижиттєвий фотопортрет О.С.Пушкіна. Але спеціалісти цьому не повірили. Чому? Доведіть, що ця новина є фейком.

Nato Antidze

12 квітня 2018 р.

Єдинственный прижиттєвий ФОТОпортрет Александра Сергеевича Пушкина, сделанный самим Луи Дагером.

Дагеротипия считается первым практическим способом фотографирования — это была единственная возможность получения фотографических изображений до изобретения в 1851 году моерого коллоидного процесса, полностью вытеснившего более сложную и опасную дагеротипию.

Пластину обрабатывали парами йода, в результате чего покрывалась светочувствительным слоем йодида серебра. После тридцатиминутного экспонирования Дагер перенёс пластину в тёмную комнату и какое-то время держал её над парами нагретой ртути. В качестве закрепителя изображения Дагер использовал поваренную соль. Снимок получился довольно высокого качества — хорошо проработанные детали как в светах, так и в тенях, однако, копирование снимка было невозможно. Свой способ получения фотографического изображения Дагер назвал дагеротипия.

Бачити менше

— з Viktor Kotlyarov.

2,5 тис. 44 коментарі 3 тис. поширено

А ЧИ Є ПОМИЛКИ У ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ?

Мета: розвивати у студентів-філологів вміння вдумливого читання та критичне мислення, навчити застосовувати знання, набуті з різних дисциплін, у професійно-спрямованій діяльності.

Завдання: У шкільних підручниках теж бувають помилки...

1) Уважно прочитайте текст перекладу вірша Й.-В.Гете «Нічна пісня подорожнього», представленого на сторінках підручника «Зарубіжна література» (5 клас 2013/2018).

2) Зверніть увагу, чи однаково у трьох представлених перекладах відбита ідея твору? Чи не здається вам, що один з наведених перекладів не є відповідним іншим двом? Спробуйте знайти розгадку цього «феномену».

 <p>Wanderers Nachtlied</p> <p>Über allen Gipfeln ist Ruh, in allen Wipfeln spürest du kaum einen Hauch. Die Vöglein schweigen im Walde. Warte nur, balde ruhest du auch.</p> <p>Нічна пісня подорожнього</p> <p>Ти, що бачиш горе все З високості неземної, — Хто вдвійні тягар несе, Тим даш ти пільги вдвоє! Поки ж ці блукання, поки?</p>	<p>Нічна пісня подорожнього</p> <p>На всіх гірських вершинах Ти бачиш тінь нічну, А з крон зелених лине Нечутний подих сну. Мовчать пташки у лісі — Їх спокій не тривож. Чекай лише — стомившись, Спочинеш ти також. <i>(Переклад Ольги Ніколенко)</i></p> <p>Нічна пісня мандрівника</p> <p>На гірських вершинах в лісах, долинах імла, залагла тиша: ти не бентеж</p> <p>ГОТТФРІД ВОН ВЕЛЬФРАНГ ГЕТЕ 131</p>	<p>Ніколенко О. М., Конгва Т. М., Орлова О. В. та ін.</p> <p>Світова література : підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. — К.: Грамота, 2013. — 296 с.</p> <p>https://cutt.ly/6jWHZd1</p>
<p>Нащо все це — втіха й біль? Де він, спокій, Чи діждусь його відкіль? <i>(Переклад Григорія Кочура)</i></p>	<p>птахів — хай німують навколо Йди лише — й скоро спочинеш теж. <i>(Переклад Леоніда Череватенка)</i></p>	

<p>Wanderers Nachtlied</p> <p>Über allen Gipfeln ist Ruh, in allen Wipfeln spürest du kaum einen Hauch. Die Vöglein schweigen im Walde. Warte nur, balde ruhest du auch.</p>	<p>Нічна пісня подорожнього</p> <p>На всі вершини Ліг супокій. Вітрець не лине В імлі нічній. Замовк пташиний грай. Не чути шуму бору. Ти теж спочинеш скоро — Лиш зачекай. <i>(Переклад Миколи Бажана)</i></p>	<p>Ніколенко О. Зарубіжна література : підруч. для 5 кл. закладів загальної середньої освіти / О.М. Ніколаєнко, Т.М. Конєва, О.В. Орлова, М.О. Зуєнко, О.І. Кобзар. — К.: Грамота, 2018. — 288 с. https://cutt.ly/ rjWKoKQ</p>
<p>Нічна пісня подорожнього</p> <p>Ти, що бачиш горе все З високості неземної, — Хто вдвійні тигар несе, Тим даш ти пільги вдвоє! Поки ж ці блукання, поки? Нащо все це — втіха й біль. Де він, спокій. Чи дідусь його відкіль? <i>(Переклад Григорія Кочура)</i></p>	<p>Нічна пісня мандрівника</p> <p>На гірських вершинах імла, в лісах, долинах заягла тиша: ти не бентеж птахів — хай німують навколо. Йди лише — й скоро спочинеш теж. <i>(Переклад Леоніда Череватенка)</i></p>	

Гра «Хто це?»

Мета: працювати над формуванням візуальної грамотності, необхідній вчителю літератури, розвивати у студентів потребу у пошуку та переврці інформації.

Завдання: з’ясуйте, хто зображений на портретах

Образ письменника як елемент маніпуляції свідомістю

Одна з російських фірм випустила світшоти з принтами, на яких зображені російські письменники. (<https://cutt.ly/HjWZgLL>)

Яку інформацію несуть зображення та підписи на них? Визначте, який із різновидів соціального впливу має місце: маніпуляція / пропаганда? Доведіть власну позицію.

Чи є ознаки маніпуляції у картині М.Копейкіна «Війна світів»?

Хто з ким і за що бореться? Чи є ознаки маніпуляції у картині М. Копейкіна «Війна світів»?

Додаткова інформація: відгук в ЖЖ: «Жестокий мультяшний рукопашный бой между русским Союзмультфильмом и остальным мультяшным миром - с США и с Японией и с мутантами других недоразвитых мультяшных стран. Наши явно давят...»

Мультяшная война миров...: pantv —

LiveJournal <https://cutt.ly/XjWCMuB>

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ «ДУДЛИ ДЛЯ ГУГЛА»

Мета: розвивати візуально-інформаційну грамотність, вміння «читати» малюнок та візуалізувати факт / інформацію за допомогою слова чи малюнків, аплікації, колажів тощо.

Завдання: Уважно роздивіться запропоновані малюнки. Це дудли (від *doodle* – карлючки) – тематичні малюнки, що презентують славетні події в світі, різних країнах, різних галузях діяльності та самопроявів людства. Наведені дудли мають одну спільну особливість, вони присвячені датам літературного календаря. Хто з літературних «зірок», на вашу думку, заслуговую на дудл? Запропонуйте свій дудл на літературну тему. Це може бути згадка про ювілей письменника, про книгу, яка справила враження тощо.
P.S. Деякі з дудлів є інтерактивними

[260 років від дня народження Фрідріха фон Шиллера \(google.com\)](https://www.google.com)

[День Мольєра \(google.com\)](https://www.google.com)

[971 годасо дня рождения Омара Хайяма \(google.com\)](https://www.google.com)

[91 год со дня рожденияГабриэляГарсиа Маркеса \(google.com\)](https://www.google.com)

[.Ушанування Віктора Гюго \(google.com\)](https://www.google.com)

[День УильямаШекспира \(google.com\)](https://www.google.com)

[388 лет со дня рождения Шарля Перро \(google.com\)](https://www.google.com)

[200 років казкам братів Грімм \(google.com\)](https://www.google.com)

[183 роки від дня народження Жуль Верна \(google.com\)](https://www.google.com)

[LeoTolstoy's 186th Birthday \(google.com\)](https://www.google.com)

[190 лет со дня рождения Федора Достоевского \(google.com\)](https://www.google.com)

[156 років від дня народження Оскара Уайльда \(google.com\)](https://www.google.com)

[200 років від дня народження Гоголя \(google.com\)](https://www.google.com)

[192 роки від дня народження Шарля Бодлера \(google.com\)](https://www.google.com)

[130 років від дня народження Франца Кафки \(google.com\)](https://www.google.com)

Про дудли Гугла прочитати тут: [Дудли Googlehttps://cutt.ly/zjWM2eu](https://cutt.ly/zjWM2eu)

Архів дудлів: [Дудли Google – https://cutt.ly/wjW1r8D](https://cutt.ly/wjW1r8D)

2.4. Приклади формування інфомедійної грамотності у процесі виховної роботи з учнями основної школи

Є тільки один спосіб уникнути критики: нічого не робіть, нічого не говоріть і будьте ніким.
Аристотель

Патріотизм – почуття соромливе та делікатне...
Побережи святі слова, не кричи про любов до Батьківщини навсіх перехрестях. Краще мовчки працюй в ім'я її блага та могутності.
В. Сухомлинський

Загалом виховна робота у школі проводиться за такими напрямками:

1. Виконання планів виховної роботи.
2. Організація роботи учнівського самоврядування.
3. Стан роботи щодо профілактики правопорушень.
4. Патріотичне виховання.
5. Художньо-естетичне виховання.
6. Превентивне виховання.
7. Трудове виховання.
8. Родинно-сімейне виховання.
9. Громадянське виховання.
10. Екологічне виховання.

Зупинимось лише на **національно-патріотичній виховній діяльності**, на формуванні та розвитку патріотичних почуттів молодого покоління з урахуванням територіальних, соціальних, історичних та національних особливостей регіону. Наші завдання розраховані на учнів 5-11 класів.

Патріотичне виховання молоді здійснюється за такими напрямками:

державний – базується на забезпеченні державою системи героїко-патріотичного та патріотичного виховання;

соціальний – ґрунтується на вивченні норм моралі, їх дотриманні та орієнтований на усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей й інтересів, виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв і традицій українського народу;

військовий – передбачає вивчення військової історії України, підвищення фізичної загартованості молоді в інтересах підготовки до захисту Вітчизни;

психолого-педагогічний – ґрунтується на вивченні психологічних особливостей молоді, урахуванні їх у процесі підготовки юнаків до військової служби, проведенні методичної роботи з узагальнення та поширення передового досвіду героїко-патріотичного виховання, вдосконаленні форм і напрямів цієї діяльності;

правовий – передбачає формування глибоких правових знань, прищеплення високої правової культури.

У роботі доведеться варіювати ці напрями.

Для написання та проведення виховного заходу можете скористатися такими ресурсами:

Інститут модернізації освіти <https://imzo.gov.ua/>

Позашкільна освіта. Навчальні програми <https://cutt.ly/JjW2O2l>

Банк досвіду виховної роботи <https://cutt.ly/9jW9yEU>

Військово-патріотичний напрям <https://cutt.ly/EjW4uh7>

Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв <https://cutt.ly/KjW99v5>

Український інститут національної пам'яті <https://uinp.gov.ua/>

- науково-методичний посібник «Ключові напрями українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» (автори: І. Д. Бех, К. І. Чорна).

- аудіовізуальний твір національно-патріотичного кінопроєкту «Слава Україні! - Героям Слава!» (Союз молодих кінематографістів України «10 Муза»).

5 клас

Тема. «Національна державна символіка України»

Мета – уміння шукати інформацію, працювати з джерелами, відрізнити факти від суджень, систематизувати інформацію.

Компетентність – інформаційна

Завдання 1. Використовуючи посилання, встановіть, які клейноти, тобто відзнаки козацького війська, збереглися як державні символи незалежної України (гетьманська булава, бунчук, печать, корогви, бубни, труби, козацька «гармата», зокрема артилерія <https://cutt.ly/zjW6rII>

Завдання 2. Передивіться мультфільм «Мазепа: зрада чи перемога?», з'ясуйте, чи відповідають наведені факти дійсності, використовуйте посилання. Укладіть вашу версію перемоги Мазепи <https://cutt.ly/gjW6lIo>

1. <https://kozaku.in.ua/getmanu/108-van-mazepa.html>
2. <http://izbornyk.org.ua/>
3. <http://indragop.org.ua>
4. <http://www.history.org.ua>

Завдання 2. Петро Калнишевський – останній гетьман Запорозької Січі, перевірити факти та міфи за посиланнями.

1. <https://kpi.ua/kalnyshevsky>

2. <https://kalnysh.at.ua/publ/4>

6 клас

Зміст навчального матеріалу

Тема. «Моя родина. Мій родовід. Родинні цінності, свята й традиції».
Свято [Покрови Пресвятої Богородиці](#)

Мета – формувати уміння шукати інформацію, працювати з джерелами, відрізняти факти від суджень, систематизувати інформацію, увиразнювати різні віртуальні об’єкти

Компетентність – інформаційна грамотність, візуальна грамотність

Завдання 1.

Знайдіть за посиланням що це за архітектурні ансамблі, що їх єднає із 14 жовтня?

1.

2.

3.

(Правильна відповідь 1. Ансамбль Покровської церкви під Андріївською горою у Києві.
2. Покровський собор у Харкові Покровська церква-фортеця у селі Сутківці на Хмельниччині).

Завдання 2. Наведіть повну назву, за релігійними канонами, цього свята

Завдання 3. З'ясуйте, які прикмети пов'язані з цим днем, чому це свято важливе для козацтва та жіноцтва

<https://cutt.ly/AjEqzBY>

7 клас

Тема. «Звичаї й традиції рідного краю».

Мета – формувати вміння шукати інформацію, працювати з джерелами, відрізняти факти від суджень, систематизувати інформацію, аналізувати зображення

Компетентність – інформаційна грамотність, візуальна грамотність

Завдання 1. Використовуючи посилання, розставте правильно назви відзнак, зазначте, за що їх вручають <https://cutt.ly/fjEwKwR>

Державні нагороди України <https://cutt.ly/DjEw0pZ>

Правильно визначити так.

- 1. Орден «Лицарський Хрест Добровольця»** розроблений та виготовляється підприємством «Герольдмайстер» на замовлення ТОО ГО «ВСВ АТО». Перші нагородження орденом були приурочені до дня «Захисника України» та 25-ї річниці Збройних Сил України.
- 2. Бригадний знак**, яким він повинен бути. Розроблений та виготовлений Підприємством «Герольдмайстер» для **72 ОМБр ім. Чорних Запорозжців**
- 3.** 3 травня 1995 року Леонід Кучма заснував відзнаку Президента України "Орден Богдана Хмельницького" I, II, III ступеня. Перше вручення відзнаки пройшло 7 травня 1995 року. Нагородили ветеранів Другої світової війни.
- 4. Відзнака Президента України зірка «За мужність» (1995—1996)**
- 5. Відзнака Президента України «Орден князя Ярослава Мудрого» I, II, III, IV ступеня.** за видатні особисті заслуги перед українською [державою](#) в галузі державного будівництва, зміцнення міжнародного [авторитету України](#), розвитку [економіки](#), [науки](#), [освіти](#), [культури](#), [мистецтва](#), [охорони здоров'я](#), за благодійну, гуманістичну та громадську діяльність
- 6. Орден Героїв [Небесної Сотні](#).** За громадянську мужність, патріотизм, відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, активну благодійну, гуманістичну, громадську діяльність в Україні, самовіддане служіння українському народу, виявлені під час Революції гідності (листопад 2013 року — лютий 2014 року), інших подій, пов'язаних із захистом незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України.

7. Орден Свободи за видатні та особливі заслуги в утвердженні суверенітету та незалежності України, консолідації українського суспільства, розвитку демократії, соціально-економічних та політичних реформ, відстоюванні конституційних прав і свобод людини і громадянина

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

Тема. «Найкраща вчителька нації – її історія».
Мета – формувати вміння шукати інформацію, працювати з джерелами, відрізнати факти від суджень, систематизувати інформацію, зіставляти інформацію з різних джерел, робити висновки й узагальнення, вміння проводити паралелі з теперішнім часом
Компетентність – інформаційна грамотність, критичне мислення
Завдання 1. Відома Конституція Пилипа Орлика. Використовуючи посилання, порівняйте, які важливі розділи збережено в нашій Конституції. https://geomap.com.ua/uk-uh8/319.html

https://cutt.ly/ljEeBIf

https://cutt.ly/djEe7Ne

9 клас
Тема. «Історична доля мого рідного народу»
Мета – формувати вміння шукати інформацію, працювати з джерелами, відрізнати факти від суджень, систематизувати інформацію, вміння обґрунтовувати власну позицію, вміння протидіяти стереотипам і маніпуляціям
Компетентність – інформаційна грамотність, критичне мислення, соціальна толерантність
Завдання 1. Державний напрям національно-патріотичного виховання можливо реалізувати, звернувшись до теми « Ще як були ми козаками... »

Використовуючи посилання, підготувати розповідь-повідомлення про відомих діячів Українського запорізького козацтва.

Петро Конашевич-Сагайдачний <https://cutt.ly/IjErfHk>

1. <https://uateka.com/uk/article/personality/cossack/313>
2. <https://електронна-енциклопедія.укр/people/petro-konashevich...>
3. <https://geomap.com.ua/uk-uh8/301.html>
4. <https://myukraine.org.ua/bohdan-khmelnysky>
5. shkola.ostriv.in.ua/publication/code-1A890126CE65A/list-B65BB05F26
6. <https://history.vn.ua/book/ukrzno/44.html>
7. <https://histua.com/knigi/aktualni-problemi-istorii-ukraini/pershi-bitvi-kozackogo...>
8. [. https://myukraine.org.ua/ivan-sirko](https://myukraine.org.ua/ivan-sirko)
9. https://cdiak.archives.gov.ua/v_Ivan_Sirko_otaman.php
10. https://kozaku.in.ua/vidomi_kozaku/12-van-srko.html
- 11.

Завдання 2. Перегляньте мультфільм «Як Іван Сірко жер ворогів України» та перевірте, чи збігаються викладена у ньому інформація з іншими джерелами. Крім того, зазначте, які основні міфи, легенди про Сірка існують. (Іван Сірко).

<https://cutt.ly/SjErUoN>

Перевірте інформацію за посиланнями

1. Характерник Іван Сірко <https://cutt.ly/jjErNko>

2. Іван Сірко - великий характерник козацької України <https://cutt.ly/OjEr6rq>

10 клас

Тема. «Я люблю свою Батьківщину, гордий за її видатних людей».

Мета – формувати вміння шукати інформацію, працювати з джерелами, відрізнати факти від суджень, систематизувати інформацію, вміння аналізувати фото, вміння проводити паралелі з теперішнім часом

Компетентність – інформаційна грамотність, візуальна грамотність, критичне мислення

Завдання 1. На фото зображена людина, однак чи відповідає підпис під фото її особі. Дізнайтеся, хто це. (Правильні відповіді такі: Микола Павлович Пухов, генерал-полковник Герой Радянського Союзу, керував військами під час форсування річок Десна, Дніпро, Прип'ять у ході Чернігівсько-Прип'ятської операції.

2. Маршал Радянського Союзу Костянтин Костянтинович / Ксаверійович/ Рокоссовський Рокоссовський успішно провів силами Чернігівсько-Прип'ятську, Гомельсько-Речицьку операції

3. Павло Олексійович Белов, генерал-полковник. З червня 1942 року призначений командувачем 61-ї армії, яка брала участь у боях за Дніпро, у період з 26 вересня по 1 жовтня 1943 року частини і з'єднання армії біля села Любеч захопили плацдарм на його правому березі.

4. Олексій Фёдорович Фёдоров, генерал-майор, у роки німецько-радянської війни командир Чернігівсько-волинського партизанського з'єднання)

1. **Маршал Радянського Союзу Костянтин Костянтинівич / Ксаверійович/ Рокоссовський** Рокоссовський успішно провів силами Чернігівсько-Прип'ятську, Гомельсько-Речицьку операції.

2. **Олексій Фёдорович Фёдоров, генерал-майор,** у роки німецько-радянської війни командир Чернігівсько-волинського партизанського з'єднання.

3. **Маршал Радянського Союзу Костянтин Костянтинівич / Ксаверійович/ Рокоссовський** Рокоссовський успішно провів силами Чернігівсько-Прип'ятську, Гомельсько-Речицьку операції

4. **Микола Павлович Пухов**, генерал-полковник Герой Радянського Союзу, керував військами під час форсування річок Десна, Дніпро, Прип'ять у ході Чернігівсько-Прип'ятської операції.

Завдання 2. Згадуваний Костянтин Костянтинович Рокоссовський сказав: «Тільки той народ, який вшановує своїх героїв, може стати великим».

Чому названі пам'ятні знаки (пам'ятник Одесі, в селі Оксанина) поставлено **Івану Даниловичу Черняховському**, який його внесок у перемогу над гітлерівцями, назвіть, як ще вшановано цю Людину, використовуючи посилання (https://uk.wikipedia.org/wiki/Черняховський_Іван_Данилович. ФОТО пам'ятників).

11 клас

Тема. Матеріали до відзначення Дня пам'яті та примирення (8 травня) та Дня перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (9 травня)

Мета –формувати вміння аналізувати твори кіномистецтва, вміння шукати інформацію, працювати з джерелами, відрізняти факти від суджень, систематизувати інформацію, вміння ідентифікувати фейки й інструменти маніпуляції, вміння аналізувати передумови і причини подій

Компетентність –медіаграмотність, інформаційна грамотність, критичне мислення, стійкість до впливів

Завдання 1. Напередодні річниці перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 8 травня 2020 р.репортери Суспільного чернігівського телебачення

вийшли на вулиці міста та спитали у чернігівців: «Кого з діячів Другої світової вони пам'ятають, та що знають про ті події».

Передивіться відео та перевірте, чи відповідають дійсності наведені респондентами факти, використовуючи посилання.

<https://cutt.ly/yjEtPmv>

У цьому випадку видаються вельми корисними рекомендації американського ученого Б. Бейера: учні повинні вміти визначити:

- 1) відмінність між заданими і загальновідомими фактами, що вимагають перевірки;
- 2) надійність джерела;
- 3) точність визначення;
- 4) допустимі і недопустимі твердження;
- 5) відмінність між головною і другорядною інформацією, ствердженням;
- 6) упередженість судження;
- 7) встановлені і невстановлені судження;
- 8) непрозорі і двозначні аргументи;
- 9) логічна несумісність у ланцюзі розмислів;
- 10) сила аргументу.

Завдання 2. Використовуючи отриману інформацію, візуалізуйте її у вигляді колажу. Обговорення, кому вдалося краще відтворити інформацію.

2.5. Позакласні заходи для 5-х-11-х класів

Тема: Історія розвитку засобів масової інформації

(Розробники: А. Кашук, Д. Царьова, В. Батицький, Я. Кот, А. Гузій
Методист: к.п.н. С.М Гергуль.)

Вікова група: учні 5-7 класів

Тривалість 1 година

Мета: ознайомити учнів з історією розвитку ЗМІ, їх основними видами та функціями; розвивати уявлення учнів про роль ЗМІ у сучасному суспільному житті.

Форма: позакласний захід онлайн, платформа Zoom

Обладнання: мультимедійна презентація, онлайн-інструменти jamboard, mentimeter.

Хід заходу

Вступна частина (презентація)

1. Вітаємо вас на позакласному заході.
2. Обговорення правил поведінки та спілкування у Zoom/
3. Повідомлення теми та мети: Сьогодні ми з вами познайомимося із історією розвитку засобів інформації, їх роллю у нашому житті, можливостями та впливом.

Для початку давайте проведемо опитування.

1. Які ЗМІ вам відомі? (друковані чи цифрові?)
2. Якими ЗМІ ви найчастіше користуєтесь? (Інтернет, ТВ)
3. Яка, на вашу думку, основна роль ЗМІ?

Дякуємо, за ваші висловлювання, а тепер давайте створимо хмаринку слів-асоціацій до поняття ЗМІ за допомогою онлайн-інструменту Mentimeter

<https://bit.ly/35PO2BI>

4. Обговорення (які слова зустрічаються частіше, чому саме такі слова-асоціації добрали?)
5. Пояснення вчителя.

ЗМІ – система установ та закладів, створених з метою публічного, оперативного розповсюдження інформації про події та явища у світ, країні чи регіоні необмеженого кола осіб.

Комунікативний процес мав характер безпосереднього діалогічного міжособистісного спілкування або спілкування з малою групою чи групового спілкування.

- До початку нашої ери — прагазетні явища;

Дуже цікавим, на нашу думку, є історія виникнення та розвитку поштового зв'язку. Чи знаєте ви, як саме з'явилася пошта? Якою вона була? Існує дуже багато цікавих історій про те, як доставляли повідомлення, яким чином їх шифрували, щоб важлива інформація надійшла лише адресату. Але продовжимо говорити про розвиток засобів масової інформації.

- Отже, із початку нашої ери до XV ст. н. е. — епоха рукописних видань;

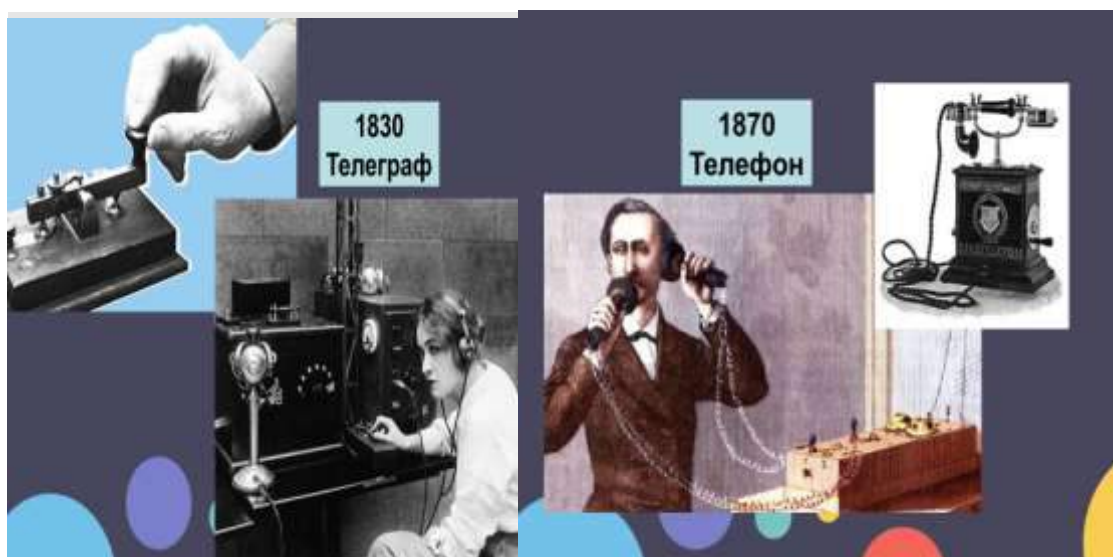
- Із XV ст. до XVII ст. — винайдення і розвиток друкарства, становлення газетно-журнальної справи;

- із XVIII ст. до початку XX ст. — розвиток журналістики як суспільного інституту, вдосконалення поліграфічної бази, становлення преси як основи демократії;

- Аудіовізуальний етап комунікації посилив процеси масового комунікування. З переходом на етап електронно-медійний масова комунікація зазнала процесу глобалізації, що стає причиною виникнення **віртуальної комунікації** такого спілкування, коли процеси передачі й отримання інформації переплітаються в часі й просторі, а адресант у той самий час виконує роль адресата.

- Не меншою популярністю серед населення користується такий вид мас-медіа, як радіо. Слово “радіо” в перекладі з латинської означає “випромінюю проміння”. Загальновідомо, що радіо – це спосіб передачі інформації на відстань за допомогою радіохвиль.

- Одним з найбільш популярних сьогодні видів ЗМІ, який виступає абсолютним лідером у структурі дозвілля дітей та молоді, є телебачення.

- Найбільш молодим видом мас-медіа є мережа Інтернет.

- із 1955 р. по 1990 р. — епоха становлення електронних засобів комунікації;

- із 1990 р. по теперішній час — становлення нового інформаційного порядку у світі – це і поява соціальних мереж, які вже зараз стали соціальними медіа, і винахід віртуальної (доданої) реальності.

5. Робота у міні-групах. Вчитель об'єднує учнів у 5 груп та пропонує вибрати найцікавіші епохи розвитку ЗМІ для більш ретельного вивчення та представлення класу. Далі відбувається розведення учнів у сесійні зали, самостійна робота протягом 10 хвилин та представлення інформації.

6. Додаткову інформацію про мас-медіа, їх роль та розвиток ви можете знайти за такими посиланнями:

Що таке мас-медіа (Громадянська освіта – онлайн-курс)
<https://bit.ly/3bKj2Nh>

Світ інформації та мас-медіа <https://bit.ly/2LXVgg8>

Онлайн-гра «Медіазнайко» <https://www.aup.com.ua/Game/>

6. Підсумок. Пропонуємо учням за допомогою онлайн-інструменту Jamboard встановити відповідність між різновидом ЗМІ та періодом його виникнення <https://bit.ly/3nR39RB>

Встановіть відповідність між різновидом ЗМІ та періодом його виникнення.

Перемістіть період виникнення до різновиду ЗМІ.

 2015 р.	 3000 до н. е.	 1960 р.	 I ст. н. е.	 2007 р.
 1600 р.	 1920 р.	 1430 р.	 1870 р.	 1998 р.

7. Висновки. ЗМІ забезпечують можливість представникам різних суспільних груп публічно висловлювати свої думки, чітко формулювати і представляти громадській думці свої інтереси, шукати і об'єднувати однодумців. Доступ до ЗМІ – необхідна умова існування впливової опозиції, особливо при агресивному ставленні до неї з боку державних радіо і телебачення.

Тема: Квантовий стрибок Шевченка

(Розробники: Б. Комзол, В. Шевченко, Д.Сіліна, М.Ярошенко, М.Вакула
Методисти: доц. О.О. Лілік, О.В. Сазонова, к. п .н. С.М Гергуль.)

Вікова група: учні 10-11 класів

Тривалість 1 година

Мета: навчити учнів базовим компетентностям інфомедійної грамотності; поглибити знання з онлайн технологій/інструментів, візуальної грамотності; формувати вміння працювати в групах, розвивати критичне мислення учнів, розширювати їх медійний світогляд.

Форма: позакласний захід онлайн, платформа Zoom

Обладнання: мультимедійна презентація, онлайн-інструменти

Хід заходу

Вступна частина. Привітання, ознайомлення учнів із правила роботи у Zoom, повідомлення теми та мети позакласного заходу.

На початку лютого 2019-го на станції київського метро Тараса Шевченка відкрилася виставка плакатів Олександра Грехова «Квантовий стрибок Шевченка», де Шевченко зображений в іпостасях Джека Горобця, Фантомаса, Людини-павука та інших героїв масової культури. Виставку організував Національний музей Шевченка спільно з метрополітенем, щоби змінити уявлення про Кобзаря в молоді. Подивіться, перед вами ці портрети Шевченка в різних образах.

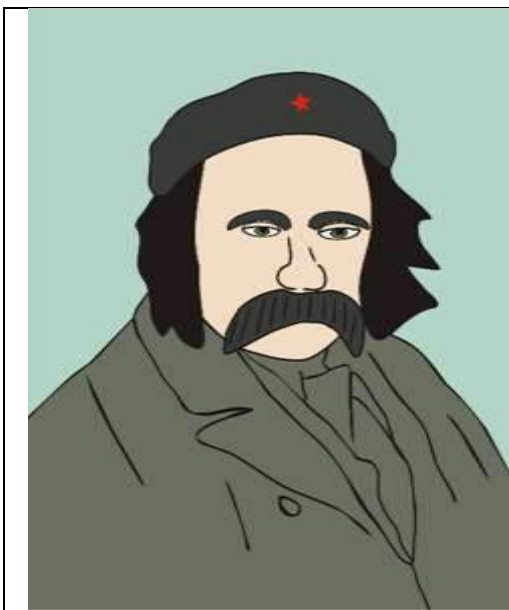
1. Завдання: вгадати, в образах яких відомих персоналій постав Т.Г. Шевченко <https://bit.ly/3bJuz9B>

Проблемне питання: Як Ви вважаєте, зображення Шевченка в такому образі – осучаснення чи спаплюження?

Ми звикли вважати (дехто іронічно, а більшість – всерйоз), що хліб, вишиванка, калина, гопак і пісня символічно трактують нашу українську ідентичність. Від них вже рукою подати до культурного коду нації – Тараса Шевченка. Його продовжують згадувати і цитувати в часи сум'яття та непевності (тобто регулярно), хоч за двісті років він з живого артиста-авантюриста перетворився на ідеологічний пам'ятник боротьби з долею», — коментує концепцію проекту куратор Аболешева Анастасія, за збігом обставин магістр історії та теорії літератури НаУКМА.

2. Робота в міні-групах. Розглянути портрети, знайти візуальну схожість між видатним письменником та героєм, в образі якого він представлений.

ЧеГевара

«Борітеся – поборете!», – «революційний демократ» (як його називали комуністи). Шевченко усе життя стояв за правду, волю та справедливість для свого народу. Схожий шлях обрав для себе латиноамериканський революціонер, один з головних лідерів Кубинської революції 1959 року ЕрнестоЧеГевара. Він став символом революційного руху: «Завжди до перемоги!».

Гаррі Поттер

«Мені 13-й мишло... я пас дементорів за селом».

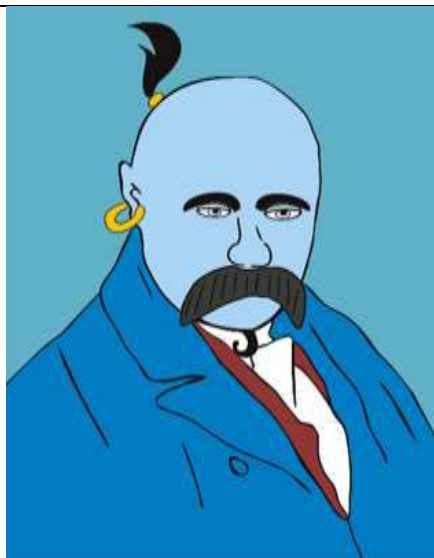
Незважаючи на ранню втрату батьків, і Тарас, і Гаррі отримали можливість реалізувати свої таланти у найпрестижніших начальних закладах (Гогвортс та Імператорська академія мистецтв у Петербурзі). Гаррі Поттер — чарівник, борець зі злом та головний герой знаменитої серії фентезійних романів англійської письменниці Джоан Ролінг та серії фільмів, знятих за її книгами.

ДартВейдер

«Я твій батько... батько нації», — певно, такі слова міг би сказати Шевченко Україні сьогодні.

ДартВейдер (Енакін Скайвокер) — центральний персонаж кіновсесвіту «Зоряні війни», лицар-джедай, який перейшов на Темний бік. Культову фразу «Люк, я твій батько» ДартВейдер каже під час битви до Люка Скайвокера, який був героєм спротиву силам Імперії.

Джин

«Лічу в неволі дні і ночі...», — схожі думки були не лише у Тараса Шевченка під час перебування в холодному казематі імператорського слідчого відділу, але й в ув'язненого в лампі джина.

Джин — персонаж діснеївської серії мультиків про Аладіна та однієї з історій арабської збірки казок «Тисяча і одна ніч». Він володіє величезною магичною силою, але може використовувати її лише для виконання бажань володаря лампи.

Джон Леннон

Шевченкове «Мені ж, мій Боже на землі подай любов, сердечний рай! І більш нічого не давай» за 100 років трансформувалося у Бітлівське «All you need is love» і стало вічним гімном не лише закоханих, а й пацифістсько налаштованої молоді 1960-х.

Джон Леннон – британський рок-музикант, співак, художник, політичний активіст, засновник та учасник легендарного поп-гурту «The Beatles».

Супер-Маріо

Шевченко знався з багатьма «принцесами» – жінками, що зіграли важливу роль у його житті: Ликера Полусмак, Варвара Репніна, Ганна Закревська, Катерина Піунова. Але за головного ворога завжди мав «двоголового дракона» російського самодержавства.

Super Mario Bros – відеогра 80-90-х років, занесена до «Книги рекордів Гіннеса» як та, що розійшлася найбільшим тиражем в історії. Її головним героєм є сантехнік Маріо. Його мета – пройти через грибне королівство, вціліти під час зустрічі з ворогами та врятувати принцесу від дракона.

Термінатор

Словами «Г'лбеback» («Я повернуся») Тарас Шевченко міг би закінчити суперечку, після якої його востаннє заарештували та назавжди відправили з України.

P.S. Але він таки повернувся.

Термінатор – головний герой однойменної американської культової серії фільмів. Це кіборг, який прибув із постапокаліптичного майбутнього, аби врятувати світ.

Статуя свободи

«Поховайте та вставляйте, кайдани порвіте і вражою злою кров'ю волю окропіте», – ці слова із «Заповіту» Шевченка знає ледь не кожен українець. А ледь не кожен американець знає, що одна нога Статуї Свободи стоїть на розбитих оковах.

Статуя Свободи, що у Нью-Йорку – національний пам'ятник США, символ свободи, демократії та справедливості. Богиня свободи тримає факел у правій руці й табличку в лівій із датою прийняття Декларації про незалежність США.

Жак-Ів Кусто

«30-го июля шхуна «Константин» вышла в море для описи. [...] Каждый из нас с любовью и энергиею занимался своим делом, ставя на второй план лишения и опасности, с которыми оно было сопряжено». Так керівник Олексій Макшеєв розповідає про Аральську описову експедицію 1848-49 років, до якої його друг Тарас Шевченко був долучений як художник. Ця цитата також добре описує ставлення Кусто до справи його життя – вивчення «блакитного континенту».

Жак Ів Кусто – французький дослідник Світового океану, режисер, винахідник, мандрівник, розробник аквалангу.

Локі

«Синові Тарасу із мого хозяйства нічого не треба; він не буде абияким чоловіком: з його буде або щось дуже добре, або велике ледащо; для його моє наслідство або нічого не буде значить, або нічого не допоможе», – такий «заповіт» Тарасові залишив його батько.

Схожі слова міг адресувати і цар Асгарду Одін своєму прийомному сину Локі з роду крижаних велетнів. Успадкувати трон міг лише один із братів – Тор чи Локі, тож останній завжди відчував, що живе в тіні брата, і постійно намагався завоювати увагу батька та скинути Тора з престолу.

Локі – персонаж коміксів та фільмів компанії Marvel, бог скандинавської міфології, трикстер та маніпулятор. На різних етапах історії виступає як у ролі суперлиходія, так і супергероя з надлюдськими здібностями.

Людина-павук

Пітер Паркер працював фотографом-журналістом, але його покликання – рятувати світ. Шевченко ж був професійним художником, але його пристрастю, безумовно, була поезія: «Я займався тогдасочинением стихов...

Призвание – и ничего больше!».

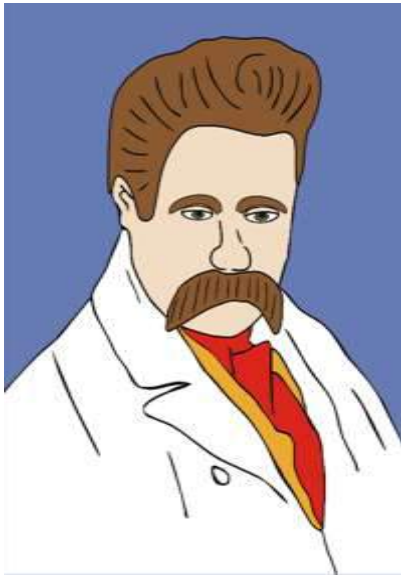
Людина-павук (Спайдермен) – супергерой коміксів та фільмів компанії Marvel, підліток, який бореться зі злочинністю завдяки суперсилі, отриманій після укусу радіоактивного павука.

Спок

Завданням містера Спока на службі зіркового флоту було пояснити, навчити та полегшити космічну місію недосвідченим землянам. Шевченко ж допомагав в освіті «українським землянам»: 1861 року за свій кошт він видав «Буквар Южноруський» для початкового навчання грамоти у недільних школах.

Спок – інопланетянин (наполовину вулканець), вигаданий персонаж науково-фантастичного телевізійного серіалу «Зоряний шлях», член команди зорельота «Ентерпрайз». Характерна риса Спока – холодна раціональність та беземоційність.

ЕлвісПреслі

Король рок-н-ролу ЕлвісПреслі полюбляв яскраве сценічне вбрання, навіть давав своїм костюмам імена. Та мало хто знає, що Шевченко також був неабияким франтом під час свого навчання у Петербурзі. За словами друга Івана Сошенка, він «часто їздив на вечори, гарно вдягався, навіть із претензією на «*commeilfaut' nics*» (елегантність). Одне слово, на деякий час у нього вселився світський біс... Шуба єнотова, ланцюжки не ланцюжки, шалі да часи...».

ЕлвісПреслі – американський співак і актор, один із найуспішніших музикантів ХХ століття.

Христофор Колумб

Колумб відкрив Європі Америку, а Шевченко своїм альбомом офортів «Живописна Україна» прагнув відкрити для Європи історію, традиції та побут рідного народу: «...мне кажется, будь моя родина самая бедная, начтожная на земле, и тогда б она мне казалась краше Швейцарии и всех Италій».

Христофор Колумб – іспанський мореплавець, першовідкривач Америки.

Фріда Кало

«Я пишу себе, оскільки часто буваю на самоті. І тому що себе я знаю найкраще», – так Фріда Кало пояснювала своє захоплення автопортретами. Шевченко ж успадкував інтерес до самозображення у романтиків. Серед його робіт можемо нарахувати близько п'ятдесяти автопортретів.

Фріда Кало – популярна мексиканська художниця, що зображала місцеву культуру, поєднуючи стилі кубізму, символізму та сюрреалізму.

Боуї

«Я так часто придумував собі новий образ, що сьогодні мені здається, ніби на початку я був розповнілою корейкою», – ця цитата належить Девіду Боуї, якого не дарма називають «хамелеоном рок-музики» за часту зміну візуального стилю.

Тарас Шевченко також обрав для себе образ, із яким і дотепер асоціюється для нас. Це його славнозвісні смушева шапка та кожух. Такий вигляд Шевченка був не лише даниною моді тогочасної української громади в Петербурзі, а й спробою створити мистецький імідж та навіть більше – донести певний соціальний меседж.

Девід Бові – легенда світової рок-музики, співак, продюсер, композитор, художник.

Фантомас

Якби Фантомас був не лише злочинцем, а й поетом – він мав би сотні альтер-его та літературних масок. У Тараса Шевченка ж був єдиний псевдонім – «Кобзар Дармограй», ним він підписував деякі свої листи та повісті.

Фантомас – вигаданий персонаж, геніальний злочинець, що приховує свою особу, один з найвідоміших негативних персонажів французької літератури та кіно. Вперше з'являється в серії романів французьких письменників, а потім у фільмах, серіалах. В Україні відомий за комедійними фільмами з Луї де Фюнесом.

Кенні

«О Боже! Вони вбили Кенні! — Паскуди!» Після смерті Тараса Григоровича швидко почали ширитись чутки про те, що насправді поет живий. Ніби в його могилі у Каневі заховані ножі та зброя для підняття повстання, а Шевченко лиш чекає слушного моменту для нападу.

Ця міфологізація у стилі культу «бога, що помирає та воскресає» здійснювалася звичайними людьми, які цитували пророчі поезії напам'ять та були впевнені у нерозривному зв'язкові долі Шевченка з долею України.

КенніМаккормік – персонаж мультсеріалу «Південний парк». Особливістю Кенні є те, що він дуже часто помирає, але наступної серії знову з'являється у сюжеті, немов і не було нічого.

Горобець капітан

Усі знають, що улюблений напій пірата – ром. Джек Горобець – не виняток. Шевченка за цією схемою також можемо назвати піратом, адже, за спогадами друга, він міг полюбляв випити кілька склянок чаю з ямайським ромом за день.

Капітан Джек Горобець – головний персонаж та протагоніст кінофраншизи «Пірати карибського моря», образ якого на екрані блискуче втілює Джонні Депп. Відомий своїми витівками, дотепністю, вмінням обманювати, авантюристю та гострим розумом.

Ходок

«Минули літа молодії. Холодним вітром од надії уже повіяло. Зима! Сиди один в холодній хаті, нема з ким тихо розмовляти, ані порадитись. Нема, анікогісінько нема! Сиди ж один, поки надія одурить дурня, осміє... Морозом очі окує, а думи гордії розвіє, як ту сніжину по степу! Сиди ж один собі в кутку...», - напевно, такі ж емоції, схожі на шевченкові, відчували і герої «Гри престолів» з наближенням Білих блукачів.

Білі блукачі – вигадана раса з серіалу та серії книг «Гра престолів», могутні чаклуни з льоду. Вбивають усіх на своєму шляху, а мертвих воскрешають до лав своєї армії, приносять із собою зиму та холод.

Хоробре серце

«Вороги можуть забрати наші життя, але ніколи не заберуть нашу свободу», – ці слова ватажка шотландців, головного героя фільму «Хоробре серце», можна багато в чому вважати метафорою життя Тараса Шевченка. Десять років служби в армії на засланні, заборона писати, малювати і повертатися в Україну не похитнули його ідейних переконань: «Я так її, я так люблю мою Україну убогу, що проклену святого Бога, за неї душу погублю!»

Вільям Воллес – національний герой Шотландії та борець за її незалежність від Англії. Мел Гібсон зіграв роль Вільяма Воллеса у фільмі «Хоробре серце» 1995 року

Чорний

«У нас тепер афро-американський актор, чудеса виробляє на сцені. Живого Шекспіра показує», – так Тарас Шевченко схвально відгукувався про талант актора Айри Олріджа, з яким познайомився у Петербурзі 1858 року. Здається, що спільного могло бути між українським поетом та афро-американським актором? Та вони стали хорошими приятелями. Шевченко навіть намалював портрет Айри, який експонується в Національному музеї Тараса Шевченка.

Гоголь

Вони не зустрілися жодного разу за життя, хоч і жили в одному місті, мали багато спільних знайомих та часто перегукувались у творчо-ідейній площині.

«Я всегдочитал Гоголя с наслаждением...», – писав Тарас Шевченко. Саме до нього звернена поезія «Гоголю» 1844 року: «Ти смієшся, а я плачу, великий мій друже...».

Бендер

Ексцентричний робот Бендер має цікаву здатність – під впливом магнітного поля він втрачає контроль та починає співати народні пісні.

За свідченням друзів, Шевченко дуже любив співати. Голос мав приглушений, трохи хрипуватий, та з високими верхніми нотами – скоріш за все тенор, а може, баритон. Тарас співав сам та в компаніях, веселих та сумних пісень, найбільше любив народну творчість. «Мою матір особливо зачаровував Шевченко своїми співами: ходить, бувало, по залі, заклавши руки назад, опустивши вниз свою думну голову; шия зав'язана шарфом, вираз обличчя сумний, голос тихий і тонкий; мати, бувало, плаче від його пісень», – згадував Тарасів друг Пантелеймон Куліш.

Бендер – герой мультсеріалу «Футурама», робот, затятий крадій, брехун та п'яниця, часто втягує друзів у неприємності.

Бетмен

Якщо бачите маску кажана та чорний плащ, то не сумнівайтеся – перед вами Бетмен. Особливий плащ був і у Шевченка. У роки навчання в Петербурзі Тарас придбав неймовірно дорогий та скандально модний плащ-макінтош та ще довго тішився цією обновкою. Через десятиліття після того, вже на засланні, Шевченко зображує себе на березі Аральського моря з сумкою, капелюхом та саморобним плащем, одягненим на голе тіло.

Бетмен – вигаданий персонаж, нуарний супергерой з коміксів, мультків та фільмів, який бореться зі злочинцями. За маскою Темного Лицаря ховається Брюс Вейн – мільйонер та розумник.

Рік

У майбутньому подорожі у стилі «Ріка і Морті» точно стануть реальністю, а 200 років тому Шевченко найчастіше був змушений подорожувати просторами Російської імперії. Найбільш плодотвими для Тараса Григоровича стали три подорожі Україною – 1843 року (привозить свою «Катерину» Григорію Тарновському), 1845 року (закінчує створення збірки «Три літа») та 1859 року (мріє купити землю та оселитися назавжди в Україні, та план руйнується через арешт).

Рік Санчез – герой американського мультсеріалу «Рік та Морті», ексцентричний та схиблений вчений-соціопат, який подорожує паралельними світами та планетами разом із онуком Морті.

Kiss

Sex, Drugs&Rock-n-Roll – справжнє гасло рок-культури, а гурт «KISS» називають однією з найуспішніших бендом в історії рок-музики. Шевченко, на жаль, не мав можливості почути їх, але поцілунків він точно не цурався. Тарас не був обділений увагою жінок – він неодноразово хотів одружитися (наприклад, з акторкою Катериною Піуною та своєю останньою любов'ю – ЛикереюПолусмак), та мрія завести сім'ю так і не здійснилась, як у справжньої рок-зірки.

KISS – американський культовий рок-гурт, відомий фірмовим гримом учасників та видовищними концертними виступами.

Пушкін

«НовиестихотворенияПушкина и Шавченки», – саме таку назву мала перша «зустріч» двох національних поетів-романтиків, а точніше їхній спільний збірник творів, виданий в Лейпцигу 1859 року.

Пушкін Олександр – культовий російський поет, творець сучасної російської літературної мови.

Йода

Шевченкове «В своїй хаті своя й правда, І сила, і воля», – майже перефраз до відомого «Хай буде з тобою Сила». Можливо саме Сила, ця метафізична енергія, яка оточує і пронизує все живе у Галактиці, допомогала Тарасу в непростих життєвих ситуаціях обрати бік Світла чи Темряви.

Магістр Йода – персонаж всесвіту «Зоряні війни», вчитель, один із найрозумніших та найсильніших джедаїв.

3. Спільне обговорення. Отже, осучаснення чи спалювання?

4. Висвітлення проєкту «Квантовий стрибок» у засобах масової інформації, суперечки у соціальних мережах. Чому така реакція?

Осучаснення, наруга, діалог: чому виставка «Квантовий стрибок Шевченка» нікого не залишила байдужим <https://bit.ly/3syVQS8>

Виставку з портретами Шевченка скасували у Львові та Вінниці <https://bit.ly/38P4c01>

Тарас Шевченко крізь прозір 2019: що робити зі смушевою шапкою <https://bit.ly/3srsncZ>

5. Стереотипи та міфи про Шевченка. Які відомі стереотипи та міфи про Шевченка ви знаєте? (земляна хата, в якій він народився, зображення як старого дідугана, ловелас тощо) Як, на вашу думку, цей проєкт підтверджує чи, навпаки, розвінчує міфи та стереотипи про відомого Кобзаря?

Стереотипи та міфи про Шевченка

6. Підсумки. Для підведення підсумків пропонуємо вам скористатися онлайн-інструментом Mentimeter. Залиште свої враження про нашу позакласну годину. Напишіть 3 прикметники про те, якою вона була.

Тема: Маніпуляції в медіа

(Розробники: Б. Комзол, В. Шевченко, Д. Сіліна, М. Ярошенко, М. Вакула
Методисти: доц. О.О. Лілік, доц. О.В. Сазонова, к.п.н. С.М Гергуль.)

Вікова група: учні 8-9 класів

Тривалість 1 година

Мета: навчити учнів базовим компетентностям інфомедійної грамотності; поглибити знання з онлайн технологій/інструментів; формувати навички фактчекінгу, вміння працювати з фактами і фейками; розвивати критичне мислення учнів, вміння працювати в групах; розширювати їх медійний світогляд.

Форма: позакласний захід онлайн, платформа Zoom

Обладнання: мультимедійна презентація, онлайн-інструменти

Хід заходу

Вступна частина. Привітання, ознайомлення учнів із правила роботи у Zoom, повідомлення теми та мети позакласного заходу.

1. Теоретичний блок «Види маніпуляцій»

Дискусія. Сучасна людина перебуває у вирії різноманітної інформації. Давайте згадаємо, як починається ваш день? Ви прокидаєтесь, і ... (перегляд новин, листування з друзями тощо).

Існує такий вираз «Хто володіє інформацією, то й володіє світом». Як ви думаєте, чому так говорять? А як часто засоби масової інформації маніпулюють свідомістю людини?

Спеціально для проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», що реалізується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств Великої Британії та США в Україні у партнерстві з Міністерством освіти і науки України й Академією Української Преси було створено плакати «Маніпуляції в медіа. Як їх розпізнати». Давайте обговоримо, які ж типи маніпуляцій існують. Але почнемо з того, що існують **факт і фейк**. Факт можна завжди перевірити та підтвердити, а фейк – це неправдиве твердження, яке найчастіше є вигаданим. Також існує **маніпуляція фактами** – відома та неправдива інформації поєднуються таким чином, щоб ввести нас в оману.

Як ви думаєте, для чого це робиться?

Далі існує ціла низка маніпуляцій – це і дезінформація, цензура, прихована реклама, пропаганда, упередження, клікбейт. Давайте обговоримо, чим вони відрізняються одне від одного.

3. Факти та судження. Також з метою маніпуляції журналісти, політики часто застосовують судження. Коли поруч із фактами подається особиста думка людини.

ФАКТ VS СУДЖЕННЯ

 ФАКТ	СУДЖЕННЯ
Те, що існує в реальності, відбулось і зафіксоване	Особиста думка людини, яку можна підтвердити або спростувати
Цифри, дати, події, статистика, документальні докази, природні явища	Думки, оцінки, припущення, міркування, відчуття, прогнози, сподівання
Об'єктивний - має місце сам по собі	Суб'єктивне - передає точку зору людини

Можна довести та перевірити (те, що може бути підтверджено іншими фактами)	Не можна перевірити
Є незмінним	Може змінюватись

Проект розроблено в рамках проекту «Вісник із розумної, соціальної демократії», який фінансується РНБО України за підтримки Європейського Союзу та Українського агентства з розвитку української мови. Проект виконавця та організатора: Інститут «Демократія та права людини» (IDPL) у партнерстві з Українським інститутом суспільних досліджень (UIC). Дані матеріали розроблені за підтримки Європейського Союзу та Українського агентства з розвитку української мови.

Корисні матеріали:

Як відрізнити факт від судження? <https://bit.ly/3nLDpWQ>

Вправа «Знайдіть неправильне у факті».

Подано 5 фактів про Україну, в кожному з яких неправильний один компонент. Учням пропонується перевірити ці факти та замінити неправильний компонент правильним.

- Найменший бокал шампанського виготовлений в Україні.
- Найглибша станція метро у світі – «Хрещатик» у Києві.
- Хрещатик найдовша головна вулиця в Європі.
- Перша гасова лампа винайдена у м. Запоріжжя працівниками аптеки «Під золотою зіркою» Ігнатієм Лукасевичем та Яном Зехом у 1853 році.
- Найдовша печера України носить назву « Песимістична».

Вправа «Факт чи судження».

- Битва під Пилявцями пройшла у вересні 1648 року. (факт)
- Т. Г. Шевченко - геніальний поет і талановитий майстер живопису.(судження)
- Моя сестра – найрозумніша. (судження)
- У Середньовіччі посилився вплив католицької церкви у країнах Західної Європи. (факт)
- Татари організовували спустошливі набіги на українські землі.(факт)
- Київ більший за Львів. (судження)
- Найбільшою в плані номіналу монетою в історії була монетка з Туреччини, в 100.000 турецьких лір. (факт)

Корисні матеріали.

Онлайн-курсз медіаграмотності<https://verified.ed-era.com/ua>

Підсумок.Для підведення підсумків пропонуємо вам скористатися онлайн-інструментом Mentimeter.

Тема: Правила поведінки в мережі Інтернет

(Розробники С. Чуйченко, Т. Янголь
Методист к.п.н. С.М. Гергуль)

Вікова група: учні 7-8 класів

Тривалість 40-60 хвилин

Мета: розширити та поглибити знання учнів про культуру поведінки в мережі Інтернет; сприяти обізнаності учнів щодо поведінки у соціальних мережах; формувати нетерпимість до проявів агресії в Інтернеті; навчити виявляти толерантне відношення до дорослих та однолітків у соціальних мережах та месенджерах; мотивувати поширювати цю інформацію серед однолітків.

Форма: позакласний захід онлайн, платформа Zoom

Обладнання: мультимедійна презентація, онлайн-інструменти

Хід заходу

Вступна частина. Доброго дня! Раді вас вітати на нашому позакласному заході! Сьогодні на вас чекають цікаві завдання та багато корисної інформації!

Щоб наша робота була успішною, одразу давайте домовимося про виконання нескладних правил:

1. Слухати уважно та поважати думку інших
2. Активно брати участь у обговоренні та інтерактивах.

А також давайте проговоримо правила поведінки під час роботи на платформі Zoom.

Отже, Інтернет став важливою частиною нашого життя. Ми проводимо в середньому від двох до шести годин на добу «онлайн». Тож, важливо знати та дотримуватися правил користування Інтернетом та соціальними мережами.

II етап. Основний.

1. Мозковий штурм (робота в міні-групах)

Із розвитком глобальної мережі наш звичний спосіб життя дуже змінився. Розширились межі наших знань і досвіду. Величезна кількість інформації чекає вас повсюди і дуже впливає на ваше виховання та сприйняття навколишнього світу. Але, ми з вами знаємо, що будь-яка медаль має дві сторони. Так і мережа Інтернет має як позитивний, так і негативний вплив на наше життя.

Зараз ми пропонуємо вам об'єднатися у дві команди (розподіл відбувається автоматично в Zoom) та скористатися онлайн-інструментом jamboard. **Ваше завдання:** перша група перелічує основні переваги мережі Інтернет, друга група – недоліки.

Обговорення виконаної справи. Акцентуємо увагу на тому, що часто переваги можуть ставати недоліками. Наприклад, вільна та доступна інформація може містити загрозу (шахрайство) та спричиняти втому.

2. Опитування. На екрані ви побачите декілька висловлювань. Спробуйте аргументувати вашу точку зору стосовно даного питання:

1. Інтернет має необмежені можливості дистанційної освіти. І це добре!
2. Інтернет – це глобальний рекламний ресурс. І це добре!
3. Спілкування в Інтернеті - це погано, тому що дуже часто воно заміняє реальне.
4. Інтернет магазини – це погано, тому що є найбільш популярним видом шахрайства в Інтернеті.
5. У Інтернеті можна дізнатися відомості про людину (місце проживання і адреса електронної пошти, номер мобільного телефону).

Корисні матеріали:

Переваги та недоліки інтернету <https://bit.ly/3p4K8gd>

Інтернет: плюси та мінуси <https://bit.ly/35NoK7z>

3. Небезпека кібер-булінгу

Соціальні мережі та месенджери дають можливість спілкуватися один з одним без обмежень у часі та просторі. Однак, не завжди це спілкування є приємним для обох сторін. Напевно, ви вже не один раз чули поняття «Булінг» або навіть ви або ваші друзі були жертвами кібер-булінгу.

Кібер-булінг – це одна із форм переслідування підлітків. З метою кібер-булінгу створюються фейкові сторінки у соціальних мережах або електронна пошта.

Зараз ми пропонуємо вам переглянути відео на цю тему.

Про кібербулінг для підлітків <https://bit.ly/3p4KH9P>

Як боротися з булінгом: поради для дітей <https://bit.ly/3oRLavz>

4. Інтернет-залежність

Як було сказано раніше, ми проводимо значну частину свого дня у мережі. Це може призвести до психологічної та фізичної залежності. На екрані ви можете побачити основні ознаки залежності.

- Повне поглинання інтернетом
- Потреба у збільшенні часу проведеного онлайн
- Виникнення проблем у відносинах з сім'єю або однолітками
- Залежність настрою від Інтернету

Якщо ви помічаєте за собою подібні ознаки, то варто задумати, чи правильно ви користуєтесь мережею.

Корисні матеріали:

Інтернет-залежність чи саморозвиток: технології в умовах цифрового світу <https://bit.ly/2Kmszdv>

7 мультфільмів для школярів про інтернет-залежність <https://bit.ly/3nQUQFh>

III етап. Заключний.

Отже, ми розібрали основні проблеми, які виникають при незнанні правил користування Інтернет мережею. Зараз ми пропонуємо вам разом зробити пам'ятку «Правила користування мережею Інтернет». Давайте використаємо інтерактивну дошку Padlet.

Висновок: Інтернет – невід'ємна частина життя кожної сучасної людини. Але для того, аби користування ним безпечним та приємним – необхідно дотримуватися деяких правил. Сьогодні на уроці ми ще раз в цьому переконалися. Сподіваємося, розроблені вами правила та отримані знання дозволять вам стати більш впевненим та свідомим інтернет-користувачем. Дякуємо за увагу!

Тема: "Вступ до медіаграмотності. Безпечний Інтернет»

Вікова група: учні 6-7 класів

Тривалість 40-60 хвилин

Мета: розширити й поглибити знання про безпечний Інтернет та соціальні мережі, сприяти обізнаності учнів про небезпеки, які існують в Інтернеті та соціальних мережах і про шляхи їх подолання, мотивувати популяризувати цю інформацію серед однолітків, розвивати уважність, спостережливість, мовленнєві навички, пам'ять, виховувати етичне спілкування між товаришами, дорослими, молодшими друзями.

Форма: позакласний захід онлайн, платформа Zoom

Обладнання: мультимедійна презентація, онлайн-інструменти

Хід заходу

Вступна частина.

Доброго дня, учні! Сьогодні на позакласній годині ми поговоримо із вами про безпечний Інтернет. Наше спільне завдання – не відмовитися від нього, а навчитися отримувати максимум користі та знати як захистити себе. Сучасний Інтернет може стати одним із механізмів нашого розвитку, а не стіною, яка заважає бачити всі барви життя.

III. Основна частина виховної години

Ми живемо в епоху інформаційних технологій, які увійшли у життя кожного з нас. Ніхто не заперечуватиме, що тепер Інтернет відіграє важливу роль у житті людей. Просто вражає, скільки часу у нас забирає Інтернет.

Дискусія: Для чого ви використовуєте інтернет? Скільки часу ви проводите за комп'ютером, ноутбуком, планшетом, смартфоном? Чи заважає вам це, чи, навпаки, допомагає?

Отже, будучи настільки залученими у це медіа поле Інтернету, ми маємо розуміти, як необхідно себе поводити, знати певні правила, тобто бути освіченим з цієї теми, бо вона стосується кожного з нас. Це і називається медіаграмотність – бути грамотним в інформаційному світі та інфомедійній сфері.

З Інтернету ми отримуємо максимум інформації як для навчання, так і для задоволення власних потреб, цікавості, чи просто спілкування з друзями і знайомими. А чи замислювались ви колись, наскільки по різному кожен із нас сприймає всю інформацію? Тож давайте спробуємо в цьому переконатися.

Вправа «Сніжинка». Для виконання цієї вправи я прошу вас приготувати аркуш паперу, заплющити очі, уважно слухати та виконувати мої команди.

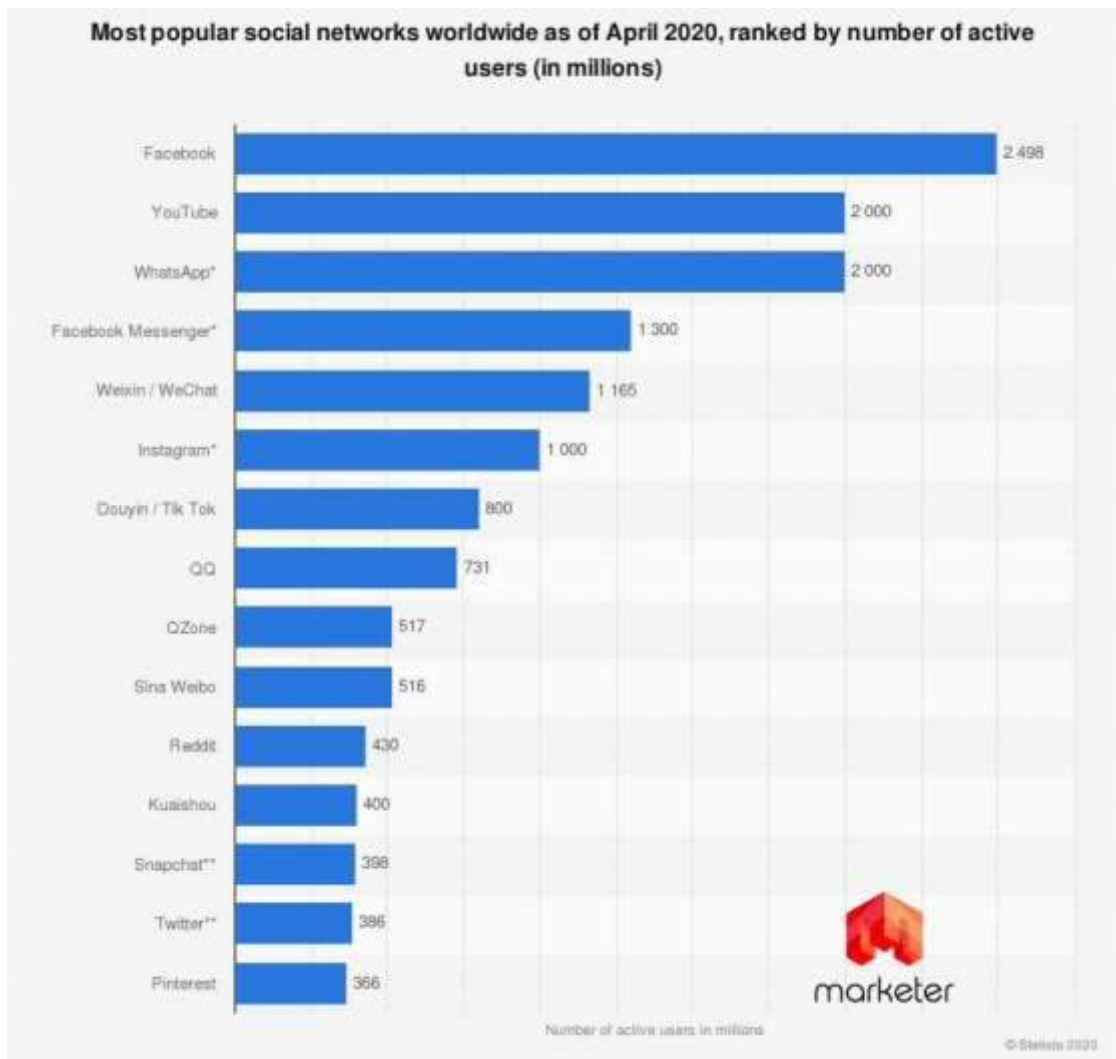
Обговорення. Уважно подивіться на те, що у вас вийшло. Ви усі чули однакову інструкцію, мали виконувати однакові дії, проте результат у кожного вийшов свій. Чому так сталося?

Висновок: Тож тепер ви розумієте, що будь-яка одна і та ж сама інформація може сприйматися взагалі по іншому різними людьми. На це впливають власні фільтри, орієнтири, упередження тощо.

Сучасні підлітки частіше дізнаються про всю інформацію саме з соціальних мереж. І ви це підтвердили під час нашої дискусії. Тому ми хочемо дізнатися, які соціальні мережі ви використовуєте найчастіше? (відповіді учнів)

Давайте подивимося на статистику statista.com

А тепер я пропоную вам скласти нашу власну статистику серед учнів вашого класу.

Опитування: Якою соціальною мережею я користуюся найчастіше?
<https://bit.ly/3oOxG3T>

Отже, ми бачимо, що кожен із вас (*а можливо не всі*) має власний аккаунт у будь-якій мережі, що робить вас постійними користувачами. Але чи вся інформація, яку ми отримуємо, є корисною? (відповідають на питання)

Перегляд та обговорення відео.

Соціальні медіа як джерело новин <https://bit.ly/39II4F4>

Вправа «Поради для наших друзів щодо поведінки у соціальних мережах». Давайте складемо поради разом.

1. Приватна інформація.
2. Надійний пароль, двоступенева аутентифікація.
3. Достовірність інформації, яку я збираюся поширювати
4. Друзі (кого додавати, як відслідковувати тощо)
5. Чемність та вихованість
6. Зустрічі (перевіряти інформацію щодо організації, аудиторії, для якої вона проводиться, чи вимагають організатори особисті дані тощо)
7. Покупки (завжди перевіряти аккаунти, читати відгуки, не переказувати кошти одразу тощо)

Обговорення. Крім маніпулювання нашою свідомістю, збирання даних, формування інформаційної бульбашки, **існує ще одна загроза**, яку несуть із собою соціальні медіа та інтернет.

Чи є серед нас такі учні, які люблять просто посидіти, іноді навіть годинами, біля телефону чи комп'ютера, передивляючись відео чи меми?

Чи ви чули щось про кліпове мислення? Якщо ні, то ми розповімо вам.

Коли людина сприймає інформацію дуже довгий час за допомогою маленьких відео, мемів з короткими текстами чи постів під фото у Інстаграм, у неї формується таке мислення. Людина більше не може в повній мірі

сприймати довгий текст, як наприклад художню літературу, зникає посидючість та сприймання інформації протягом певного часу.

А як ви гадаєте, чи важливе те, що зникає при кліповому мисленні, під час навчання? **(відповіді)**

Тому необхідно розвивати власну пам'ять та мислення, щоб навчатися і зростати людиною з широким світоглядом та в майбутньому змінити світ!

І, звичайно, коли ми говоримо про інтернет, ми маємо говорити про безпеку.

Які ризики використання інтернету існують?

Корисні матеріали:

Безпечний інтернет <https://bit.ly/35Nbxva>

VIII. Підведення підсумків уроку.

Дякуємо вам за увагу та активність. Сподіваємося, що ви будете використовувати правила та станете найосвіченішою молоддю, що користується соцмережами безпечно!

Тема: "НЕТИКЕТ. Спілкування по-новому?"

Вікова група: учні 8-9 класів

Тривалість 40-60 хвилин

Мета: познайомити учнів із поняттям «нетикет», розвивати комунікативні навички та навички цифрового спілкування у мережі, мотивувати популяризувати цю інформацію серед однолітків, розвивати уважність, спостережливість, вміння користуватися онлайн-інструментами навчання.

Форма: позакласний захід онлайн, платформа Zoom

Обладнання: мультимедійна презентація, онлайн-інструменти

Хід заходу

Вступна частина. Вітаємо, учні. Сьогодні наш позакласний захід буде присвячений темі «Нетикет». Скажіть, чи знайоме вам таке поняття?

Нетикет

Нетикет (або ще його називають мережевий етикет, інтернет етикет — це формальні правила поведінки, спілкування, традиції у Мережі. Нам відомо, що правила поведінки у суспільстві – етикет, що відбиває уявлення спільноти про особливості мови жестів, словесного спілкування, його риторичного оформлення, про особливості дій, поз, способів пересування, символів поведінки людини в певних ситуаціях. Ми звикли, що є дипломатичний, церемоніальний, військовий, цивільний, діловий, повсякденний, побутовий, родинний, народний, весільний, ритуальний, траурний/поховальний, церковний тощо етикет. Врешті-решт – мовний, без якого будь-який різновид поведінки людей у різних сферах її діяльності неможливий.

Розширення сфер спілкування за рахунок розвитку віртуальної комунікації спричинило вироблення особливих правил поведінки і в Інтернеті, які називають новим словом **нетикет**, або мережевий етикет (від англ. net ‘мережа’ та етикет). Слово насправді з’явилося у 80-х рр. ХХ ст., але досі не було таким відомим в українському обігу. Як і будь-який різновид етикету, нетикет має свої особливості: диференціюють адміністративні, технічні (зокрема оформлення) та психоемоційні, моральні правила поведінки.

Обговорення: Можливо, ви знайомі із такими правилами?

Дійсно, такі правила детально описані на багатьох сторінках Мережі і мало чим відрізняються від усталених норм невіртуального спілкування: чемність, ввічливість, дотримання правил, сформованих у певній мережевій групі.

А усе розпочалося із появи електронної пошти та потреби у такому спілкуванні. За статистичними даними, на кінець 2012 року кількість користувачів електронної пошти вже становила 2,2 мільярди осіб, а інтенсивність електронного листування можна схарактеризувати такою цифрою: 144 мільярди щоденно. Нетикет віртуального писемного спілкування охоплює публічні (форуми, чати, блоги) та приватні (e-mail, інтернет-пейджер і мобільні телефони з SMS) жанри. Оскільки в основі Інтернету лежить

інтерактивність, тобто взаємодія представників спільноти, то питання культури мови як складника нетикету дуже актуальні.

Сьогодні ми можемо говорити про офіційне та неофіційне спілкування в мережі.

Офіційно-ділове спілкування	Неофіційне спілкування:
<ul style="list-style-type: none"> ● пошта (тема, вітання, завершення, впорядкування тощо); ● месенджери ● Googleclass (аккаунт, прізвище, фото або літери тощо)	<ul style="list-style-type: none"> ● соціальні мережі ● стікери та емоджі ● аватарки

Якщо говорити про певні **формальні особливості** писемного інтернет-спілкування, то акцентують увагу на використанні зручних для швидкого читання шрифтів, на бажаному незмішуванні великих і малих літер у повідомленні (наприклад, У МеНеТаКаСАМа), на непереохоченні повідомлення емотиконами, на униканні письма без пробілів, тобто суцільного тексту. Обмежене використання таких графічних знаків, як лапки, крапка з комою (як знака відділення однієї частини складного речення від іншої), – особливість коментарних писемних жанрів інтернет-спілкування.

В епістолярному жанрі е-листування важливі з погляду нетикету кліше-привітання (*Добрий день, шановна Ольго Степанівно, Добридень, Добрий ранок, Добрий вечір/Вечір добрий, Вітаю, Привіт*), кліше-прощання (*До побачення, До наступного листа, З повагою Олександр Мироненко, Зі сподіванням/надією на подальшу співпрацю Соломія Кличко, Чекаємо на відповідь; Будь*), словесні знаки подяки (*Дякую, Вдячний за відповідь, Дякую. Отримав*), кліше-прохання (*Будь ласка, Прошу Вас підтвердити отримання листа*) тощо (<https://bit.ly/3ikY3vZ>)

Також спілкування у мережі поступово набуло своїх специфічних слів. Давайте перевіримо, чи знаєте ви їх?

Ребуси.

флуд – повідомлення у форумах і чатах, що мають великий обсяг і не несуть корисної інформації

спам – повідомлення, що надсилають невідомі Вам люди, без Вашої на те згоди

офтопик – повідомлення не за темою поточного обговорення чи поштової розсилки

флейм – процес, що іноді виникає в Інтернеті, «словесна війна»

Обговорення. Які ще специфічні слова ви знаєте та використовуєте під час спілкування у мережі?

Перегляд та обговорення відео.

Вміння працювати з електронною поштою та електронний етикет <https://bit.ly/2LG7wly>

Отже, які поради були для вас найбільш актуальними?

Скажіть, а хто із вас використовує постійний підпис у листах?

А чи були ви знайомі із функцією автовідповідач до перегляду цього відео?

Чому важливо писати тему листа?

Які листи варто відправляти до теки спам?

Давайте ще раз подивимось на сайт для перевірки електронної пошти:

<http://ua.smart-ip.net/check-email>

ООНЕСКО Україна | ІРЕХ | ЄС | ІО | ІО | ІО | ІО | ІО | ІО

Вміння працювати з ЕЛЕКТРОННОЮ ПОШТОЮ та ЕЛЕКТРОННИЙ ЕТИКЕТ

- Не відправляйте лист з пустою темою листа. Окрема тема має обговорюватись в окремих ланцюжках комунікацій. Не відправляйте відповіді щодо Темі 1 в ланцюжку, створеному для обговорення Темі 2.
- Не забувайте про структуру: вітання, вступу, опису питання чи проблеми і завершення.
- Не допускайте помилок/опечаток в імені адресата
- Пишіть лаконічно: чим компактніше викладені ваші думки, тим краще
- Якщо лист вимагає відповіді, а у вас немає часу на нього відповісти, проінформуйте відправника про те, що ви отримали лист і дасте відповідь, як тільки зможете
- Перед тим, як натиснути "Відправити", ще раз перегляньте уважно лист - на наявність опечаток, неправильно вказаних імен, загальної структури, наявності прикріплених файлів
- Якщо певний лист викликає у вас негативні емоції, перш ніж відповідати емоційно, візьміть перерву для відповіді, погляньте на цей лист "свіжим оком" через деякий час ("правило 24 годин")
- Завжди перевіряйте, чи потрібно на листи відповідати всім, для кого ці листи адресувались чи лише відправнику
- Якщо збираєтесь у тривале відрядження чи відпустку, встановіть автовідповідач на електронній пошті
- Не забувайте ставити підпис

Підсумок. І на завершення нашої позакласної години, давайте переглянемо іще одне корисне відео про правила спілкування у мережі, які створили Абетку нетикету.

Абетка з нетикету <https://bit.ly/366Nms7>

1. Пам'ятайте, що Ви спілкуєтеся з людиною. Золоте правило, що його викладали нам ще в дитячому садку, - не роби іншим того, чого не хочеш отримати від них взамін. Мережа знайомить людей, які, можливо, ніколи б не зустрілися у реальному житті. Але у віртуальному просторі спостерігається набагато менше людяності, ніж в реальному житті. Часто-густо люди зловживають тим, що співрозмовник не може їх бачити, і дозволяють собі речі, яких ніколи не дозволили б в звичайному спілкуванні. Ясно, що можна використовувати Мережу для більш вільного самовияву, однак не варто забувати головного принципу нетикету: усюди в Інтернеті знаходяться люди, і перед тим, як написати щось образливе, варто подумати, чи зміг би я сказати це віч-на-віч. Не слід забувати і про те, що слова у віртуальному просторі фіксуються.

2. Дотримуйтеся тих самих правил поведінки, що і в реальному житті. У реальному житті більшість із нас дотримуються певних законів, іноді через внутрішні обмеження, іноді через побоювання бути спійманим. У віртуальному світі менше шансів "спійматися", і люди часом вважають, що правила поведінки у Мережі менш жорсткі, аніж у звичайному житті. Це помилкове твердження можна пояснити, проте воно залишається помилковим. Стандарти поведінки можуть відрізнятися у різних точках мережевого простору, але вони не більш м'які, ніж в у традиційному спілкуванні. Краще дотримуватися закону як в реальному, так і у віртуальному житті.

3. Зберігайте особистість. Користуючись перевагами анонімності, інші можуть не бачити кольору Ваших очей, шкіри, волосся, - пам'ятайте, що враження про Вас складатиметься з Ваших висловлювань. Не зайвим буде згадати граматику, осмислювати семантичне наповнення висловлювань. Коли хочеться сказати щось, на зразок "мені здається...", "я чув, що...", запитайте себе - а чи не перевірити ще раз достовірність фактів. Недостовірна інформація здатна викликати бурхливий шквал емоцій в Мережі. Не ображайте інших. Будьте терплячі і ввічливі. Не використовуйте ненормативну лексику. Не йдіть на конфлікт заради самого конфлікту.

4. Допомагайте іншим там, де Ви спроможні це зробити. У Мережі дуже ефективно задавати питання, адже їх переглядає багато людей. Навіть

якщо кваліфіковану відповідь дадуть лише кілька "нетизян", загальний обсяг знань у Мережі збільшиться. Обмін досвідом у Мережі - захоплива справа. Та й сам Інтернет виріс з бажання вчених обмінюватися досвідом.

5. Не втручайтесь у конфлікти і не допускайте їх. Флейми - емоційні висловлювання, що часто не врахують думки інших. Це повідомлення, де такт - не найголовніше, а го-ловна мета - викликати реакцію користувачів: "Ну, давай, скажи, що ти насправді про це думаєш?". Чи забороняє Інтернет флейми? Не зовсім. Флейми - стара традиція Мережі (а етикет не проти традицій). Флейми можуть нести задоволення як авторам, так і читачам. А ті, хто отримує флейми, цілком можуть на них заслуговувати. Але етикет проти флеймів, що переростають у війни - серії злобних повідомлень, що ними обмінюються два чи три учасники дискусії.

6. Пам'ятайте про безпеку. Особа, яка вільно, нехтуючи правилами безпеки, викладає на сторінках мережі приватну інформацію, може легко стати мішенню для он-лайн злочинців. Перед тим, як написати щось про себе, варто обов'язково перевірити, чи є безпечним сайт, на якому знаходиться користувач. Якщо адреса сайту починається з HTTPS (HypertextTransferProtocolSecure) – це сайт безпечний. Систему було розроблено компанією NetscapeCommunicationsCorporation для того, щоб забезпечити захист з'єднання. HTTPS використовується в Мережі для чутливих до безпеки комунікацій (платіжні операції, корпоративні логіни тощо).

7. Поважайте право на приватне листування. Неповага до таємниці листування - це ознака поганих манер як у реальному, так і в віртуальному світі. Не забувайте, що навмисне читання електронних листів можна відстежити, а винного покарати. Скажімо, в бібліотечній практиці можуть виникати ситуації, коли недосвідчені відвідувачі самі просять співробітника Інтернет-центру відкрити їх скриньку і роздрукувати якусь інформацію. Наприклад, допомагаючи їм, Ви не читаете чужих листів, не зловживаете своїми знаннями, за-буваєте довірену Вам інформацію, як тільки закрили чужу скриньку. Але не всі такі, як ви. Консультанту необхідно попередити людину про можливі ризики, спробувати показати, як самостійно можна відкрити скриньку і зберегти інформацію для її подальшого друку. У крайньому випадку, можна дати користувачеві пораду не довіряти нікому свого пароля і вводити його самостійно.

8. Пам'ятайте про авторське право. Не оголошуйте інформацію, завантажену з Інтернету, своєю власною. Звісно, Мережа містить величезний обсяг інформації, і спокуса безкарно взяти "шматочок" для себе величезна. Представляти скопійовану з Інтернету інформацію як авторську розробку не лише не чесно, а й незаконно. Крім того, не варто завантажувати і поширювати захищені авторським правом фото-, відеоматеріали, музику без належної оплати, адже це прирівнюється до крадіжки. Звертайте увагу на умови розповсюдження інформації, адже зараз понад 140 мільйонів веб-сайтів використовують ліцензії CreativeCommons (CC), тобто "відкритого контенту". Це найвідоміші і найбільш вживані ліцензії, що поширюються на широкий

спектр творчих робіт - аудіо (музика, звуки, промови), зоб-раження тощо. CC пропонують простий шлях для авторів і митців самим обрати спосіб та умови публікації твору, а для користувачів - чіткі умови використання творчих робіт. Не-від'ємний елемент такої ліцензії - засвідчення авторства (At-tribution, BY). Надалі автор вже може сам обирати, чи дозволяє він створення похідних творів лише з некомерційною метою (Non-Commercial, NC), чи тільки на умовах, що похідні твори будуть ліцензовані такою самою ліцензією (ShareAlike, SA), чи, може, взагалі забороняє створення похідних творів і дозволяє лише використання оригінального твору (NoDerivatives, ND).

9. Не зловживайте своїми можливостями. Деякі "нетизяни" відчують себе професіоналами. Це аси в кожній мережевій грі, експерти в кожному офісі, системні адміністратори у кожній системі. Наділені більшими знаннями чи повноваженнями, ці люди автоматично отримують переваги. Однак це не означає, що вони можуть ними користуватися. Наприклад, системні адміністратори не повинні читати приватні поштові повідомлення, а модератори форумів чи спільнот - впливати на перебіг та результати конкурсів або опитувань.

10. Вчіться пробачати помилки іншим. Кожен колись був новачком. Якщо ви помітили помилку, повідомити про неї краще приватно. Не будьте зарозумілими і гордовитими. Іноді можна демонструвати нетикет, порушуючи його.

2.6. Навчання протягом життя

МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ СЦЕНАРІЇВ ДЛЯ РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП

(Розробники: Я. Митрофанова, М. Савеко, Т. Логвін, О. Шевчук
Методисти: доц. Л.В. Городнича, доц. М.В. Ольховик)

Тема: «Що треба знати про соціальні мережі?»

Вікова група: 18-25

Тривалість 1 година

Мета: навчити учасників тренінгу розрізняти факти та фейки, розвивати критичне ставлення до будь-якої інформації, що з'являється в соціальних мережах. Сформувати стійкість до впливів та фактчекінг.

Форма: тренінг (офлайн)

Хід заходу

Вступна частина: вітальне слово.

Опитування / анкетування: Можливо комусь здається, що ви вирости в соціальних мережах і точно знаєте про всі підводні каміння медіа?(так, ні, напевно); Я впевнена, що майже ніхто з присутніх не очікує ніякого підступу з боку улюблених Facebook, Instagram та Twitter (звичайно, сумніваюсь, можливі).

Небезпека №1 недостовірність інформації

Фейк (від англійського слова fake) – це підробка, фальшивка. Або, іншими словами, вигадка, брехня.

Фейки є різними за формами, методами передачі, змістом, тому виникла потреба їх класифікувати.

За методом поширення фейки є: масмедійні фейки (які створюють спеціально для ЗМІ і через них поширюються) і мережеві чутки (коли поширюють чийсь видумку через соціальні мережі).

За формою: фотофейк, відеофейк і фейковий журналістський матеріал.

Але в чому ж небезпека фейків? Яка шкода від неправдивої інформації або відфотошопленого фото? Пропоную переглянути відео щоб зрозуміти що дійсно небезпека існує.

Режим доступу: <https://cutt.ly/kjEy1hn>

Як відрізнити факт від фейку?

1. Звертайте увагу на джерело. Досліджуйте сайт з новиною, його місію, контактні дані.
2. Звертаємо увагу на лексику: чи не надто емоційний заголовок і сам текст? Чи використані стереотипи, штампи, фрази або зображення, які принижують або ображають когось?
3. Читайте весь матеріал. Заголовки бувають обурливими, для привернення уваги.
4. Перевірте, хто автор. Чи реальна це особа? Чи можна йому довіряти?
5. Це точно не жарт? Переконайтеся, що це справді новина, а не сатира.

Ресурси для факт-чекінгу (перевірки інформації) (відображаються на слайді)

Детектор медіа - це багатофункціональна платформа, яка поєднує створення медійного контенту, різнопланові дослідження медійного простору, адвокацію законодавчих і суспільних змін, що стосуються медіа, та медіаосвіту, спрямовану на широку аудиторію.

<https://detector.media/>

Сайт для перевірки фактів **Stopfake.org** - на початку створення основною метою спільноти була перевірка та спростування перекрученої інформації і пропаганди про те, що відбувається в Україні, яка поширювалася у ЗМІ. Надалі Проект перетворився в інформаційний хаб, де аналізується таке явище як кремлівська пропаганда у всіх аспектах і проявах.

<https://www.stopfake.org/ru/glavnaya-2/>

voxukraine.org - незалежна аналітична платформа, заснована після Революції гідності у 2014 році групою висококваліфікованих економістів та юристів, які працюють в Україні і закордоном.

<https://voxukraine.org/uk/category/proekti/voxcheck-uk/>

Історична правда - майданчик для наукових і публіцистичних дискусій навколо історичної політики та політики пам'яті. Дайджест тематичних публікацій - що дозволить не пропустити важливі та цікаві статті вчених, журналістів у паперових та онлайн-ЗМІ.

<https://www.istpravda.com.ua/>

Європейська правда - перший в Україні новинний ресурс, присвячений європейській тематиці. На сайті є аналітика та новини, авторські колонки та експертні дослідження щодо всіх аспектів відносин Києва з Брюсселем та іншими європейськими столицями - і політичних, і економічних, і візових.

<https://www.eurointegration.com.ua/>

База псевдосоціологів - тут зібрані дані про 101 псевдосоціологічну службу та 176 прихованих піарників, які оприлюднювали або коментували сумнівні результати протягом останніх 15 років. По кожному подається довідка та історія їхньої діяльності.

<https://texty.org.ua/d/socio/>

Вправа «Факт чи Фейк?»

Обладнання: картки з новинами

Інструкція

Об'єднати учасників в 4 групи по 3 чоловіки. Роздати кожній групі перелік новин, ваше завдання визначити де факт, а де фейк і вказати як саме учасники дійшли такого висновку, як перевірили інформацію (можна користуватися інтернетом на телефонах). Тривалість роботи 15 хвилин.

Хід проведення

Групи працюють самостійно, тренер підходить до кожної групи та слідкує за ходом виконання. Якщо потрібно підказує як саме дізнатися чи правдивим є твердження.

1. У серпні 2020 Facebook видалив пост Дональда Трампа.
2. Україна набрала стільки кредитів, що тепер віддає половину свого бюджету Міжнародному валютному фонду.
3. Вчені виявили ракову пухлину в рештках динозавра.
4. На дні Маріанської западини знайшли сліди перебування радянських аквалангістів і прапор СРСР.
5. Через дезінформацію про коронавірус за перші три місяці цього року померли щонайменше 800 людей.
6. Netflix знімає бойовик у Києві з Жаном Клодом Ван Дамом у головній ролі.
7. BurgerKing хоче, щоб корови виділяли менше метану і для цього на фермах їх годують лимонною травою.
8. Великобританія прирівняла коронавірус до сезонного гриппу.
9. Собака стала доктором наук в Сполучених Штатах.
10. У Сполучених Штатах хочуть випустити парфуми із запахом космосу.
11. Світовий банк пропонував гроші Олександрю Лукашенку за введення карантину в Білорусі.
12. А песимісти менше живуть, ніж оптимісти.
13. Вологі серветки можна використовувати замість масок.
14. Француз відсудив у роботодавців 50 тис. євро через нудну роботу.

Факт: 1,3,5,6,7,9,10,12,14

Фейк: 2,4,8,11,13

Небезпека № 2 Інформаційна бульбашка

Перебуваючи постійно в інтернеті і слідкуючи за всіма новинами, ми переконані, що все знаємо і в усьому орієнтуємось. Але чи це так?

Що ви знаєте про інформаційну бульбашку?

<https://cutt.ly/EjEukLp>

Вправа №2 «В середині бульбашки»

Обладнання: мобільні телефони

Інструкція

Підготовчий етап: відкрити на мобільних телефонах новини. Кожен учасник, по черзі, називає три перші новини в стрічці та висловлює думку, що вплинуло на їх появу.

Хід проведення

Усі по черзі називають, та аналізують чому на їхню думку саме такі новини з'явилися в їх стрічці.

Що ви можете зробити, аби звільнитися від інформаційної бульбашки?

Пам'ятайте, що інформацію, яку ви бачите, визначають ваші вподобання. **Запитуйте себе:** чому люди можуть мати інші погляди? Як вони підтримують свої переконання? Цілеспрямовано шукайте альтернативну інформацію з різних джерел.

Перевіряйте джерела інформації. Дуже легко забути про перевірку інформації, якщо ви бачите новину, з якою погоджуєтесь, особливо якщо її поширили ваші друзі у Facebook або люди, яких ви поважаєте.

Небезпека № 3. Залежність від соціальних мереж

Опитування (за допомогою дошки і кольорових наліпок).

Згадайте свій типовий день. Ви прокидаєтесь, перевіряєте стрічку новин. Снідаючи, вмикаєте улюблені підкасти або теле-/радіопередачу, водночас переглядаєте погоду в інтернеті, клікаєте на раптові сповіщення чи рекламу. І почалось...

Але чи замислювалися ви, скільки часу проводите в інформаційному просторі протягом дня? Годину? Дві? Три? П'ять? Чи навіть більше? Врахуйте одночасний перегляд телевізора і гортання новинної стрічки. А як щодо пасивного споживання медіа, як-от фоновий шум телевізора чи радіо, яке слухає колега?

Давайте подивимося, яке місце в вашому житті займає медіа.

Вправа «Займи позицію»

Мета: з'ясувати, наскільки багато часу люди віком 18-25 років проводять в соціальних мережах.

Інструкція

Тренер зачитує твердження: якщо воно стосується особисто людини, тоді треба зайняти позицію з права від тренера, біля плакату на стіні «Так». Ті, кого не стосується твердження тренера, займають позицію біля постеру «Ні», тобто зліва. Хто не може визначитися, залишається посередині.

Хід проведення

Тренер зачитує твердження, учасники змінюють позиції, після кожного твердження тренер занотує кількість учасників. Після закінчення вправи

тренер зачитує результати і підсумовує наскільки сильною є залежність в присутніх.

1. Найперше, що я роблю коли прокидаюся вранці – це перегляд електронної пошти та новин друзів в соціальних мережах.

2. За сніданком я завжди «сиджу в телефоні», адже свіжі новини з'являються постійно.

3. Навіть коли гуляю з друзями, не можу надовго відкласти телефон. Постійно переглядаю свіжі пости.

4. Друзі ніколи не ображаються коли я «сиджу в телефоні», вони самі постійно так роблять.

5. Обов'язково публікую фото з вечірок і різних цікавих подій, але це завжди якісні та продумані кадри, ніяких випадкових фото.

6. Публікую всі цікавенькі фото: новий манікюр, вишукана їжа, дивовижна веселка, перший сніг і т.д.

7. Люблю коментувати пости друзів і новини. Вважаю необхідним поділитися своєю точкою зору з іншими.

8. Перед тим як лягаю спати постійно перевіряю новини друзів в соціальних мережах.

9. Я витрачаю значно більше часу онлайн ніж планувала.

10. Я нехтую хатніми обов'язками або виконанням домашнього завдання (якщо студент), щоб більше часу провести в інтернеті.

Далі увагу присутніх звертають на слайд **«залежність від соціальних мере»**:

- Ти нервуєш, якщо опиняєшся без доступу до соцмережі. Відсутність виходу в Інтернет може затьмарити тобі навіть перебування у дуже приємних місцях - наприклад, на курорті, в ресторані, в гостях і т.д.

- Працюючи за комп'ютером, ти завжди онлайн. Навіть якщо це не потрібно для роботи, а перегляд оновлень у стрічці новин кожні п'ять хвилин і зовсім відволікає від основного завдання!

- Вдома ти вмикаєш комп'ютер, щоб бути онлайн, займаючись домашніми справами.

- Поведінка твоїх знайомих у соціальній мережі впливає на твою думку про них. Хто не розміщує фотографії і статуси - напевно нудно живе або потайний, не пише тобі коментарі - не зацікавлений у спілкуванні з тобою, не зареєстрований в соцмережі взагалі ... ЦЕ ЯК ???

- Постійний брак часу на те, на що раніше його цілком вистачало. Ти закинув свої захоплення, давненько не читав книг ...

- Ти пізніше лягаєш спати. А часу все одно не вистачає!

- Ти рідко розмовляєш з друзями по телефону, а ще рідше - бачишся з ними особисто. Тому що залежній від соціальної мережі людині стає простіше написати повідомлення, ніж подзвонити і почути голос. А зустрічатися - так всі зайняті, колись ...

- У тебе в «друзях» багато незнайомих з тобою в реальному житті людей, які просто прислали тобі запит на додавання в «друзі», що, жалко, чи що?

•Іноді ти робиш щось лише для того, «щоб було що викласти»- Робиш красиве портретне фото заради розміщення його на аватарці, робиш фото їжі і т.д.

•Тебе радують коментарі та «лайки» під фотографіями, а їх відсутність може тебе засмутити і навіть образити. Іноді ти ставиш лайк комусь, потай сподіваючись, що він поставить у відповідь лайк тобі ...

Ну як, знайома картина?

Давайте переглянемо відео та дізнаємося чим ця залежність може загрожувати та як з нею боротися?

Режим доступу: <https://cutt.ly/IjEuRch>

Вправа «Врятуй себе»

Інструкція

Серед запропонованого переліку способів боротьби з залежністю (на слайді) потрібно обрати три, які найбільш підходять вам, або запропонуйте свій власний метод. Ви маєте 5 хвилин на роздуми.

Хід проведення

Після коротких роздумів кожен ділиться найбільш дієвими, на його думку, шляхами.

1. Вимкніть сповіщення від соцмереж. Якщо має відбутися щось справді важливе – вам про це і так повідомлять – зателефонують чи напишуть у приватні повідомлення.

2. Facebook показує користувачеві тільки той контент, в якому він зацікавлений. Якщо від поганих новин ви відчуваєте стрес – просто не лайкайте такі новини у своїй стрічці і не підписуйтеся на подібні сторінки.

3. Займіть активну життєву позицію. Почніть проводити свій реальний час за реальними заняттями: запишіться на курси, про які давно мріяли чи почніть бігати. Головне – займіть себе реальними справами. Це перетворить вас з глядача на творця.

4. Пам'ятайте, що красиві фото в Instagram часто оброблені в декількох фоторедакторах. Зворотний бік цих картинок часто не такий привабливий. Тож не вірте сліпо у все, що бачите в стрічці.

5. Вчитися, вчитися і ще раз вчитися. У людей з хорошою освітою рівень стресу від соцмереж набагато нижчий. Все-таки знання – це сила!

6. Задайте собі питання “Навіщо?": Навіщо я постійно заходжую в соцмережі і нескінченно гортаю стрічку новин? Можете знайти на це запитання адекватну відповідь?

7. Проведіть нескладний експеримент: підрахуйте, скільки часу протягом дня ви витратили на соцмережі, чи принесло вам це хоч якусь

користь. Коли ви побачите результат, то усвідомите, як багато годин ви просто “викинули на вітер”, точніше, в Інтернет.

8. Візьміть для себе тайм-аут. Насправді, навіть 2-3 дні буде достатньо для “цифрової детоксикації”. Вимкніть в телефоні доступ до мережі інтернет і спробуйте просто забути про віртуальний світ.

9. Якщо життя без соцмереж вам все-таки не під силу, підпишіться на що-небудь дійсно вартісне: інтернет може бути корисним для розвитку. В соцмережах є багато пабліків, які можуть мотивувати чи навчити. Перед вами необмежені можливості, обирайте те, що найбільше до вподоби: наука, кулінарні рецепти, вивчення іноземних мов чи фітнес-поради.

І пам’ятайте, життя – прекрасне. Реальне, звісно, життя.

Тема: Основні правила фактчекінгу: на телебаченні, у періодичних виданнях, у соцмережах

Вікова група: 30-40 років

Тривалість: 1 година

Мета: Розвивати критичне мислення. Вміти розрізняти жанри журналістських повідомлень. Стійкість до впливів і фактчекінг. Сформувати вміння інформаційної та візуальної грамотності.

Форма: онлайн-тренінг

Хід заходу

Вступна частина (презентація)

У сучасному світі відбувається спотворення фактів, і це злочин проти об’єктивності й точності. Особливо, якщо спотворення відбувається усвідомлено. Щоб захиститися від обману та маніпуляцій, факти потрібно перевіряти. Цей процес у світі називають фактчекінгом. Фактчекінг – єдина зброя проти фейкових новин, неперевічених даних, пересмикувань.

Роблячи будь-яку публікацію, ми очікуємо на реакцію нашої аудиторії, тому і важливо аби реакція не тягнула за собою негативні настрої, ворожнечу, ненависть. Найстрашніше, що такі реакції часто викликають фейкові новини, створені навмисно, новини, які розповсюджуються ботами, псевдо ЗМІ тощо. Серед таких можна виділити:

- газетні качки
- чутки та плітки
- дезінформація (навмисно створена неправдива інформація)
- фейки (навмисне розміщення неправдивої інформації)
- фактоїди (фейкова інформація, обгорнута в оболонку правдивої; створюються псевдо докази та свідчення осіб)
- маніпулятивні пости (заклики до певних дій)
- джинса (небажана реклама)
-

Для прикладу фактоїду наведено гучний пост, навмисно зроблений «Телебачення Торонто» заради експерименту, для перевірки наскільки швидко розповсюджуються фейкові новини.

Тут автори експериментального фейку розповідають про гру “Чорний кінь”, подібну російській грі “Синій кіт”, яка свого часу налякала багато користувачів інтернету. Пост набрав десятки тисяч репостів серед українців.

Такого роду новини можуть сіяти паніку серед населення, а також можуть тягнути за собою притягнення до адміністративної відповідальності. Наприклад, розповсюдження неправдивої інформації про COVID-19, що може спричинити занепокоєння серед населення.

Вправа «Рівень довіри»

Онлайн-інструмент або інше обладнання: googlejumpboard

Інструкція: об’єднатися в команди по 3-4 особи та спробувати вказати ті ознаки, за допомогою яких ми можемо впевнено сказати, що це правдива інформація, а не фейк.

Хід проведення та матеріал

Ще декілька правил фактчекінгу, які можна використовувати під час обговорення учасниками.

НАЗВА ВЕРДИКТУ / ХАРАКТЕРИСТИКА

 ПРАВДА

- наведені спікером в заяві факти, цифрові/документальні дані відповідають дійсності;
- правильно висвітлені причинно-наслідкові зв'язки, інформація є логічною, присутні посилання на джерела.

 НАПІВПРАВДА

- спікер у цілому обізнаний в темі, орієнтується в її особливостях, проте допускає помилки, неточності;
- не до кінця розкриває причинно-наслідкові зв'язки або робить не зовсім правильне їх трактування;
- логіка має певні хиби, висновки загалом правильні, проте можуть бути не коректними і не збігатися в деталях чи часі.

 БРЕХНЯ

- заява містить перебільшення/зменшення даних, гіперболізацію події/явища, що не має під собою реального підґрунтя;
- факти, причинно-наслідкові зв'язки, логіка — викривлені;
- маніпулятивно акцентується увага на потрібних аспектах заяви, «заводяться в тінь» незручні деталі;
- використовуються неіснуючі чи спотворені дані з посиланням на джерела, які не мають жодного відношення до озвученої спікером теми.

Основна частина

Вправа «Факт – не факт»

Інструкція: перегляньте твердження. Встановіть, яке з двох тверджень є фактом.

Хід проведення та матеріал

Комплекс пірамід в Гізі побудували древні єгиптяни.	Піраміди будували атланти / інопланетяни / єгиптяни з допомогою інопланетян / представники невідомої древньої цивілізації.
Петро прийшов на готовеньке. Мідний вершник, Ісакієвській собор, Олександрійський стовп-спадщина «цивілізації богів».	Санкт-Петербург заснований 27 травня 1703 року першим російським імператором Петром I.
Сталін готував операцію «Гроза»: планував наступ на Європу. Німеччина напала, щоб захиститися	Німеччина напала на СРСР 22 червня 1941 року без оголошення війни.

від загроз з боку СРСР. Гітлер випередив Сталіна на 2-3 тижні.	
Наша планета має кулясту форму. Точніше, фігура Землі - еліпсоїд обертання або геоїд.	Земля пласка. Гравітації немає. Замість Антарктиди – крижанастіна. Небо - скляний купол, азірки - декорації.

Факт– це реальна подія; явище, підкріплене надійними свідченнями; те, що сталося або відбувається.

Вправа «Аналіз фотографій»

Онлайн-інструмент або інше обладнання: фото з мережі інтернет

Хід проведення та матеріал:

Найбільш поширений і, в той же час, найбільш легкий для спростування тип -фото фейк. Зазвичай визначити правдивість тієї чи іншої картинки в інтернеті можна протягом декількох секунд, але, як виявляється, величезна кількість користувачів не вмють це робити і відразу вірять кожному «сенсаційному» фото.

Інструкція: перегляньте фото та заголовки до них, чи це фейк? Яким чином ви будете перевіряти фото?

1)

Кабан пливе на плоті до Луцька

Правильна відповідь: насправді фото зроблено в селі Вепр у Польщі. Автором фото є Г. Ковальська, яка й сфотографувала кабана.

Фігуру кабана придумали в селі Вепр багато років тому і використовують як туристичний магніт для популяризації й розвитку сільради. Пліт прикріплено на якорі поблизу берега на місцевому озері, проте одного разу він відплив далі, і вийшли ці “сенсаційні” фото.

2)

Сирійський хлопчик спить на могилах своїх батьків

Правильна відповідь: це фото входило в арт-проект 25-річного Абдулі Азіза аль-Отаїбі з Саудівської Аравії. Він хотів показати, що любов дитини до батьків вічна. За його словами, фото не має ніякого відношення до гуманітарної кризи в Сирії.

3)

Статуя Свободи під час урагану Сенді

Правильна відповідь: це статуя Свободи у фільмі «Післязавтра» - саме звідти і взяли цей кадр.

Для розпізнання фотофейка є кілька способів. Якщо ви використовуєте браузер GoogleChrome, вам досить лише клікнути по підозрілому зображенню правою кнопкою миші і вибрати пункт «Знайти це зображення в Google».

Якщо ви користуєтеся іншим браузером, в якому за замовчуванням немає функції пошуку за зображеннями, можна встановити для цього спеціальний плагін, таких багато. Наприклад, дуже добре працює плагін

«Whostolemypictures». Він цікавий тим, що вмiє шукати як в кожній з відомих систем Google, Yandex, TinEye, так і в усіх одночасно.

Вправа «дезінформація на ТБ»

Інструкція: проаналізуйте витримки з новин. Доведіть, що цю інформацію не можна вважати достовірною.

Хід проведення та матеріал:

Огляд подачі інформації про зниклих альпіністів на Ельбрусі (подача матеріалу ТРК "Україна", РІА Новини, "Інтер")

ТРК "Україна" 10:51

Сьогодні продовжаться пошуки групи російських та українських альпіністів, які зникли 9 травня при сходженні на Ельбрус, повідомляє УНІАН. В пошуковій операції у горах Кабардіно-Балкарії беруть участь понад 50 рятувальників. Одного альпініста знайшли – у нього серйозні обмороження. Врятований вказав, де можуть перебувати його товариші, зазначивши, що усі вони живі.

РІА Новини

У Кабардіно-Балкарії триває пошук українських і російських альпіністів, що зникли під час сходження на Ельбрус, повідомили в МНС РФ.

"Протягом 9 і 10 травня пошук здійснювався групами рятувальників Ельбрусського пошуково-рятувального загону, пошуково-рятувального підрозділу "Нальчик" і альпіністами Санкт-Петербурзької школи інструкторів", - сказали в МНС. До робіт залучали 36 людей і чотири одиниці техніки. "Пошук результатів не дав", - сказав співрозмовник агентства. Сьогодні для пошукових робіт при сприятливих метеоумовах буде задіяно гелікоптер Мі-8.

За інформацією одного з альпіністів, знайденого рятувальниками на висоті 2200 метрів, приблизно о восьмій годині вечора 9 травня у зв'язку з погіршенням погоди група почала спуск, розбившись на четвірки й об'єднавшись з групою з чотирьох українських альпіністів. Останнім місцем стоянки альпіністів була скеля Пастухова (висота близько 5000 метрів).

Подробности ТК Інтер (11 мая 2006 12:49)

Спасатели обнаружили на Эльбрусе тела еще двух пропавших альпинистов, сообщили в Южном региональном центре МЧС России.

Ранее были найдены тела пяти альпинистов. Их личности пока не известны.

Висновки: Як ми бачимо, що з трьох джерел інформація про загиблих альпіністів не співпадає. Якщо ТРК "Україна" повідомляє 11.05. 2006, що знайшли одного альпініста, то РІА "Новини" зазначають, що спочатку пошук не дав результатів, і тут же кажуть, що 9.05 ввечері знайшли одного альпініста. А Інтер 11.05. о 12:49 (в співвідношенні з повідомленням ТРК "Україна" теж 11.05 на годину раніше) повідомляє, що знайшли ще 2 зниклих, і подає інформацію (9-11.05), що були знайдені тіла 5 альпіністів.

Учасники мають 1) назвати ознаки, які насторожують уже при читанні цієї інформації 2) шляхи пошуку достовірних свідчень щодо цієї події

Заключна частина

Рефлексія

Мета: проаналізувати користь тренінгу з медіаграмотності

Онлайн-інструмент або **інше** **обладнання:**

<https://www.mentimeter.com/>

Інструкція: опишіть нашу зустріч трьома прикметниками.

Тема: Психічне здоров'я і протидія булінгу

Вікова група: 41-55 років

Тривалість 1 година

Мета: Розвивати навички соціальної толерантності

Форма: онлайн

Хід заходу

Вступна частина (2-5 хв.)

Інформативна довідка від тренерів (презентація):

Тема сьогоднішнього тренінгу «Психічне здоров'я і протидія булінгу».

Перше що треба зазначити, що таке булінг?

Булінг — це агресивна та вкрай неприємна поведінка однієї дитини або групи дітей по відношенню до іншої дитини, що супроводжується постійним фізичним і психологічним тиском.

Всі ми знаємо, що нині булінг є досить поширеним явищем у школах, університетах і загалом у середовищі підлітків. Але потрібно зазначити, що боулінг може стосуватися не тільки дітей і молодих людей, а також людей середнього віку. Дорослі люди, які часто сидять у соціальних мережах, коментуючи деякі пости, можуть стикатися із негативною реакцією оточуючих, негативними коментарями у відповідь, непорозумінням. Також, боулінг може бути не тільки направлено на них, але й від них. Тобто, дорослі люди можуть виступати булерами своїх дітей, коментаторів в інтернеті тощо. Корінь проблеми завжди треба шукати у психічному здоров'ї та соціальних каталізаторах, як поганого так і гарного настрою. Так як більшість аудиторії працює, для початку пропонується всім пройти тест «Професійне вигорання».

Вправа 1. Онлайн-тест «Професійне вигорання»

Мета: виявити фізичний та духовний стан людини

Онлайн-інструмент або **інше** **обладнання:**

<https://cutt.ly/wjEibyM>

Інструкція: Зайти на сайт, пройти тест, поділитися своїми думками щодо отриманого результату, правда це чи ні, обговорення.

Наприклад: людина читає тезу «постійне роздратування на близьких», ставить галочку, і так до кінця тесту, потім опитуваний бачить результат (один із нижче наведених), якщо людина бажає поділитися результатом або висловитися щодо конкретної тези, то починається обговорення (хвилин 5-10)

Ознаки професійного вигорання

Очевидна порада для вас – відпустка. Але під час відпустки треба забезпечити собі повне відключення від робочих питань і навіть від перевірки пошти. Якщо нічого не відчуваєте, почуваєтеся порожньо і розбитими, в апатії та без сил, тоді допоможе тільки зупинитися й відновлюватися стільки, скільки буде потрібно, – місяць, два або більше. Якщо симптоми збігаються із симптомами клінічної депресії, – варто звернутися до психотерапевта.

Ознаки ранньої стадії професійного вигорання

- Стежте за режимом сну, фізичними навантаженнями та регулярністю харчування.
- Більше спілкуватися з близькими. Розповідайте родичам або друзям про свої складнощі та проблеми, не носіть все всередині.
- Встановіть хоча б мінімальні правила, щоб сформувати відчуття контролю над ситуацією. Наприклад, фільтруйте тематику: "Ось такі матеріали я не беру, завжди відмовляюся від такої теми!" Це не завжди можливо реалізувати, але це дійсно допомагає.

Основна частина

А тепер учасникам пропонується пригадати ситуації, з яких важко було знайти вихід, або реакція була не відповідна, і потім ця ситуація обдумувалась протягом всього дня. Для обговорення учасники об'єднуються в групи.

Вправа 2. «Що робити»

Онлайн-інструмент: Використання платформи jamboard

Інструкція: Об'єднати учасників у групи по 4 чоловіки. Кожній групі дати ситуацію. Учасники повинні зазначити на віртуальній дошці як би вони вирішили ситуацію, зреагували. На дискутування у групах дається 5 хвилин, потім той, хто проводить тренінг, виводить дошки на екран і кожна група представляє свою ситуацію та дії. Спільне обговорення 5-7 хвилин.

Ситуації:

- Ви запостили фото з літнього відпочинку у купальнику, з'явилися коментатори-булери, які почали писати про вашу вагу, зовнішній вигляд, вік і підсумували, що вам треба постити фото квіточок і саду.
- Ваша дитина зробила пост у Інстаграм та поширила його у Фейсбук на тему, як їй погано, її ніхто не розуміє. Ваші колеги та друзі прочитали його, почали вам писати, що ви не слідкуєте за своєю дитиною (прямий булінг вас та вашої дитини).
- Ви побачили пост про перейменування вулиці, написали коментар, що не згодні з рішенням міської ради, розпочалася сварка у коментарях.
- Жіночка переконує у коментарях молоду дівчину, що щастя жінки – це діти та сім'я, і якщо вона цього не розуміє, то в неї не вистачає розуму та досвіду.

Вправа 3 «Знайдіть помилку»

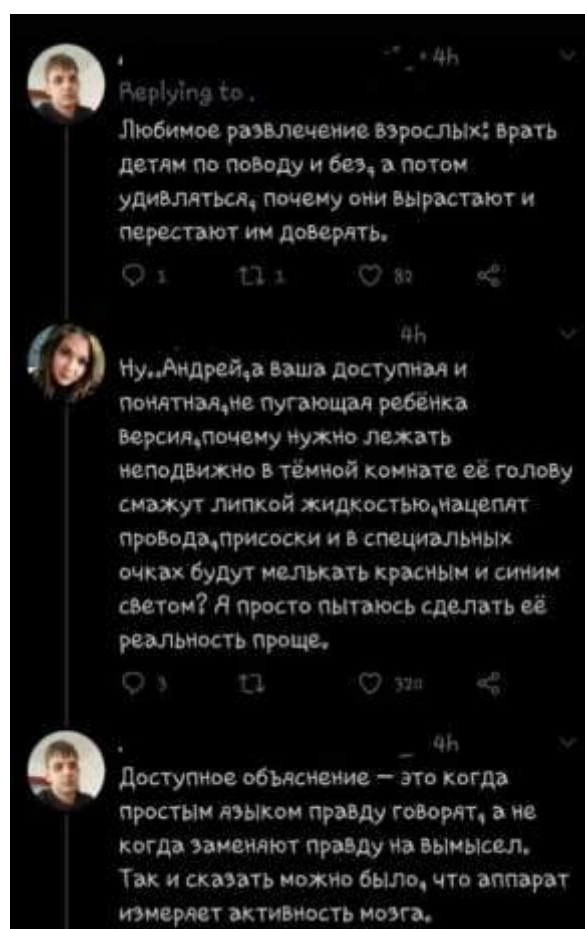
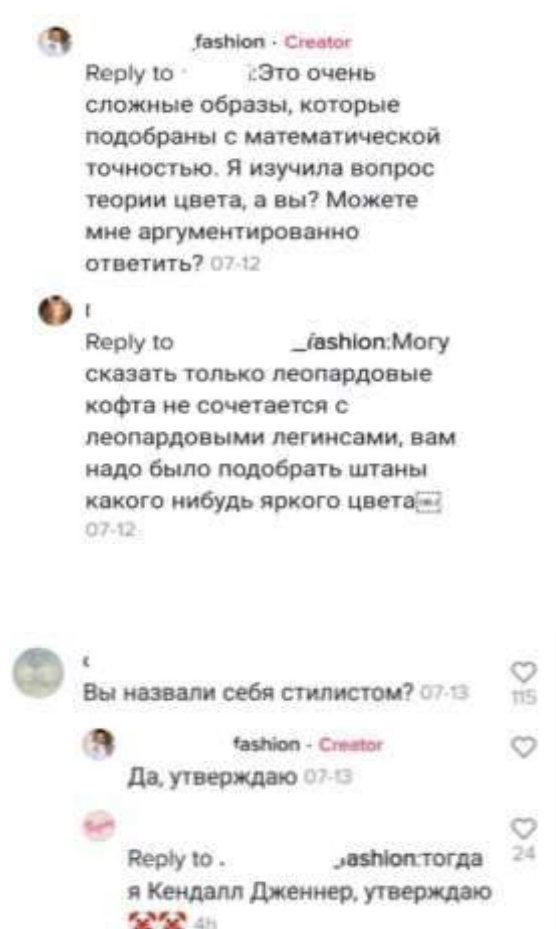
Пропонується схоже завдання, але тепер оцінювати та аналізувати ситуацію будуть всі разом. Як розпізнати диванних критиків в інтернеті, та які коментарі можна вважати такими, що поважають вибір людини.

Мета: відрізнати соціальну толерантність і відкритий булінг, неповагу коментатор_ки/автор_ки

Онлайн-інструмент: Zoom

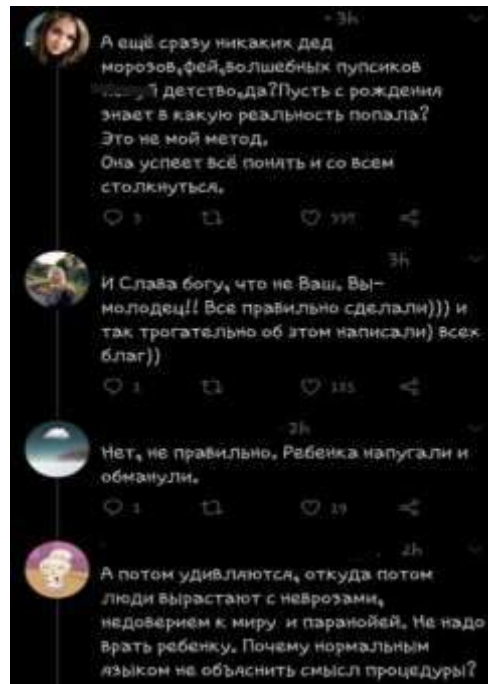
Інструкція: На екрані показується скріншот коментарів з соцмереж. Завдання: оцінити висловлювання коментаторів і реакції автора. Обговорення кожної з ситуацій (10-15 хвилин).

Ситуація 1. – жіночка виклала відео, де підбирає одяг під певну тематику. Чи толерантно прокоментувала дівчина це відео на першому скріні та на другому? Чи адекватно зреагувала авторка відео?

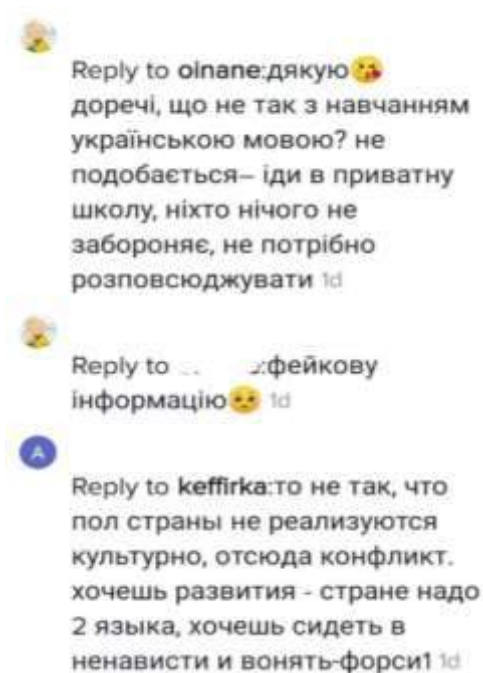

Ситуація 2. – Жінка поділилася досвідом походу до лікаря із дитиною. Коментарі є як позитивні, так і ті, які заперечують її методи пояснення процедури дитині.

Ситуація 3. – людина запостила відео, де люди коментують на камеру, що російською мовою не навчають в загальноосвітніх школах, а тільки українською, і це погано. Автор_ка відео пропонує приватні школи, де батьки можуть обирати мову навчання.

Вправа 4. «Вірно/невірно»

Інструкція: тренер зачитує ситуацію-тезу, завдання учасників визначити вірно чи невірно поведуть себе герої ситуацій. «НЕ обговорення», коротка відповідь «вірно» або «невірно» (5-7 хвилин).

Матеріал:

1. Дитина побилася в школі, прийшла додому із синцями. Мама кидається допитувати «що,де,коли,хто,як». Після вибиття інформації агресує на дитину «а взагалі-то, а краще б, а чо ти так, а чо ти не так». В кінці дзвонить негайно директору школи.?????
2. Діти побилися у школі, винуватого знайшли, батьки винуватого замість пояснення ситуації та обговорення, вдома б'ють дитину за те, що та зганьбила їх перед усім класом.
3. Дитина отримала погану оцінку, батько починає порівнювати із Васею з сусіднього провулку, таким чином принижує досягнення своєї дитини.
4. Дівчина пофарбувала волосся, її бабця це побачила на автобусній зупинці, коли та її зустрічала, та почала кричати, що вона ганьбить всю сім'ю своїм виглядом.
5. Дівчину кинув хлопець, вона пішла заплакана жалітися мамі, мама сказала «Ну і не потрібен такий, нехай зустрічається з іншою. Хочеш сходимо у кафе або у кіно? Чи посидимо вдома, замовимо щось смачненького або пограємо у щось?»
6. Дитина поділилася своїми ідеями щодо вибору університету, батьки навели 1001 приклад, що це не нормальна і не прибуткова професія, таким чином змусивши її змінити свої погляди.

Заключна частина

Об'єднати учасників у групи і в якості висновку кожна група пише поради людям середнього віку, які активно сидять у соціальних мережах, що їм потрібно робити у певних ситуаціях.

Вправа 5 «Висновки»

Онлайн-інструмент: Використання платформи padlet

Інструкція: Об'єднати учасників у групи. Кожній групі дати по ситуації, до якої вони повинні написати поради (5 хвилин).

Ситуації:

- Як реагувати на агресивні коментарі
- Що робити якщо ваша дитина піддається булінгу
- Що робити, якщо хочеться написати поганий коментар

Тема: Медіаграмотність. Тренінг.

Вікова група: 30+

Тривалість: 1 година

Мета: посилення стійкості громадян перед дестабілізуючою силою впливу неправдивої інформації. Розвиток критичного мислення. Стійкість до впливу та фактчекінг.

Хід заходу

У першій частині тренінгу, а саме при виконанні першої вправи учасники, як у відомій дитячій грі, передають почуте по ланцюжку і вчаться шукати додаткову інформацію з інших джерел. Далі, в основній частині, група вивчає приклади статей і визначає, які з них правдиві, а які містять недостовірну інформацію. І на завершення, учасники проводять аналіз новин.

Вкінці тренінгу необхідно провести опитування з приводу корисності та інформаційності цього виду роботи.

Вступна частина (15 хвилин)

Вправа «Зіпсований телефон».

Мета: Розуміння того, як важливо знати джерело інформації і як легко - особливо в умовах цейтноту - упустити щось істотне при передачі інформації: ввести оточуючих в оману, спровокувати чутки.

Обладнання: Проектор, звукові колонки. Після вправи можна показати текст репортажу з американського радіоспектакля по книзі Герберта Уеллса «Війна світів» і включити для учасників фрагмент цієї інсценівки. Можливе проведення вправи без допомоги техніки: в цьому випадку текст лунає в кінці заняття - або його читає тренер.

Інструкція, хід проведення та матеріал: Тренер просить учасників об'єднатися в групи по 3-5 чоловік і пропонує одній з груп залишитися в аудиторії, а інші залишають приміщення.

Тренер читає текст історії першій групі й просить переказати її наступній за 60 секунд (він засікає час).

В аудиторію запрошуються інші учасники - і група, що отримала інформацію з «першоджерела», переказує інформацію. Друга група викладає інформацію третій, третя - четвертій і т.д.

Остання група розповідає всій аудиторії «історію в деталях». Учасники дізнаються, що залишилося від первісної історії після низки переказів.

Тренер читає / показує текст «репортажу» на екрані та проводить дискусію на тему того, чому при переказі історії відбувається спотворення інформації, чому не тільки редакціям, але і медіаспоживачам слід користуватися інформацією з кількох джерел.

Питання для учасників:

- Чому краще один раз побачити, ніж сто разів почути?
- Чи втрачається інформація, коли її передають, - і як?
- Як змінюють / упускають інформацію мас-медіа, переписуючи тексти один у одного?
  - Чому відомі джерела краще, ніж анонімні, а названий - краще неназваного?
  - Як перевіряти достовірність джерел?

Після обговорення тренер може звернути увагу учасників на те, що вони могли записувати почуті розповіді та уточнювати інформацію (як правило, в процесі гри цього не відбувається). У фіналі тренер повідомляє, що в якості першоджерела був використаний сюжет книги Герберта Уеллса «Війна світів» (див. у додатку 1 з матеріалами).

Поради тренеру: Перед вправою потрібно підготувати текст репортажу (роздрукувати або показати на екрані).

Важливо пояснити, що навіть достовірне джерело (улюблене видання або телеканал, відомий ньюсмейкер або експерт) може з різних причин спотворити інформацію або бути введеним в оману. Грамотний медіаспоживач повинен звертати увагу на те, чи посилається журналіст на джерела, які це джерела, яке їх походження. Пам'ятати, що назване джерело завжди краще «інформованого джерела» і «анонімного джерела». Якщо в якості джерела виникають сумніви, необхідно пошукати інші та зрозуміти, наприклад, чи потрапила новина в інформаційні агентства та інші медіа (і які саме).

Матеріали: Додаток до вправи

джерело: <https://cutt.ly/tjEiM25>

Радіопостановка «Війна світів» за однойменним романом Герберта Уеллса прозвучала в формі репортажу на радіо і була включена в тканину звичайного новинного ефіру: на початку години було оголошено про початок вистави, потім пролунав прогноз погоди, а потім почався концерт, який був перерваний терміновим повідомленням - вищевикладеною історією з усіма «Включеннями» реального кореспондента і інтершумом типового документального матеріалу (крики, шум машин і ін.). Радіоінсценіровка вийшла в ефір CBS 30 жовтня 1938 року. Автор радіопостановки журналіст Орсон Уеллс, який став згодом відомим кінорежисером («Громадянин Кейн»), став знаменитий як людина, яка налякала Америку.

Текст фрагмента інсценування «Війна світів»

Ви їдете в машині і слухаєте радіо. Ефір переривається, і лунає голос ведучого.

Ведучий. Тільки що ми отримали повідомлення, що в обсерваторії Принстона професор-астроном повідомив про надзвичайно дивні яскраві спалахи на поверхні Марса. За його словами, від Марса в сторону землі рухається якесь незвичайно велике тіло. На зв'язок з нами тільки що вийшов наш кореспондент, він повідомляє про падіння поблизу села Гроверс-Мілл (що за вісім кілометрів від Принстона) гігантського метеорита з Марса.

Кореспондент. Це величезний кратер, тут багато жертв, юрби цікавих, їх розганяє поліція. Поруч зі мною фермер, на полі якого впаав метеорит.

Фермер. На моє поле впаав метеорит! Сусіди вбиті, худоба загинула, урожай пропав.

Кореспондент. Стривайте! Це не метеорит - це величезний металевий циліндр, у нього повільно піднімається масивна кришка. З-під кришки з'явилися дивні істоти, вони спускаються на землю і витягують з циліндра незрозуміле обладнання. Боже! Це ж зброя! Вони направляють промені й все навколо знищують - перетворюють на попіл.

Ведучий. Алло! Ви мене чуєте? Алло! За даними інформаційних агентств, влада стягнула до Гроверс-Мілл регулярні війська, які оточили місце падіння циліндра марсіан. Командувач підрозділом зажадав терміново звільняти територію, де можуть початися бойові дії з марсіанами. У свою чергу міністр внутрішніх справ закликав до спокою. «Армія і поліція все контролюють», - це його слова.

Кореспондент. Марсіани застосували свою зброю, спопеливши армійське оточення і село. Всюди горять будинки. Безліч трупів. Всі люди тікають, намагаються сховатися ...

Голос. Гей, є тут хто-небудь? Є тут ...

Зв'язок обривається. Джерело?

Основна частина (20 хвилин)

Вправа: «Коли фейк маскується під правду»

Онлайн-інструмент або інше обладнання: Проектор, за допомогою якого можна показувати ознаки псевдонауки у статті, книзі, телепередачі, веб-сайті. Можливе виконання вправи без використання техніки; у цьому випадку потрібно підготувати роздруковки з текстом.

Інструкція, хід проведення та матеріал: Тренер об'єднує учасників у пари та роздає їм тексти статей.

Це можуть бути декілька видів повідомлень, одне з яких — правдива інформація, а інші — фейки.

Завдання для учасників: прочитати тексти і виділити слова, що вказують на достовірність фактів, або ті, що викликають сумнів. Зрештою учасники мають вирішити, які з текстів правдиві, а які ні.

Після виконання завдання одна з пар озвучує свій результат. Інші учасники, що отримали той самий текст, доповнюють чи спростовують виголошену відповідь (як варіант: пари з однаковими текстами можна об'єднати у групи).

У процесі дискусії тренер ставить учасникам додаткові питання:

1. Чи було для Вас складно визначити недостовірну інформацію?
2. Чи Ви проводили додаткову перевірку недостовірної інформації? Де і як?
3. Чи вплинув науковий/науково-популярний характер тексту на складність завдання?
4. У яких джерелах і чому можна найчастіше зустріти псевдонаукову інформацію?
5. Для кого є вигідним розповсюдження наукових фейків?
6. Чи вплинули на Ваше рішення висловлювання інших учасників?

Допоміжні Матеріали:

Пам'ятка

Ознаки псевдонауки в статті, книзі, телепередачі, веб-сайті.

- Дивні регалії автора.
- Виступаючий фахівець має вчений ступінь в одній галузі науки, а «відкриття» робить зовсім в іншій.
- Вживання словосполучень: «офіційна наука», «офіційна парадигма».
- Постійні претензії до наукової спільноти.
- Підвищена емоційність, апеляція до почуттів, а не до розуму.
- Надмірна глобальність узагальнень і безапеляційність суджень.

Використання слів «ніхто», «ніколи».

- Серед джерел, які використовуються автором, переважали не наукові праці, а популярні видання.
- Недбалість / помилки, наприклад, в латинських або географічних назвах.
- Використання дуже простої логіки при вивченні складних об'єктів / явищ.
- Апеляція до «очевидності».
- Використання аргументів «від політики» або «від релігії».
- Відсутність конкретики.
- Незгадування альтернативних гіпотез

Заключна частина (20 хвилин)

Вправа «Неповні новини: небезпека маніпуляції»

Онлайн-інструмент або інше обладнання: роздруківки новин.

Інструкція, хід проведення та матеріал:

Тренер пропонує учасникам новини для аналізу. Аналіз проводиться на основі правил новинної журналістики, згідно з якими новина повинна відповідати на шість запитань: Хто? Що зробив? Де? Коли? Чому? Яким чином? Учасникам необхідно перевірити, чи на всі питання новина дає повну і зрозумілу відповідь. Також учасники визначають, на які з цих питань новина

не дає відповіді. Необхідно уточнити, чи міститься в новині вказівки на відсутність відповіді (наприклад, «точна кількість жертв невідома»).

Після виконання завдання тренер обговорює з учасниками результати аналізу новин. Учасники відповідають на питання (див. Розділ «Допоміжні матеріали»), розповідають про неповноту новин. Тренер підводить підсумок, говорячи про вплив неповноти інформації на уявлення аудиторії про події.

Поради тренеру: Для вправи необхідно знайти новини з правдивою або неправдивою інформацією. Можливо, варто шукати їх в ЗМІ, які відомі маніпуляціями, скандальними новинами і «вкидання» неправдивої / неточної інформації.

Можна ускладнити завдання, запропонувавши учасникам знайти неповні новини в новинній стрічці поточного дня.

Можна запропонувати знайти і проаналізувати новини різних видань, присвячених одному і тому ж інформаційному приводу.

Допоміжні матеріали

Питання для учасників

1. Як ви вважаєте, чому автор упустив саме ці факти або не став відповідати саме на ці питання?

2. Які ще джерела можна було б використовувати в новині?

3. Чи є в новині цитати? Якщо так, чи потрібні ці спікери для розуміння того, що відбувається?

4. Якщо новина описує конфлікт, чи наведені в ній думки всіх сторін конфлікту? Якщо ні, то чия думка упущена?

Пам'ятка для учасників

1. Не вимагайте від автора енциклопедичного викладу - новина за визначенням повинна бути короткою.

2. Систематизуйте роботу. Якщо ви виконуєте ускладнену версію завдання (кілька новин на одну тему), складіть таблицю.

3. Зверніть увагу на те, що в ідеальній новині більшість відповідей повинно міститися вже в першому абзаці.

Приклади новин

Джерело: <https://cutt.ly/KjEoqyA>

У Рівному не змогли обрати голову облради, депутати майже щогодини просили оголосити перерву

2 грудня в м. Рівне відбулося перше засідання обласної ради нового 8-го скликання, під час якого мали обрати голову облради.

Про це повідомляє "[Сфера ТВ](#)".

Після офіційної промови і вручення тимчасових посвідчень новообрані депутати повинні були обрати голову Рівненської облради, а також його заступників.

Однак, майже кожен годину депутати від різних партій просили оголосити перерву. Спочатку її попросив экс-голова облради Олександр Данильчук, який тепер є депутатом партії "Сила і честь". Через півгодини перерву попросив лідер фракції "Батьківщина" Микола Кучерук. Ще через годину перерву попросив Юрій Липський зі "Слуги народу".

Після цього тимчасовий головуєчий, депутат "Батьківщини" Микола Драганчук оголосив ще одну перерву на півгодини, тому що лідери фракцій взагалі не можуть ні про що домовитися.

За більш ніж 3 години перерв ніяких домовленостей депутати не досягли, тому Драганчук закрит сесію.

Як повідомляють кореспонденти видання, депутат від "ЄС" Сергій Кондрачук вимагав змінити тимчасового головуєчого на сесії, а також зменшити кількість президії з п'яти до трьох представників від партій, які набрали найбільшу кількість виборців і продовжити сесію.

Джерело: <https://cutt.ly/DjEoy44>

НБУ планує запуск власної електронної валюти

Національний банк України планує випускати власні електронні гривні. Регулятор розробляє варіанти, як можна буде використовувати нову валюту в Україні.

НБУ ініціював зміни до законодавства для того, щоб ввести визначення "цифрових грошей" і зробити можливим випуск власних електронних грошей. Команда українського регулятора виділила для себе декілька варіантів можливого використання е-гривні, але пошук відповіді триває, розповів голова відомства Кирило Шевченко у своєму [Facebook](#).

"Ми сконцентровані на аналізі можливих юз-кейсів, з огляду на потреби учасників ринку, споживачів і провідний світовий досвід. Водночас ми звертаємо увагу на можливий вплив електронної гривні на макроекономічну і фінансову стабільність, забезпечення яких є мандатом Національного банку", – розповів Шевченко.

Запровадження електронної гривні передбачає створення платіжної інфраструктури для її звернення на ринку. Обсяги інвестицій і робіт залежать, в тому числі, від того, які завдання буде вирішувати е-гривня.

"Водночас Національний банк позитивно оцінює можливість випуску цифрових грошей, які в еру загальної діджиталізації здатні стати рівноцінним еквівалентом звичайної гривні" – підсумував голова НБУ.

Підсумки тренінгу

Висловіть враження від тренінгу на дошці padlet.

ПІСЛЯМОВА

Коли у 2015 році Світлана Гергуль та Марина Ольховик розпочинали власне навчання в якості тренерів з медіаграмотності у Проєкті «Програма медіаграмотності для громадян» під чуйним керівництвом команд АУП, IREX та Stop Fake за підтримки Міністерства закордонних справ та міжнародної торгівлі Канади (DFATDCanada), ніхто з них не передбачав ані можливих перспектив для своєї викладацької роботи, ані такої тривалої дружньої співпраці з Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) і Академією Української Преси. Восени 2019 року команда із 10 викладачів філологічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка стали учасниками прекрасного проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконує Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії у партнерстві з Міністерством освіти і науки України й Академією української преси. Протягом жовтня-грудня 2019 року та Зимової школи у січні 2020 року для них відбулося інтенсивне навчання щодо формування власної інфомедійної грамотності, опанування цифрових інструментів навчання, оволодіння сучасними формами та методами викладання та імплементації інфомедійної грамотності у предмети.

Влітку 2020 року почалася цікава складна робота над проєктом гранту колективом викладачів філологічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка у рамках грантової програми міжнародного проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». Світлана Гергуль, Лариса Городнича, Наталія Деркач, Ольга Лілік, Марина Ольховик, Олена Сазонова, Тетяна Чередник стали тими натхненницями, які, опанувавши всі тонкощі інфомедійної грамотності, запустили цей механізм у рамках власного проєкту «Інфомедійна грамотність: навчись сам – навчи інших».

Основна ідея гранту «Викладач-студент-учень-активна громада-щаслива нація! Інфомедійна грамотність: навчався сам – навчи інших!» спеціально була придумана для філологічного факультету, адже ми змогли не тільки навчити студентів інфомедійній грамотності, але й дати їм інструменти і супровід щодо втілення цього гасла у школах міста і області, куди вони прийшли на виробничу практику в якості майбутніх учителів і вихователів. Цей Порадник став результатом плідної со-творчості колективу викладачів, студентів філологічного факультету та учнів шкіл міста і області, тому всі вправи перевірені на практиці, всі сценарії проведені та апробовані, а результати непередбачувано цікаві та надихаючі.

Окремо хочемо подякувати колегам, адже в рамках грантової програми відбулася трьохденна медіашкола для студентства міста Чернігова, де активну

участь брали студенти психолого-педагогічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, студенти Національного університету «Чернігівська політехніка» і студенти Академії державної пенітенціарної служби України. Всі справи медіашколи представлені у Пораднику і можуть бути цікавими знахідками для будь-якого активного заходу для молоді і не тільки.

Гімнастика для очей

Робота під час навчання та дистанційного навчання за комп'ютером вимагає напруження зорових м'язів, що призводить до розсіювання загальної уваги, швидкої втоми очей, тому доречно проводити між завданнями якісь вправи для розслаблення очних м'язів. Пропонуємо деякі з них.

Вправа 1. ШТОРКИ

Швидко і легко покліпай очима протягом 2 хвилин. Це сприяє покращенню кровообігу.

Вправа 2. ШПИГУН

На кінчик носа ставимо пальці, слідкуємо за ними, водячи кінцівкою. Вправу потрібно виконувати кілька хвилин поспіль.

Вправа 3. ПОДВОЄННЯ

Витягни руку перед собою, підними один палець вгору і сфокусуй на ньому погляд. Через 3-5 секунд починай згинати руку, не відриваючи погляду від пальця. У точці, де палець почне роздвоюватись, потрібно зупинитися й постояти так кілька секунд.

Вправа 4. ПАЛЬМІНГ

Рівно сядь і розслабся. Заплющ очі і щільно прикрий їх долонями (пальці можна перехрестити на лобі). Важливо, щоб були відсутні щілинки, які пропускають світло. Давити на очі не треба. Тепер опусти повіки і порелаксуй так кілька хвилин. Зараз твої очі не просто заплющені, а й додатково захищені долонями від світла. Це сприяє повному розслабленню очних м'язів та дає їм трішки відпочити.

Вправа 5. МАСАЖ ДЛЯ ОЧЕЙ

Трьома пальцями кожної руки легко натисніть на верхні повіки, через 1-2 секунди зніміть пальці з повік. Повторіть 3 рази. Покращує циркуляцію внутрішньоочної рідини.

Вправа 6. ХУДОЖНИК

Малюй очима різні фігури – квадрати, кола, трапеції, ромби – усе, що спаде на думку. Можеш навіть спробувати намалювати портрет у повітрі, просто рухаючи очима. Виконуй ці вправи щодня мінімум 2-3 рази на день – тільки в цьому випадку ти відчуєш їх цілющий ефект.

Проект сьогодні

656 шкіл / 2411 вчителів / 25 ІППО / 21 ЗВО / 1225 викладачів

 <p>Середні загальноосвітні навчальні заклади</p>	 <p>Інститути післядипломної педагогічної освіти</p>
 <p>Онлайн освіта (E-learning)</p>	 <p>Педагогічні факультети закладів вищої освіти</p>

КОМПЕТЕНТНОСТІ, що розвиває проект

Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність

<h4>МЕДІАГРАМОТНІСТЬ</h4> <ul style="list-style-type: none"> ☑ Розуміти, інструменти медіа: відеореєстратори, журналистизм і стандарти журналістики ☑ Вміння аналізувати контент у різних типах медіа ☑ Розуміння пошуків, джерел, авторитету ☑ Вміння аналізувати типи висловлення ☑ Вміння аналізувати рекламу: розуміння її впливу на суспільство, комерційна, публі, політична (телевізійна) 	<h4>КРИТИЧНЕ МІСЛЕННЯ</h4> <ul style="list-style-type: none"> ☑ Вміння ставити питання ☑ Вміння об'єктивно оцінювати інформацію ☑ Вміння оцінювати та інтерпретувати події ☑ Вміння проводити паралелі з теперішнім часом ☑ Вміння аналізувати першоджерела та приклади події 	<h4>СОЦІАЛЬНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ</h4> <ul style="list-style-type: none"> ☑ Вміння диференціювати та прогнати шкідливі аргументи ☑ Вміння диференціювати і прогнати стереотипи (дискомунікації) ☑ Чувство етичного спілкування 	<h4>СТІЙКІСТЬ ДО ВПЛИВІВ, ФАКТЧЕКИНГ</h4> <ul style="list-style-type: none"> ☑ Вміння ідентифікувати тривіальні пропаганди ☑ Вміння ідентифікувати боти і тролів ☑ Вміння ідентифікувати фальшиві інструменти моніторингу: софтвери, керування контентом, шпідіографію, аналітику: фото, відео, текст, скріншоти (фейк) ☑ Бездіяльність щодо шкідливої інформації (вміння розуміти вплив медіа на наше життя)
<h4>ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ</h4> <ul style="list-style-type: none"> ☑ Вміння ефективно шукати інформацію ☑ Вміння оцінювати та порівнювати джерела та першоджерела ☑ Розуміння авторського права: вільна інформація, ліцензії ☑ Вміння відрізняти факти від суджень ☑ Вміння систематизувати інформацію, аналізувати її вплив на суспільство і культурні цінності 	<h4>ЦИФРОВА БЕЗПЕКА</h4> <ul style="list-style-type: none"> ☑ Моніторинг приватності, розуміння цифрового сліду ☑ Надання з особистою інформацією (профіль, коментарі, лайки, поділилися програмами) ☑ Вміння запобігти ризикам у соціальній мережі (включно з кібербулінгом, хейтом) 	<h4>ВІЗУАЛЬНА ГРАМОТНІСТЬ</h4> <ul style="list-style-type: none"> ☑ Вміння аналізувати фото, відео, галерею, постери, інфографіку, інші візуальні речі 	<h4>ІННОВАЦІЙНІСТЬ, РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ</h4> <ul style="list-style-type: none"> ☑ Вміння створювати свої записи, контент, астронотиса ☑ Вміння використовувати медіа для соціального блага

ЖУРНАЛІСТСЬКІ СТАНДАРТИ

В основі професійних стандартів інформаційної та аналітичної журналістики лежать норми і правила чесного відображення реальності, поваги до істини та права громадянськості на правду, служіння суспільним інтересам. Вони були наголошені в а Декларції принципів професійної поведінки журналіста, прийнятій на II Всесвітньому конгресі Міжнародної федерації журналістів (Бордо, 15-20 квітня 1954 р.) а згодом на XVII Всесвітньому конгресі МФЖ (Нью-Йорк, 2-6 червня 1980 р.).

ОПЕРАТИВНІСТЬ

– максимально швидке висвітлення журналістом актуальних подій із зазначенням часу події та новини.

ТОЧНІСТЬ

– перевіреність та підтвердженість у журналістському матеріалі всіх фактів, цифр, дат, назв, повнота ретельності, неперекрученість слів, цитат, логіки і хронології подій.

ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ

– представлення різних точок зору на подію, надання слів всім сторонам конфліктної ситуації, застосування незалежних експертів. Необхідність уникнення «фальшивого балансу».

ДОСТОВІРНІСТЬ

– наявність ґвалтованого надійного джерела цієї інформації яка стає публічною. Обов'язкове перекремлення інформації в даних, а крім того джерела. Автентичність джерела інформації – виключення, а не правило. Журналіст має в своєму матеріалі надати читачу право перевіряти інформацію, від так джерела мають бути виключені.

ВІДОКРЕПЛЕННЯ ФАКТІВ І СУДЖЕНЬ

– необхідність відокремити в тексті факти від думок, коментарів і суджень журналіста, герова публікації, експертів, від імовірного однокі особистим тоном юру. Ненацілювання особисті погляди журналіста в індивідуум, маніпулятивні, оцінні заголовки в анонсах та інших кореня і стереотипних діалогів.

ПОВНОТА ІНФОРМАЦІЇ

– відмова в журналістському матеріалі не тільки на запитання «Що, де і коли сталося?», але і на запитання «Яким чином?», певне прояснення контексту, того що передувало події і чим можуть бути наслідки – так званій журналістській бенгальській, без якого навіть правдива інформація може бути напіваправдою.

Факт	Судження
Цифри, дати, події, статистика, докази, досягнення тощо	Чийсь думки, роздуми, припущення, міркування або відчуття, надії, сподівання з приводу чогось
Об'єктивний – має місце сам по собі	Суб'єктивне – передає точку зору людини
Можна довести	Не можна довести
Можна перевірити	Не можна перевірити
Є незмінним після того, як відбувся	Може змінюватися в залежності від настрою, мети або кількості нових фактів, на основі яких створено
Можуть бути основою для судження	Можуть базуватися або не базуватися на фактах
Для його повідомлення часто використовуються дієслова: «було, буде», показувати, демонструвати, відкривати, доводити	Для його повідомлення часто використовуються дієслова: думати, вважати, припускати, відчувати, сподіватися, висловлювати (погляди) тощо
Зазвичай сприймається сам по собі, незалежно від того, хто його повідомив	Зазвичай сприймається невідривно від людини, яка його повідомляє
В медіа зазвичай подаються в рубриках: «Новини», «Події», «Розслідування»	В медіа зазвичай подаються в рубриках: «Думка», «Редакторська колонка»
Розрізняють: <ol style="list-style-type: none"> 1) Доведені факти 2) Факти, які треба перевірити 3) Неправда, представлена як факт (фейк) 	Розрізняють: <ol style="list-style-type: none"> 1) Думку – судження базоване на фактах 2) Погляд, або переконання – судження, засноване на вірі, моралі або цінностях 3) Упередження – думка на підставі недостатніх або не повністю досліджених доказів

НА ЩО ВАРТО ЗВЕРТАТИ УВАГУ В МАТЕРІАЛАХ З ФОТО

ЕМОЦІЇ

- 1 Які емоції викликає фото?
- 2 Чи впливає емоційне враження від фото на ваше ставлення до проблеми, чи спонукає до дій?

ДЖЕРЕЛА

- 1 Чи вказано джерело, автор фото? Чи є можливість перевірити цю інформацію?

ДОСТОВІРНІСТЬ

- 1 Чи відповідає фото змісту тексту; чи пов'язане ілюстративне фото з головним меседжем, з суттю події?
- 2 Підпис під фото роз'яснює сутність, повідомляє зміст, чи нагнітає емоції?

ПРАВДИВІСТЬ

- 1 Чи ви впевнені, що фото зроблене саме там і тоді, як стверджується в тексті чи підписі?
- 2 Це фото є репортажним чи постановчим? Чи є в ньому ознаки спеціальної обробки?
- 3 Це фото з місця події чи фотоколлаж, який видають за реальне?

38

ВІВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

НА ЩО ВАРТО ЗВЕРНУТИ УВАГУ В МЕДІАТЕКСТІ?

ЗАГОЛОВКИ

- 1 Чи можна зрозуміти зміст повідомлення і зробити висновок лише за заголовком?
- 2 Чи варто поширювати матеріал в соцмережах, орієнтуючись лише на заголовок та під/підзаголовок, перший абзац?
- 3 Заголовок відповідає інформації в тексті?
- 4 Чи містить заголовок категоричні твердження, які не можливо перевірити?

ЕМОЦІЇ

- 1 Чи апелюють заголовки, фото і судження в тексті до ваших емоцій, чи намагаються їх використати, щоб спонукати вас до дій, зміни ставлення?

ДЖЕРЕЛА

- 1 Чи вказані джерела інформації, чи є можливість її перевірити?
- 2 Дата події та дата публікації співпадають?
- 3 Чи не базується текст на чутках, узагальненнях, упередженнях та стереотипах?

ФАКТИ, ЛОГІКА

- 1 Чи містить текст оцінне судження і чи не підмінюють вони собою факти?
- 2 Зв'язок між фактами та описаними подіями є логічним і послідовним?
- 3 Чи не виврана подія з контексту?

ЕКСПЕРТИ

- 1 Чи є думка експерта насправді фаховою?
- 2 Коментар експерта містить аналіз / прогноз чи емоційну оцінку / категоричне судження?

ОЧЕВИДЦІ

- 1 Чи впевнені ви, що вказані очевидці були присутніми на місці події?
- 2 Чим діляться очевидці в тексті – емоціями та оцінками чи повідомляють факти?

39

ВІВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

ЗАПИТАЙТЕ СЕБЕ, КОЛИ ДИВИТЕСЬ ТЕЛЕВІЗОР

ВЛАСНИК

- 1 Хто є власником цього каналу ТВ?
- 2 Чи просуває інтереси власника подієва інформація?
- 3 Чому це повідомлення саме на цьому каналі і саме зараз?
- 4 Чи замовчують на цьому каналі те, про що говорять інші? Кому це вигідно?

КАРТИНКА

- 1 Чи відповідає зміст телевізійного сюжету зображенню, текст – картинці, твердження журналіста – тому, що показують? Якщо ні – чому?
- 2 Чи ми впевнені, що кадри «з місця події» є саме такими і що час події і телевізійної картини співпадають?
- 3 Чи не створилась реальна картина події через монтаж?
- 4 Хто озвучує думки та твердження героїв – сам спікер чи журналіст? Чи є впевненість в тому, що слова героїв не перефразовані?

ДЖЕРЕЛА

- 1 Чи вказані джерела інформації та чи є можливість її перевірити?
- 2 Де ще можна пошути інформацію про подію, висвітлену на певному каналі ТВ (Інтернет джерела, інші канали)?

ЕМОЦІЇ

- 1 Чи впливає телевізійне повідомлення до ваших емоцій?
- 2 Для чого нам відкрито показують сильні емоції (сльозы, крики, біг, відчай), а деколи що й занадто детально/дрого?
- 3 Чому до відео додано музику, шуми та додаткові ефекти?
- 4 З якою метою журналіст може тиснути на героїв, навіваючи свої судження глядачів?

ОЧЕВИДЦІ

- 1 Чи є впевненість, що вказані очевидці були присутніми на місці події?
- 2 Чим ділиться з нами очевидці – емоціями та оцінками чи повідомляють факти?

ЕКСПЕРТИ

- 1 Чи є телевізійні експерти нагороду фахівцями в тих питаннях, які обговорюють та коментують?
- 2 Що ми знаємо про них, чи можливо знайти інформацію про цих експертів в інших, не телевізійних, джерелах?

ВІВЧАЙ ТА РОЗРІЗНАЙ:
інфо-медіа грамотність

НА ЩО ВАРТО ЗВЕРТАТИ УВАГУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ?

ДЖЕРЕЛА

- 1 Чи можна знайти першоджерело інформації, яка активно поширюється в мережі?
- 2 Ви поширюєте інформацію з першоджерела чи берете чужу інтерпретацію? Вони відрізняються?
- 3 Якщо ви довіряєте джерелу інформації (це для вас лідер думок, чи прочитали ви інформацію повністю, чи не переважили там судження і оцінки над фактами і аналізом)?
- 4 Чи не має однак конспірологічній версії, що поширюється? Де ще можна перевірити інформацію? Чи можна порівняти з інформацією з інших джерел?

АНАЛІЗ

- 1 З якого акунту поширюється інформація? Коли його було створено, чи справді це він, чи є реальне фото і сторія у цієї особи, сльози у ній підлиствені?
- 2 Що розміщено на сторінці того, хто почав поширення інформації, до цього контенту? Чи можна скласти уявлення про інтереси та філософію цієї особи у даному питанні?
- 3 Як зовнішню поведінку ст. інформаційна хвиля? Чи бачили ви ознаки ботів у її поширенні та коментуванні контенту?

БЕЗПЕКА

- 1 Чи не надасте ви в своєму профілі забагато особистої інформації? Чи може така інформація бути використана проти вас?
- 2 Ви знаєте всіх своїх друзів у соціальній мережі? За яким принципом ви додаєте друзів?
- 3 Чи надійні у вас паролі, чи слідуєте ви за власною цифровою безпекою?

ЕМОЦІЇ

- 1 Для чого хтось тисне на ваші емоції та спонукає вас до швидких дій, без роздумів і аналізу (емоційна реакція, «промокають грошима», «ніколи не всі», «дрого» торгівлі, «зробимо це»)?
- 2 Що саме вас «впливає» в обурливих емоційних коментарях? Чи це не тролінг і чи варто «годувати тролів» своїми емоціями?
- 3 Чи не варто застогонитися, айти паузу і проаналізувати інформацію без емоцій до того, як реагувати перепослав, коментарями, відповідями?

ШТУЧНІСТЬ

- 1 Чи можна по вашій сторінці скласти уявлення про вас як людину певних інтересів, занять, вподобань?
- 2 Коли ви шукаєте інформацію, чи не відбіраєте ви її за принципом підтвердження своїх поглядів, оцінюваль, упереджені?
- 3 Чи впливає це на ту інформацію, яку ви бачите у своїй стрічці новин?
- 4 Вас задовольняє повнота цієї інформаційної картини, в якій ви живете?

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

- 1 Як ви думаєте, чи є ви лідером думок для інших людей? Чи багато їх?
- 2 Чи можлива така ситуація, коли люди, які вам довіряють, не будуть перевіряти інформацію, яку ви поширили, і просто зроблять паропости?
- 3 Чи завжди ви перевіряєте інформацію перед тим, як робити поширення?
- 4 Якщо у вас багато підписників, чи відчуваєте ви певну відповідальність, чи контролюєте свою поведінку на особистій сторінці та яким саме чином?

ВІВЧАЙ ТА РОЗРІЗНАЙ:
інфо-медіа грамотність

